

مجله
فقه

Ketabton.com

Download from

آسانہ فقہ

عربي ليکنه

شيخ شفيق الرحمن ندوي رحمة الله عليه

پښتو ژباړه

مولوي احمد الله ابوالبدر مرتاض

د کتاب ټول حقوق په خپرندوی اړه لري!

د کتاب پېژندنه

د کتاب نوم	: آسانه فقه
مصنف	: شیخ شفیق الرحمن ندوی <small>رحمۃ اللہ علیہ</small>
ژباړن	: مولوي احمد الله ابوالبدر مرتاض
خپرندوی	: صداقت خپرندویه ټولنه / کندهار
کمپوز / ډیزاین	: صداقت د کتاب چاپولو اداره
د پښتني طرحه	: محمد عمر
چاپ کال	: ۱۳۹۰ ش - ۲۰۱۰ ع
دوهم چاپ	: ۱۳۹۲ ش - ۲۰۱۳ ع
د چاپ شمېر	: ۱۰۰۰ ټوکه
کچه	: ۲۱×۱۲/۵۰ سانتی متره

د تر لاسه کولو پته:

صداقت خپرندویه ټولنه

ارگ بازار، منیر مارکېټ، کندهار - افغانستان

تلیفون: ۰۷۰۰۳۰۹۲۴۴ - ۰۷۰۰۳۰۵۴۰۷

ایمیل: sadaqat.books@gmail.com

فهرست

۱ پیلامه	۱.
۲ د پاکی کتاب	۲.
۴ د اوبو هغه ډولونه چي د پاکی لپاره کارېږي	۳.
۴ د اوبو ډولونه او حکمونه	۴.
۵ د هغو اوبو حکم چي پاک شی ورسره گله سوي وي	۵.
۶ د پاته شوني احکام	۶.
۷ د شاهانو د اوبو احکام	۷.
۹ د انساني حاجت د پرځای کولو ادا	۸.
۱۲ د استنجا احکام	۹.
۱۳ د مرداریو ډولونه او احکام	۱۰.
۱۵ د سختي مرداری حکم	۱۱.
۱۵ سپکه مرداري لاندي ډولونه لري	۱۲.
۱۵ د سپکي مرداري حکم	۱۳.
۱۶ مرداري په خو ډوله له منځه وړل کېږي	۱۴.
۱۸ د اودس کولو حکم	۱۵.
۱۸ د اودس رکنونه	۱۶.

- ۱۹ ۱۷. د اودس د سهي کيدلو شرطونه
- ۱۹ ۱۸. د اوداسه د واجب کيدلو شرطونه
- ۲۰ ۱۹. هغه احکام چي په اوداسه پوري اړه لري
- ۲۱ ۲۰. د اوداسه سنتونه
- ۲۲ ۲۱. د اوداسه ادبونه
- ۲۳ ۲۲. د اوداسه مکروهات
- ۲۴ ۲۳. د اوداسه ډولونه
- ۲۴ ۲۴. اودس څه مهال فرضيږي؟
- ۲۴ ۲۵. اودس څه مهال واجبېږي
- ۲۵ ۲۶. اودس څه مهال مستحب دى
- ۲۶ ۲۷. اودس ماتوونکي شيان
- ۲۷ ۲۸. هغه شيان چي اودس نه ماتوي
- ۲۸ ۲۹. د لمبېدلو فرضونه
- ۲۸ ۳۰. د لمبېدلو سنتونه
- ۲۹ ۳۱. د لمبېدلو ډولونه
- ۲۹ ۳۲. لمبېدل څه مهال فرضيږي؟
- ۲۹ ۳۳. څه مهال غسل سنت دى؟
- ۳۰ ۳۴. غسل څه مهال مستحب دى؟
- ۳۱ ۳۵. د تيمم وهلو مشروعيت
- ۳۲ ۳۶. د تيمم د سهي کيدو شرطونه
- ۳۴ ۳۷. د تيمم رکنونه
- ۳۴ ۳۸. د تيمم سنتونه

- ۳۵ ۳۹. د تیمم کولو ډول
- ۳۵ ۴۰. د تیمم ماتوونکي
- ۲۶ ۴۱. هغه څه چي په تیمم پوري اړه لري
- ۳۷ ۴۲. پر موزو مسح کول
- ۳۷ ۴۳. د مسح دروايښت شرطونه
- ۳۸ ۴۴. د مسح فرضونه او سنتونه
- ۳۸ ۴۵. پر موزو د مسح کولو موده
- ۳۹ ۴۶. د موزې د مسح ماتوونکي شيان
- ۳۹ ۴۷. پر پټۍ او تړل سوی ځای مسح کول
- ۴۱ ۴۸. **د لمانځه کتاب**
- ۴۲ ۴۹. د لمانځه ډولونه
- ۴۲ ۵۰. د لمانځه د سهي کېدو شرطونه
- ۴۳ ۵۱. د لمانځه وختونه
- ۴۴ ۵۲. هغه څه چي د لمانځه په وختونو پوري اړه لري
- ۴۵ ۵۳. هغه وختونه چي لمونځ پکښي روانه دی
- ۴۶ ۵۴. هغه وختونه چي نفلي لمونځ پکښي مکروه دی
- ۴۷ ۵۵. د اذان او اقامت حکم
- ۴۸ ۵۶. د اذان مستحبات
- ۵۰ ۵۷. هغه څه چي په اذان کي مکروه دي
- ۵۱ ۵۸. د لمانځه د سهي کېدو شرطونه
- ۵۳ ۵۹. هغه څه چي د لمانځه په شرطو پوري اړه لري
- ۵۴ ۶۰. د لمانځه رکنونه
- ۵۵ ۶۱. د لمانځه واجبونه
- ۵۷ ۶۲. د لمانځه سنتونه

- ۶۰ ۶۳. د لمانځه مستحبات
- ۶۱ ۶۴. د لمانځه فاسدوونکي
- ۶۴ ۶۵. هغه څه چې لمونځ منع فاسدوي
- ۶۴ ۶۶. هغه څه چې په لمانځه کې مکروه دي
- ۶۷ ۶۷. هغه څه چې په لمانځه کې مکروه نه دي
- ۶۸ ۶۸. د لمانځه د ادا کولو ډول
- ۷۱ ۶۹. د جماعت د لمانځه فضيلت
- ۷۳ ۷۰. د جماعت د لمانځه حکم
- ۷۳ ۷۱. جماعت د چا لپاره سنت دی؟
- ۷۴ ۷۲. د جماعت لمونځ څه مهال له ذمې اوږي
- ۷۵ ۷۳. د امامت د سهې کېدو شرطونه
- ۷۶ ۷۴. د امامت لپاره تر ټولو ډېر څوک حقدار دی؟
- ۷۷ ۷۵. هغه کسان چې امامت ئې مکروه دی
- ۷۷ ۷۶. د مقتدي د درېدو ځای او د صفونو ترتيب
- ۷۸ ۷۷. د اقتداد سهې کېدو شرطونه
- ۷۹ ۷۸. مقتدي به څه مهال د امام متابعت کوي؟
- ۸۰ ۷۹. د سترې احکام
- ۸۱ ۸۰. د لمونځ کوونکي مخ ته د تېرېدو احکام
- ۸۲ ۸۱. څه مهال واجب څه مهال روا ده چې لمونځ پرېښودل سي
- ۸۲ ۸۲. د وتر لمونځ
- ۸۵ ۸۳. سنت لمونځونه
- ۸۶ ۸۴. هغه لمونځونه چې مؤکد سنت دي
- ۸۶ ۸۵. هغه لمونځونه چې غير مؤکد سنت دي
- ۸۷ ۸۶. مستحب لمونځونه او شپه په وينه تېرول

- ز
۸۷. د لمانځه جدول ۸۸
۸۸. لمونځ په ناسته کول ۸۹
۸۹. د سپړتيا پر مهال لمونځ کول ۸۹
۹۰. په کښتۍ کې لمونځ کول ۹۰
۹۱. په ريل گاډۍ کې لمونځ کول ۹۰
۹۲. د تراويح لمونځ ۹۱
۹۳. د مسافر لمونځ ۹۲
۹۴. د سفر د نيت د سهې کېدو شرطونه ۹۳
۹۵. څه مهال لمونځ لنډېږي؟ ۹۴
۹۶. د لنډولو موده ۹۴
۹۷. په مقيم پسي د مسافر اقتداء کول ۹۵
۹۸. د وطن ډولونه او احکام ۹۵
۹۹. د ناروغ لمونځ ۹۶
۱۰۰. د قضايي لمونځونو قضا راوړل ۹۷
۱۰۱. فرضي لمونځ په جماعت سره نيول ۹۹
۱۰۲. د روژې او لمانځه فديه ۱۰۱
۱۰۳. د سهوي د سجده احکام ۱۰۲
۱۰۴. هغه څه چې د سهوي په سجده پوري اړه لري ۱۰۴
۱۰۵. د سهوي سجده د کولو ډول ۱۰۵
۱۰۶. د سهوي سجده څه مهال له منځه ځي ۱۰۶
۱۰۷. په شک سره څه مهال لمونځ له منځه ځي؟ ۱۰۶
۱۰۸. د تلاوت د سجده احکام ۱۰۷
۱۰۹. هغه څه چې د تلاوت په سجده پوري اړه لري ۱۰۸
۱۱۰. د تلاوت سجده د کولو ډول ۱۱۰

- ۱۱۱ د جمعې لمونځ
- ۱۱۲ د جمعې د لمانځه د سهې کېدو شرطونه
- ۱۱۳ د جمعې د لمانځه د فرضېدو شرطونه
- ۱۱۳ د خطبې سنتونه
- ۱۱۴ هغه څه چې د جمعې په لمانځه پورې اړه لري
- ۱۱۵ د احترامونو احکام
- ۱۱۶ د اختر لمونځ پر چا واجب دی؟
- ۱۱۶ د اختر د لمانځه د روا کېدو شرطونه
- ۱۱۷ د کوچني اختر د ورځې غوره کارونه
- ۱۱۸ د اختر د لمانځه د ادا کولو ډول
- ۱۱۹ د لوی اختر د ورځې احکام
- ۱۲۰ د لمر او سپوږمۍ د تورېدو لمنځونه
- ۱۲۱ د استسقا لمونځ
- ۱۲۳ **د جنازې کتاب**
- ۱۲۴ تر غسل مخکې به په مړي څه کوي؟
- ۱۲۵ مړي ته د غسل ورکولو حکم
- ۱۲۵ د غسل ورکولو ډول
- ۱۲۶ مړي ته د کفن ورکولو احکام
- ۱۲۷ د کفن ډولونه
- ۱۲۷ نارینه ته د کفن ورکولو ډول
- ۱۲۸ بسځي ته د کفن ورکولو ډول
- ۱۲۸ د جنازې د لمانځه احکام
- ۱۲۹ د جنازې د لمانځه شرطونه
- ۱۲۹ د جنازې د لمانځه سنتونه

- ۱۳۱ ۱۳۵. هغه څه چې د جنازې په لمانځه پورې اړه لري
- ۱۳۲ ۱۳۶. د جنازې د لمانځه ډول
- ۱۳۳ ۱۳۷. د جنازې د وړلو احکام
- ۱۳۳ ۱۳۸. د مړي د بنځولو احکام
- ۱۳۵ ۱۳۹. د قبرو د زیارت کولو احکام
- ۱۳۵ ۱۴۰. د شهید احکام
- ۱۳۸ ۱۴۱. **د روژې کتاب**
- ۱۳۹ ۱۴۲. روژه پر چا فرض ده
- ۱۳۹ ۱۴۳. د روژې ادا پر چا فرض ده
- ۱۴۰ ۱۴۴. د لاندي شرطو پر مهال ادا سهي کېږي
- ۱۴۰ ۱۴۵. د روژې ډولونه
- ۱۴۲ ۱۴۶. د روژې د نیت وخت
- ۱۴۳ ۱۴۷. د میاشتي لیدل څنګه ثابتېږي؟
- ۱۴۴ ۱۴۸. د شک په ورځ روژه نیول
- ۱۴۴ ۱۴۹. هغه شیان چې روژه نه ماتوي
- ۱۴۶ ۱۵۰. څه مهال قضا او کفاره دواړه لازمېږي؟
- ۱۴۶ ۱۵۱. د کفارې د وجوب شرطونه
- ۱۴۷ ۱۵۲. د کفارې بیان
- ۱۴۸ ۱۵۳. څه مهال قضا بېله کفارې لازمېږي؟
- ۱۴۹ ۱۵۴. هغه څه چې د روژاتي لپاره مکروه دي
- ۱۵۰ ۱۵۵. هغه څه چې د روژاتي لپاره مکروه نه دي
- ۱۵۰ ۱۵۶. هغه څه چې د روژاتي لپاره مستحب دي
- ۱۵۱ ۱۵۷. هغه عذرونه چې د روژې ماتول روا کوي
- ۱۵۲ ۱۵۸. څه وخت په نظر وفا کول واجب ده

- ۱۵۳ ۱۵۹. اعتکاف
- ۱۵۳ ۱۶۰. د اعتکاف موده
- ۱۵۴ ۱۶۱. د اعتکاف فاسدونکي شيان
- ۱۵۴ ۱۶۲. هغه عذرونه چي له مسجد څخه د وتلو لپاره روا دي
- ۱۵۵ ۱۶۳. هغه څه چي د معتکف لپاره مکروه دي
- ۱۵۵ ۱۶۴. د اعتکاف کولو ادا
- ۱۵۶ ۱۶۵. سر سایه
- ۱۵۶ ۱۶۶. سر سایه پر چا واجب ده
- ۱۵۷ ۱۶۷. لاندې شيان په ضروري او اصلي اړتياوو کي داخل
- ۱۵۸ ۱۶۸. د کوم چاله خوا سر سایه ادا کېږي
- ۱۵۸ ۱۶۹. د سر سايې اندازه
- ۱۵۹ ۱۷۰. **د زکات کتاب**
- ۱۶۱ ۱۷۱. د زکات د فرض کېدو شرطونه
- ۱۶۲ ۱۷۲. زکات څه مهال ادا کېږي
- ۱۶۲ ۱۷۳. د زکات ورکړه څه مهال سهي کېږي
- ۱۶۳ ۱۷۴. د سرو او سپينو زرو زکات
- ۱۶۴ ۱۷۵. د سامان زکات
- ۱۶۵ ۱۷۶. د پور زکات
- ۱۶۶ ۱۷۷. د ضمائر مال زکات
- ۱۶۷ ۱۷۸. هغه څوک چي زکات ورکول کېږي
- ۱۶۹ ۱۷۹. هغه څوک چي زکات نه ورکول کېږي
- ۱۷۰ ۱۸۰. **د حج کتاب**
- ۱۷۱ ۱۸۱. د حج د فرض کېدو شرطونه
- ۱۷۱ ۱۸۲. د حج د ادا کولو د واجبېدو شرطونه

- ۱۷۲ ۱۸۳. د حج د ادا کولو د سهي کېدو شرطونه
- ۱۷۳ ۱۸۴. د احرام تر لویځای
- ۱۷۴ ۱۸۵. د حج ارکان
- ۱۷۴ ۱۸۶. د حج واجبونه
- ۱۷۵ ۱۸۷. د حج سنتونه
- ۱۷۶ ۱۸۸. هغه څه چې په حج کې منع دي
- ۱۷۷ ۱۸۹. د حج د ادا کولو ډول
- ۱۸۰ ۱۹۰. قران حج
- ۱۸۱ ۱۹۱. تمتع حج
- ۱۸۲ ۱۹۲. عمره
- ۱۸۲ ۱۹۳. جنایتونه او سزاوي
- ۱۸۶ ۱۹۴. هدیه
- ۱۸۷ ۱۹۵. د رسول الله د قبر لیدو ته ورتلل
- ۱۸۹ ۱۹۶. **د اختري کولو کتاب**
- ۱۹۰ ۱۹۷. اختري پر چا واجب دی؟
- ۱۹۰ ۱۹۸. د اختري کولو وخت
- ۱۹۱ ۱۹۹. هغه حیوان چې د اختري لپاره کفایت نه کوي
- ۱۹۳ ۲۰۰. د اختري غوښي او پوستونه چاته ورکول کېږي

پيلامه

کله چي په کال ۱۳۸۵ کي ما په قادري تعليمي مرکز کي درس ورکاوه نو د فقه مشهور کتاب (الفقه الميسر) زما په برخه وو. زما په زړه کي گرځېدله چي که خدای وغواړي دا کتاب به پښتو ته ژباړم، ما همدغه اراده پخوله چي په يوه کتابخانه کي مي د دې کتاب پښتو ژباړل سوې نسخه وليدله چي رښتيا ووايم ډېر خوشحاله سوم چي په دې عصر کي چي د برگرد خورلو زمانه ده داسي بناغلي سته چي د خير په کار مسابقه کوي، د چا بانه ته نه گوري قدم اخلي.

نو ما خپله اراده له ذهنه پرېوله خو په کال ۱۳۹۰ کي د صداقت خپرندويه ټولني مشر محمد عمرجان ما ته وړاندیز وکړ چي ياد سوې کتاب دوهم وار پښتو ته وژباړم ځکه لومړي ژباړونکي که څه هم سترپيا گاللې وه کتاب ئې ژباړلی وو خو گرامري او ژبني ستونزي پکښې کمي نه دي. ما هم ورسره ومنل په ژباړه مي پيل وکړ په څو محدودو شپو کي ژباړه پای ته ورسېده. کله چي ما نوې او پخواني ژباړي مقایسه کړې دوه توپيره پکښې ښکاره وه، يو دا چي: په نوې ژباړه کي لنډي جملې او خواږه مفردات په کار لوېدلي دي مخکنی ژباړه دغه مالگه نه لري.

بل دا چي په نوې ژباړه کي پښتو د پښتو په قالب کي ليکل سوې ده، مخکنی ژباړه دغه سرخي او سفېده نه لري قضاوت لوستونکو ته پرېږدو.

د لوی خدای ﷻ څخه غواړم چي ما ته د ژباړلو، بناغلي محمد عمرجان ته د خپرولو اجر نصیب کړي.

د دعا په امید

مولوي احمد الله ابوالبدر مرتاض کندهار

د پاکی کتاب

الله جل جلاله ویلي دي: **إِنَّ اللَّهَ يُحِبُّ التَّوَّابِينَ وَيُحِبُّ الْمُتَطَهِّرِينَ** (۱)

ژباړه: رښتيا الله توبه گاره او پاكي کوونکي خوښوي.

رسول ﷺ ویلي دي: **الطهور شرط الايمان** (۲)، "پاكي د ايمان يوه برخه ده".

پاكي د عباداتو له پاره اساس دی، لمونځ بهي له پاکی نه سهي کېږي. رسول ﷺ ویلي دي:

(مفتاح الجنة الصلاة ومفتاح الصلوة الطهور) (۳).

لمونځ د جنت کيلي ده، پاكي د لمانځه کيلي ده.

طهارت په شريعت کي پاکی ته وايي، هغه که له محسوسي ناپاکی څخه وي،

يا له معنوي عيوبو څخه وي.

په شريعت کي پاكي دوه ډوله ده:

لومړی: له بهي اودسی څخه پاکوالی، دا ډول پاكي د حکمي پاکی په نوم يادېږي.

دوهم: له مردار يو څخه پاکوالی، دا ډول پاكي د حقيقي پاکی په نوم يادېږي.

له بهي اودسی څخه پاکوالی په اودس کولو، لمېدلو او کله چي د اوبو کارول

(۱) [البقره: ۲۲۲]

(۲) دغه حديث احمد، مسلم، ترمذي او نسائي روايت کړي دي.

(۳) دغه حديث احمد، ترمذي او يهيقي په شعب الايمان کي روايت کړي دي.

ستونن من وي په تيمم وهلو تر لاسه کېږي. خو له مرداريو څخه پاکوالي، د پاک کونکو شيانو په کارولو او مرداريو په لېري کولو تر لاسه کېږي لکه: خالصي اوبه، پاکي خاوري، ډبره او نورو او د مرداريو په ليري کولو تر لاسه کېږي.

د اوبو هغه ډولونه چې د پاکۍ له پاره کارېږي

پاکي په مطلقو اوبو منځته راځي. مطلقي اوبه هغه اوبه دي چې پر خپل هغه حالت پاته وي چې د پيداينست پر مهال ئې درلودی، بل هيڅ شی ورسره گډه سوی نه وي.

لاندې ډولونه ټول مطلقي اوبه دي:

۱. د باران اوبه
۲. د ويالي اوبه
۳. د شاه اوبه
۴. د چينې اوبه
۵. د درياب اوبه
۶. هغه اوبه چې د واورې په ويلي کېدلو تر لاسه سوي وي.
۷. هغه اوبه چې د يخې په ويلي کېدلو تر لاسه سوي وي.

د اوبو ډولونه او حکمونه

د پاکۍ راوستلو اونه راوستلو په اعتبار اوبه پنځه ډوله دي:

لومړی: پاکي پاک کونکي اوبه چې مکروه نه وي، مطلقي اوبه، پاکي او پاک کونکي دي.

دوهم: پاكي پاک کوونکي اوبه خو مکروه وي، دا هغه اوبه دي چي پيشي، چرگي، وحشي مرغانو او مارانو چنبل ځني کړي وي. په دغه ډول اوبو اودس او غسل کول تنزيهي مکروه دي، دا هغه مهال که مطلقې اوبه موجودې وي، که مطلقې اوبه موجودې نه وي بيا دې ډول اوبو کارول مکروه والی نه لري.

دریم: هغه اوبه چي پاكي وي، خو په پاکولو کي ئې شک وي. دا هغه اوبه دي چي خړه او غاتري چنبل ځني کړي وي، دغه ډول اوبه بې له شکه پاكي دي، خو په دې کي ئې شک سته چي پاک کوونکي دي که نه دي؟. که نوري اوبه نه وي بې اودسه سرې به په دغو اوبو اودس کوي بيا به تيمم وهي، دی اختيار لري که اودس مخکي کوي که تيمم مخکي کوي، فرق نه لري.

خلورم: هغه اوبه چي پاكي وي خو پاک کوونکي نه وي، دا هغه اوبه دي چي يو وار کارول سوي وي، دغه ډول اوبه پاكي دي، پاک کوونکي نه دي، دوهم وار اودس نه په کېږي.

کارول سوي (مستعملي) اوبه هغه اوبه دي چي يو وار اودس يا غسل په سوی وي، بې اودسي په ليري سوې وي، يا د ثواب په نيت پر اودس سرپيره بل اودس په سوی وي. که اودس لرونکی سرې اوبه د ځان سرولو يا بل چاته د اودس بنوولو په نيت وکارولې اوبه مستعملي نه گرځي. که بې اودسه سرې د ځان سرولو يا بل چاته د اودس بنوولو په نيت وکاروي اوبه مستعملي گرځي^(۱)، همدارنگه اوبه هغه وخت مستعملي گرځي چي د اودس کوونکي يا غسل کوونکي له بدن څخه جلا سي.

پنځم: هغه اوبه دي چي مرداري وي، دا هغه اوبه دي چي رواني نه وي، مرداري ورلوېدلې وي، فرق نه کوي که د مرداري اغېز پر بنسکاره وي که نه وي يو برابر دي. پر کومو اوبو چي د مرداري اغېز او اثر بنسکاره وي هغه مرداري دي، فرق

(۱) ځکه بې اودسه سرې چي اودس وکړي پاک کېږي فرق نه لري. که د پاکۍ نيته ولري که نه.

نه کوي که اوبه لږ وي که ډېري وي، ولاړي وي، که رواني وي. که اوبه په لوی حوض کي موجودي وي، حوض دومره لوی وي چي د يوې خوا د اوبو په بنورولو د بلي خوا اوبه ونه بنوري دا ډېري اوبه گڼل کېږي.

ځيني وخت داسي اندازه ورته ټاکل کېږي چي هغه اوبه ډېري دي، چي حوض د شرعي گزو په اندازه لس په لس گزه کي پراخوالی ولري او د اوبو ژوروالی دومره وي چي په لپه کي د اوبو په اخیستلو سره د حوض تل بنکاره نه سي.

داسي نه وي هغه اوبه لږ بلل کېږي. د مردارو اوبو حکم دا دی چي پاكي نه په راځي، که د بل شي سره گډي سي هغه شی مردار گرځي.

کومي اوبه چي د درختي او مېوې په نښتېځلو تر لاسه سي اودس نه په روا کېږي، فرق نه کوي که دغه ډول اوبه په کښکښلو تر لاسه سوي وي که خپله راوتلي وي، په هغو اوبو اودس روا نه دی چي په پخېدلو سره له خپل طبعي حالته وتلي وي، لکه: بنوروا او شربتونه.

د هغو اوبو حکم چي پاک شي ورسره گډ سوي وي

کله چي د اوبو سره پاک شي لکه صابون، اوږه او زعفران گډ سي دغه شيان پر اوبو غالبه نه وي اوبه پاكي دي اودس په روا دی. که دوی پر اوبو غالب وي اوبه ئې له نرمی او بهېدلو ایستلي وي اوبه پاكي دي خو اودس په روا نه دی.

کله چي د زړښت له امله د اوبو رنگ، خوند او بوی بدل سي اوبه پاكي دي اودس په روا دی، کله چي د اوبو سره هغه شی گډ سي چي ډېری وخت له اوبو څخه بېل نه وي لکه د اوبو پر سر زرخون پېروي، د درختو پاني او نور دغه اوبه پاكي دي اودس په روا دی.

که د اوبو سره داسي شی ګله سي چي دوه صفتونه ولري لکه شیدې چي رنگ او خوند لري بوی نه لري، که دې شي يو صفت پر اوبو غالبه سو او اوبه مغلوبه سي اودس په روانه دی.

که د اوبو سره داسي نرم شی ګله سو چي درې صفتونه ولري لکه سرکه، په درو صفتو کي دوه صفتونه پر اوبو غالبه سوه اوبه مغلوبه دغه شی غالبه ګڼل کېږي اودس په روانه دی.

که د اوبو سره مایع شی ګله سو هیش و صفتې نه درلودی لکه مستعملي اوبه او د ګلاب هغه اوبه چي بوی ئې تللی وي، دلته وزن ارزښت لري، که دوه کیلو مستعملي اوبه د یوه کیلو پاکو اوبو سره ګله سي سوې اودس په روانه دی. که یو کیلو مستعملي اوبه د دوو کیلو پاکو اوبو سره ګله سي اودس په روا دی.

د پاته شوني احکام

پاته شوني (پس خورده) هغه اوبه دي چي د انسان او حیوان تر چښلو وروسته په لوبښي کي پاته سي. پاته شوني اوبه حیوان ته په کتو بېلابېل احکام لري. لومړی: د انسان پس خورده پاکه ده، اودس په روا دی، دا هغه مهال که د انسان خوله د چښلو پر مهال په مردار شي ککړه نه وي. مسلمان، کافر، ناولی او پاک ټول یو برابر دي.

د آس پس خورده هم پاکه ده، اودس په روا دی هیش مکروه والی پکښې نسته، همدا ډول د هغه حیوان چي غوښي ئې خوړل کېږي پاته شوني ئې پاکه ده اودس په روا دی، مکروه والی پکښې نسته، لکه غویی، اوبښ، پسه او نور.

دوهم: د پیشي پاته شوني پاکه ده، خو اودس په کول تنزیهي مکروه دي. دا

هغه وخت که نوري پاكي اوبه موجودي وي او د پيشي خوله په مرداري ککره نه وي (تازه ئې مورک خورلی نه وي). همدا رنگه پس خورده د خيرونکو مرغانو لکه باز او تپوس پس خورده پا که ده خو اودس کول په مکروه دي.

همدا ډول د کورنيو حيوانانو لکه مورک او نورو پاته شوني پا که ده خو اودس په کول تنزيهي مکروه دي.

دریم: د خره او غاتري پاته شوني بي شکه پا که ده خو دا شک موجود دي چي اودس په روا دي که نه دي؟ نو همدا وجه ده چي د دغه ډول اوبو په موجوديت کي به اودس او تيمم دواړه کوي، بيا به لمونځ کوي.

ثلورم: د سرکوزي پاته شوني مرداره ده، اودس په روا نه دي. همداسي د سپي پاته شوني مرداره ده اوس په روا نه دي. همداسي د زمري، پرانگ، شرموبن او نورو خيرونکو حيوانانو چي په هوانه الوزي پاته شوني (پس خورده) مرداره ده اودس په روا نه دي.

د کوم حيوان چي پاته شوني پا که وي، خوله (عرق) ئې هم پا که ده. د کوم حيوان چي پاته شوني مرداره وي خوله ئې هم مرداره ده.

د شاهانو داوبو احکام

کله چي شاه ته مرداري ولوېږي که خه هم لږ وي لکه يو شاخکی ويني يا يو شاخکی شراب د شاه د ټولو اوبو کښل واجب دي. که شاه ته حيوان ولوېدی چي ذات ئې مردار وي لکه سرکوزی او نور د ټولو اوبو کښل واجب دي، فرق نه کوي که حيوان ژوندي راو کښل سي که مړ وي، خوله ئې اوبو ته رسېدلې وي که نه وي حکم ئې يو دی، که په شاه کي يو حيوان ولوېدی چي ذات ئې مردار نه وو لکن پس

خورده ئي مرداره وه نو د شاه د ټولو اوبو را کښل واجب دي.

که شاه ته انسان ولوېدی ژوندي ځني راووتی بدن ئي په مرداري ککر نه وو، د شاه اوبه نه مردار پري.

که شاه ته غاټره، خر، ټپوس، خرخک (باز) ولوېدل ژوندي را وايستل سول بدن ئي په مرداريو ککر نه وو خولې ئي اوبو ته رسېدلي نه وي د شاه اوبه پاکي دي.

که د ورلوېدلي شي نارې د اوبو سره گلي سوي دغه اوبه د پاته شوني حکم لري. که په شاه کي حيوان مړ سي، بهېدونکې وينه ونه لري لکه غوماشه، مچ او غالبوزه اوبه نه په مردار پري.

که په شاه کي هغه حيوان مړ سو چي په اوبو کي ژوند کوي، په اوبو کي زېري، لکه ماهی، چنگښه، چنگاښ اوبه نه مردار پري.

که په شاه کي لوی حيوان مړ سو لکه سپی، پسه يا انسان، تر پړسېدلو مخکي را وايستل سو اوبه مرداري گرځي، د شاه ټولي اوبه بايد وکښل سي.

که ممکنه نه وه چي د شاه ټولي اوبه وکښل سي بيا په ټولو هغو صورتو کي چي د شاه وچول واجب وي د دوه سوه ميانه سلواغو کښل کفايت کوي، که پيشي، چرگه او دوی ته ورته حيوان په شاه کي مړ سي څلوېښت سلواغې کفايت کوي. که چو غکه، مورک او دوی ته ورته حيوان پکښې مړ سي شل سلواغې کفايت کوي، کله چي ټاکلې اندازه اوبه وکښل سي شاه، رسي، سلواغه د را کښونکي سړي لاسونه پاک گرځي.

شاه ته که خوشايي، پچه، د غوايي مرداري ولوېري يوازي هغه مهال شاه مردار پري که دغه ورلوېدلي شيان دومره ډېروي چي په هره سلواغه کي د اوبو سره مل راخېږي.

شاه ته که د کوتري، چو غکي مرداري ولوېدل اوبه نه مردار پري. که شاه ته

حيوان ولوبدي پکښې وپرسېد معلومه نه وه چي څه مهال لوبدلی دی نو شاه د درو ورځو او شپو څخه مردار گڼل کېږي. د درو ورځو د لمونځو قضا به راگرځوي، که ئې د دې شاه په اوبو اودس نه وو کړی لمونځ راگرځول نه غواړي، که په دغه اوبو لمېدلی وو یا ئې کالي په پرېولي وه دوهم وار دې پرېمښځي، دوهم وار دي ولمېږي که په شاه کي ترپرسېدلو مخکي يو حيوان پيدا سو او معلومه نه وه چي څه وخت شاه ته لوبدلی دی نو دغه شاه د يوې ورځي او يوې شپې څخه مردار گڼل کېږي. صرف هر چا که دا اوبه استعمال کړي وي، د يوې ورځي او يوې شپې د لمونځونو قضا به راوړي.

د انساني حاجت د پرځای کولو آداب

رسول ﷺ ویلي دي: انما انا لکم بمترلة الوالد اعلمکم فاذا اتی احدکم الغائط فلا یستقبل القبلة و لا یستدبرها و لا یستطب بيمينه و کان یامر بشلاة احجارٍ و ینهی عن الروث و الرمة.

زه تاسي ته ستاسي د پلار غوندي یم، تاسي ته ښوونه کوم، کله چي په تاسي کي يو څوک د صحرا گڼت له پاره ووزي مخ او شادي د قبلې لوري ته نه کوي، په راسته لاس دي ځان نه پاکوي، درې ډبري دي کاروي، خوشايي او هډوکي دي نه استعمالوي.

څوک چي د ډکو او تشو متياز و اراده ولري لاندي آداب به په پام کي نیسي:

۱. د خلکو له سترگو دي ليري ولاړسي ترڅو د ده برغ او بوی محسوس نه سي.
۲. د صحرا گڼت له پاره دي نرمه مخکه خوښه کړي ترڅو د بولو څاخکي پر

ونه پاشل سي.

۳. بيت الخلاء (تشناب) ته تر نتوتلو مخکي دي دا دعا وواي: اَعُوذُ بِاللَّهِ مِنْ

الْحُبْثِ وَالْخَبَائِثِ. له نارينه او بنخينه شيطانانو خخه الله ته پناه وړم. که چا

صحراگنبت په دښت کي گاوہ پورته دعا دي هغه مهال ووايي چي کالي

راټول کړي ځان ئې لوخ کړي نه وي.

۴. تشناب ته دي لومړی چپه پښه دننه کړي، د راوتلو پر مهال دي لومړی

راسته پښه دباندې وباسي.

۵. د ناستي پر مهال دي پر چپه پښه زور کوي په دې ډول په آسانی سره

صحراگنبت تر سره کېږي.

۶. د صحراگنبت او استنجا پر مهال دي سرپټ وي.

۷. په غار کي دي بولي نه کوي کېدلای سي په غار کي ضررمنه خزنده موجوده

وي دی به وچيچي.

۸. پر لاره او هديره کي دي صحراگنبت نه کوي.

۹. په هغه سایه (سيوري) کي دي صحراگنبت نه کوي چي خلک د ناستي له

پاره کار ځني اخلي.

۱۰. د خلکو د راټولېدو په ځای کي دي صحراگنبت نه کوي.

۱۱. تر مېوه لرونکي وني لاندې دي صحراگنبت نه کوي.

۱۲. بې عذره دي د صحراگنبت پر مهال خبري نه کوي، خو که ږوند سپری

وويني چي د کندي پر لوري روان وي او دا بېره موجوده وي چي کندي ته به

ولوېږي بيا پر ده واجب ده چي خبري وکړي لار وښيي.

۱۳. دا مکروه ده چي د صحراگنبت يا استنجا پر مهال حمد ووايي، قرآني

آياتونه ووايي.

۱۴. دا تحريمي مکروه ده چي د صحرا گنبت پر مهال مخ يا شاد قبلې خواته وگرځوي، تشناب او د نبت يو حکم لري.
۱۵. تحريمي مکروه ده چي په لږو ولاړو اوبو کي ډکي يا تشي متيازي وکړي.
۱۶. تنزيهي مکروه ده چي په روانو اوبو کي ډکي يا تشي متيازي وکړي او يا په ډيرو اوبو کي چي ولاړي وي.
۱۷. مکروه ده چي د لمبېدلو په ځای (غسلخانه) کي بولي وکړي.
۱۸. مکروه ده چي شاه، ويالې او حوض ته نژدې صحرا گنبت وکړي.
۱۹. مکروه ده چي په داسي ځای کي چي سرې پټنه وي د استنجاء له پاره خپل شرم ځای ښکاره کړي.
۲۰. مکروه ده چي بې له عذره په راسته لاس استنجاء ووهي.
۲۱. مکروه ده چي بې له عذره په ولاړه بولي وکړي ځکه د بولو څاڅکي د ده پر کاليو او بدن پاشل کېږي.
۲۲. کله چي له صحرا گنبت څخه فارغه سي چپه پښه دي راوباسي بيا دي دا دعا وکړي: [الْحَمْدُ لِلَّهِ الَّذِي أَذْهَبَ عَنِّي الْأَذَى وَ عَافَانِي]. هغه الله لره ستاينه ده چي زما څخه ئې تکليف ليري کړ او زه ئې هوسا کړم.

د استنجاء احکام

الله جل جلاله ويلي دي:

فِيهِ رِجَالٌ مُّحِبُّونَ أَنْ يَتَطَهَّرُوا وَاللَّهُ يُحِبُّ الْمُطَهَّرِينَ ﴿١٨﴾ [التوبه: ١٠٨].

دلته خلک دي د پاکي سره مينه لري، الله پاک کوونکي خوښوي.

رسول ﷺ ويلي دي: استترهوا من البول فإن عامة عذاب القبر منه .

"له بولو څخه ځان پاک ساتئ رښتيا د قبر عام عذاب له دغه څخه دي".

تر استنجاء مخکي ځان وچول لازم دي. ځان وچول دا دي چي د مخ او شا پر شرم ځايونو چي کوم څه پاته وي هغه ليري کړل سي، تر څو د ده غالب گومان وسي چي دغه ټاکلي ځايونه پاک دي، په دې هکله که څوک يو خاص عادت ولري لکه ولاړېدل، بنورېدل، غاړي تازه کول او نور دغه عادت دي تر سره کړي.

د استنجاء له پاره تفصيل سته:

که مرداري د راوتلو تر ځای تېره سي نور بدن ککړ کړي، د يوه درهم تر اندازې زياته سي، د دې ځای پرېولل فرض دي که پاته سي لمونځ ئې روانه دي. که دغه ځای د يوه درهم په اندازه ککړ سي، پرېولل ئې واجب دي، که تر ټاکلي ځای تېر نه سي استنجاء سنت ده. روا ده چي د استنجاء پر مهال يوازي اوبه وکاروي.

دا هم روا ده چي يوازي ډبره يا ډبري ته ورته شی وکاروي، دا هغه مهال که

په وزني نجاست کي د يوه درهم وزن معتبر دي، په نرم نجاست کي د يوه درهم مساحت چي د ورغوي د منع په اندازه دي اعتبار لري.

فرض هغه دي چي په قطعي دليل ثابت وي، واجب هغه دي چي په داسي دليل ثابت وي چي شبهه پکښي وي، سنت هغه دي چي د رسول الله صلي الله عليه وسلم په فعل يا وينا ثابت وي، خورسول الله دوامداره نه وي تر سره کړي، واجب او فرض په عمل کي يو ډول دي.

ککر سوی حای یوه درهم ته رسېدلی نه وي، خو په اوبو سره استنجاء وهل بڼه کار دی.

غوره داده چې لومړی په ډبره یا ډبري ته په ورته شي حان پاک کړي وروسته اوبه وکاروي په دې ډول به بڼه پاک سي.

غوره داده چې استنجاء په درو ډبرو ووهل سي، که دوي یا یوه ډبره وکاروي هم کفایت کوي.

کله چې خپل شرمحای په ډبره یا ډبري ته په ورته شي پاک کړي لومړی دي لاسونه و مینځي بیا دي خپل شرمحای تر هغه مهاله پرېولي چې بوی ئې ورک سي. کله چې له استنجاء څخه فارغه سي لاسونه دي پرېولي، ټینګ دي و مورې تر خوبوی ئې ورک سي.

د مردار یو ډولونه او احکام

الله ﷻ ویلي دي: [او ثيابک فطهر^۷] خپلي جامې پاکي کړه.

رسول ﷺ ویلي دي: لا يَقْبَلُ اللهُ ثَلَاةً مِنْ غَيْرِ طُهُورٍ.

"الله بې له پاکۍ لمونځ نه قبلوي".

مردار ي داده چې بدن، کالي او حای پر داسي حالت وي چې شریعت ئې مردار

وگڼي او د پاک کولو امر ئې وکړي.

مردار ي دوه ډوله ده:

۱. حکمي

۲. حقيقي

حکمي مرداري هغه ده چي انسان پر داسي حالت وي چي د دغه حالت سره ئې لمونځ روانه وي، حکمي مرداري د بې اودسي په نوم يادېږي، بې اودسي دوه ډوله ده:

۱. يوه لويه بې اودسي ده چي انسان پر داسي حالت وي چي لمبېدل باندي فرض وي، د دغه حالت سره لمونځ ورته روانه وي، د قرآن کریم لوستنه ورته روانه وي.

۲. بله کوچنۍ بې اودسي ده، هغه دا چي سړي پر داسي حالت وي چي اودس باندي لازم وي په دغه حالت کي لمونځ روانه دئ، د قرآن له پاڼو څخه ورته قرائت روانه وي خود قران کریم له يادو ويل روا دئ.

حقيقي مرداري هغه ناولي او مردار مواد دي چي پر مسلمان لازمه ده چي له هغوی څخه ځان پاک وساتي.

حقيقي مرداري دوه ډوله ده:

يوه سخته مرداري ده: دا هغه مرداري ده چي مرداروالی ئې په قطعي دليل ثابت وي.

سخته مرداري په لاندي ډول ده:

۱. درگو وينه، چي د ذبح پر مهال د باندي وزي.

۲. شراب.

۳. د مردار سوي حيوان لابن او پوست.

۴. د هغه حيوان بولي چي غوښي ئې نه خوړل کېږي.

۵. د څيرونکو حيوانانو فضله مواد او ناري.

۶. د سپي فضله مواد.

۷. د چرگي او بطني فضله مواد.

۸. هر هغه شی چي د هغه په وتلو سره د سړي اودس ماتېږي.

د سختي مرداري حکم

سخته مرداري د يوه درهم^(۸) په اندازه معاف ده، که تر يوه درهم زياته سوه په اوبو يا بل مایع شي سره ئې پرېولل واجب دي. د هغه په موجودیت کې لمونځ روا نه دی.

سپکه مرداري هغه ده چې مرداروالی ئې په قطعي توګه معلوم نه وي، ځکه داسې دلیل موجود وي چې پر پاګوالي دلالت ولري.

سپکه مرداري لاندې ډولونه لري

۱. د آس بولي.
۲. د هغه حیوان بولي چې غوښي ئې خوړل کېږي لکه اوبښ، غويي، پسه.
۳. د هغه مرغېه فضله مواد چې غوښي ئې نه خوړل کېږي.

د سپکې مرداري حکم

سپکه مرداري تر هغه مهاله معاف ده چې زياته سوې نه وي، د زياتوالي له پاره د جامې يوه څلورمه ټاکل سوې ده.

^(۸) که د يوه درهم په اندازه مرداري موجوده وي لمونځ روا دی، خو مکروه دی. که ئې دلېري کولووس ولري نوليري ئې کړئ او بيا لمونځ وکړئ.

د بولو هغه شاخکي معاف دي چي د ستنې د سرو غوندي کوچني وي. که مردار کالي، يا مردار فرش د بيده په خولو لوند سي يا د لندو پنبو په قدمو لاندې سي که د مردارې اثر (نخبنه) پر بدن معلومه سي بدن او قدم مردار دي، که نخبنه بنکاره نه سي مردار نه دي.

که لنده جامه پر وچي مرداري محکي وغورول سي په دغه جامه سره محکه لنده سي که پر جامه د مردارې نخبنه نه وي جامه پاکه ده. که پاکه وچه جامه په لنده مرداره جامه کي وپېچل سوه مرداره جامه دومره لنده وه که کنېکېنبل سوې وای اوبه نه ځني وتلې پاکه وچه جامه پاکه ده.

که پر مرداريو باد راوالوتی، مرداري ئې پر لندو جامو وپاشل که د مردارې نخبنه پر معلومه سي جامې ناپاکي دي، که نخبنه معلومه نه وي پاکي دي.

مرداري په خو ډوله له منځه وړل کېږي؟

کومه مرداري چي په سترگو ليدل کېږي لکه وينه او غايطه مواد، پاکي ئې داده چي د دوی ذات ليري کرل سي. دا که په يو وار پرېولو سره وي که په ډېرو وارو سره فرق نه کوي. که بوی او رنگ ئې پاته وي ليري کول ئې ستونزمن وي پروانه لري. کومه مرداري چي په سترگو نه ليدل کېږي لکه بولي کله چي درې واره ومينځل سي او هر وار دومره ونښتېځل سي چي شاخکي نه کوي او هر وار پاکي اوبه وکارول سي شي پاک گرځي.

حقيقي مرداري له بدن او کاليو څخه په اوبو او هر مایع (بهدونکي) شي لکه سرکه او د گلاب اوبه له منځه ځي. اودس په سرکه او د گلاب په اوبو روانه دي. موزې په پرېولو پاکي گرځي. همدا ډول موزه پر پاکه محکه ومونبل سي

پاکېږي، دا هغه مهال که مرداری تن درلودی که وچه وي که لنده وي فرق نه لري حکم ئې یو دی.

توره، چاره، هینداره، بنیینه او غور لوښی په موبنلو پاکېږي. محکه چي وچه سي د مرداری نخبه پر پاته نه سي پاکه گرځي، تیمم باندي روانه دی خو لمونځ باندي روادی.

که د مرداری ذات تغیر وکړ، د مثال په ډول مالګه سوه پاکه گرځي که مرداري وسوخل سي هم پاکه گرځي.

که د انسان مني پر بدن یا کالیو ولوېدل وچ سول په موبنلو پاکېږي که لاندې وه هرومرو پرېولل غواړي.

د حیوان پوست په پخولو پاکېږي، پخول که حقیقي وي که حکمي وي فرق نه کوي.

د سرکوزي پوست په هیڅ حالت نه پاکېږي.

د انسان پوست په پخولو پاکېږي خو استعمال ئې روانه دی. محکه د انساني کرامت سره ټکر لري.

د هغه حیوان پوست چي غوښي ئې نه خوړل کېږي په شرعي ذبح کولو سره پاک گرځي.

په هر شي کي چي وینه ځای ونه لري لکه ورېښتان، بڼکه، بنګرونه، هلوکي او نور د حیوان په مړینه مردار نه گرځي.

دا هغه مهال که پر دوی غوړ نه وه که غوړ باندي وي بیا مردار دي، د مردار سوي حیوان پلې مرداري دي.

د مشکو له پاره د پوستکي کڅوړه د مشکو غوندي پاکه ده، د مشکو خوړل روادی.

د اودس کولو حکم

الله ﷻ ويلي دي: يَتَأْتِيهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا إِذَا قُمْتُمْ إِلَى الصَّلَاةِ فَاغْسِلُوا وُجُوهَكُمْ وَأَيْدِيَكُمْ إِلَى الْمَرَافِقِ وَامْسَحُوا بِرُءُوسِكُمْ وَأَرْجُلَكُمْ إِلَى الْكَعْبَيْنِ... [المائدة: ٦]

اې مؤمنانو! كله چي لمانځه ته ولاړ سئ خپل مخونه پرې مينځئ، لاسونه تر څنگلو پرې بولئ، پر خپلو سرو مسح وکړئ، پښې تر بجلکو پرې بولئ.

رسول ﷺ ويلي دي: لا يقبل صلاة احدكم اذا حدث حتى يتوضا.

"ستاسي د يوه لمونځ الله ﷻ تر هغه مهاله نه قبلوي چي دى بې اودسه وي تر څو اودس ئې تازه کړى نه وي".

په شريعت کي اودس دا دئ چي سرې ځان داسي پاک کړي چي د مخ، لاسونو او پښو پرې بولل پکښې وي د سر مسح پکښې وي، بې له اودسه لمونځ روانه دئ. قران ته بې اودسه لاس وروړل روانه دي. څوک چي دوامداره^(۱) اودس ولري د ثواب حقداره دئ، په آخرت کي د لوړو درجو وړ دئ.

د اودس رکنونه

د اودس رکنونه چي د اوداسه فرضونه دي څلور دي:

۱. يو وار مخ پرې بولل. مخ په اوږدو د تندي له لورې برخي څخه د زني تر لاندي برخي پوري دئ. په بره له يوه غوږه تر بله غوږه پوري دئ.

۲. د څنگلو سره د لاسونو پرې بولل يو وار.

(۱) يعني چي اودس ئې مات سي ژر بيا اودس وکړي.

۳. د سريوه څلورمه مسح کول.

۴. د بجلکو سره پښې پر پولل يو وار.

د اودس د سهې کېدلو شرطونه

اودس يوازي هغه مهال سهې کېږي چې درې شرطونه موجود سي:

۱. ټولو هغو غړو ته به او به رسول کېږي چې پر پولل ئې فرض دي.
۲. داسې شی به موجود نه وي چې د اوبو د رسېدو مخنيوی کوي، لکه شمع، موم خيسته اوږه (د نوکانورنگ).
۳. داسې شی به موجود نه وي چې د اودس کولو پر مهال اودس بيرته له منځه يوسي، که موجود وي اودس نه سهې کېږي.

د اوداسه د واجب کېدو شرطونه

اودس هغه مهال واجبېږي چې لاندې شرطونه موجود وي:

۱. غټ والی: پر کوچني اودس واجب نه دی.
۲. عقل: پر لېوني اودس واجب نه دی.
۳. اسلام: پر کافر اودس واجب نه دی.
۴. پر دومره اوبو واک درلودل چې د ټولو فرضي غړو له پاره کفايت وکړي. که د اوبو پر استعمال قدرت ونه لري اودس باندي واجب نه دی، که پر دومره اوبو واک ولري چې د اودس له پاره کفايت نه کوي هم اودس واجب نه دی.
۵. کوچنی بې اودسي به موجوده وي، که څوک اودس ولري اودس باندي نسته.

۶. له ناوليتوب (جنابت) څخه به پاک وي، ځکه د ناولي له پاره چي غسل باندي فرض وي يوازي اودس کفايت نه کوي.

۷. وخت به تنگ وي، که پراخ وخت موجود وي، سمدلاسه اودس فرض نه دی.

هغه احکام چي په اودس پوري اړه لري

که بیره گڼه وي د سربېرني برخي پرېولل واجب دي، که بیره گڼه نه وي بيا پوستکي ته اوبه رسول واجب دي. د بيري د څرېدلو وړېستانو پرېولل فرض نه دي، مسح کول ئې هم واجب نه دي.

که په نوکانو کي داسي شی بند وي چي اوبه د پوستکي څخه راگرځوي لکه موم او خيسته اوږه د هغه ليري کول واجب دي، لاندي برخي ته اوبه رسول واجب دي، که نوکان دومره اوږده سي چي د گوتو سرونه پټ کړي پرې کول ئې واجب دي، ترڅو اوبه پوستکي ته ورسېږي. د نوکانو خيره او د کيکو گندگي د اوبو مخ نه نيسي.

که گوتمی په گوته وي تنگه وي د اودس کولو پر مهال ئې بنورول واجب دي. که د پنبو د چاکونو پرېولو سړي ته تاوان کاوه کفايت کوي چي اوبه سربېره پر تېري کړل سي.

که يوه سړي پر سر مسح وکړه وروسته ئې سر وخواوه مسح بيرته راگرځول نه غواړي. که سړي اودس وکړ وروسته ئې نوکان پرې کړه، يا ئې برېتونه لنډ کړه، د دغو ځايونو دوهم ځلي پرېولل واجب نه دي.

د اوداسه سنتونه

لاندي کارونه په اودس کي سنت دي بايد پام ورته وسي، ترڅو اودس په

بشپړه بڼه ترسره سي:

۱. ترپيل مخکي به د اوداسه نيت کوي.

۲. بسم الله الرحمن الرحيم به وايي.

۳. داوړه لاسونه دي تر لومړي بنده پوري پرېولي.

۴. مسواک به وهي، که مسواک موجود نه وي گوته به استعمالوي.

۵. خوله به پرېولي.

۶. پزه به پرېولي.

۷. که ئې روژه نه وي د خولې او پزي په مينځلو کي به مبالغه (ډېر کوبښ) کوي.

۸. هر اندام به درې واړه پرېولي.

۹. يو وار دي ټول سر مسح کړي.

۱۰. د غوږونو پر دباندي او دننه برخو دي مسح وکړي.

۱۱. ريره دي له لاندي خوا څخه خلال کړي، گوتي دي پکښې تېري کړي.

۱۲. د گوتو په منځنو کي دي گوتي تېري کړي.

۱۳. د پرېولو پر مهال دي خپل اندامونه وموړي.

۱۴. دوهم اندام به د لومړي اندام تر وچېدو مخکي پرېولي.

۱۵. د اندامو په پرېولو کي به ترتيب مراعاتوي. لومړی مخ، بيا لاسونه بيا پر

سر مسح کول وروسته به پښې پرېولي.

۱۶. راسته لاس دي تر چپه لاس، راسته پښه دي تر چپې پښې مخکي پرېولي.

۱۷. د سر مسح دي د سر له لومړي برخي څخه پيل کړي.

۱۸. پر غاړه دي مسح وکړي، پر غوتو (کرنکه) دي مسح نه کوي، حُکمه پر غوتو مسح کول بدعت دی.

د اوداسه ادبونه (۱۰)

په اوداسه کې لاندې کارونه مستحب دي:

۱. د اودس کولو له پاره دي پر لوړ ځای کښېني تر څو د مستعملو اوبو شاخکي پر وڼه پاشل سي.
۲. قبلې ته مخامخ دي کښېني.
۳. په اودس کولو کې دي له بل چا څخه مرسته نه غواړي.
۴. عادي خبرې دي نه کوي (دعاوي دي کوي).
۵. د اودس کولو پر مهال دي هغه دعاوي کوي چې له پيغمبر ﷺ څخه نقل سوي دي.
۶. د زړه نیت او د خولې ویل به سره یو ځای وي.
۷. د هر انداز د پرېولو پر مهال به بسم الله الرحمن الرحيم وايي.
۸. کله چې د غوږو مسح کوي لنډې ګوتې دي د غوږونو په دننه برخه کې دننه کړي.
۹. که ګوتې پراخه وي وډې بنوروي، که تنګه وي بنورول ئې لازم دي.
۱۰. د پزي او غوږونو له پاره دي په راسته لاس اوبه پورته کوي.
۱۱. پزه دي په چپه لاس ټکوهي.

ادبونه، مستحبات او فضائل داسې لفظونه دي چې معنا ګانې ئې دومره ډېر فرق نه لري، د ادا بو او سنتو تر منځ فرق دا دی: سنت هغه دي چې رسول الله دوامداره کړي وي، خو یو یا دوهمواره ئې پر ایښي وي، نو مسلمان ته ئې په کولو ثواب ورکول کېږي پر پرېښولو ئې ملامتیا سته. ادا ب هغه دي چې پر کولو ئې ثواب سته او پر نه کولو ئې ملامتیا نسته.

۱۲. که شرعي عذرونه لري د وخت تر مخه دي اودس کوي.

۱۳. کله چي له اودس څخه فارغه سي ولاړ دي سي قبلې ته مخامخ دي

و درېزي، لاندي کلمه دي ووايي:

[أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَحْدَهُ لَا شَرِيكَ لَهُ وَأَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ

اللَّهُمَّ اجْعَلْنِي مِنَ التَّوَابِينَ وَاجْعَلْنِي مِنَ الْمُتَطَهِّرِينَ].

ترجمه: زه شاهدي اداء کوم چي د الله څخه پرته هيڅ معبود نسته، الله جل جلاله تنها

دي. ده لره شريک نسته او زه شاهدي ادا کوم چي محمد (صلى الله عليه وسلم)

دده بنده او رسول دي. راضي يم په دې چي الله جل جلاله مي رب دي، محمد (صلى الله

عليه وسلم) مي نبی او اسلام مي دين دي. يا الله! ما د ډېرو توبه کوونکو او د ډېر

پاک او صفا خلکو څخه وگرځوي.

د اوداسه مکروهات

په اوداسه کي لاندي کارونه مکروه دي:

۱. په اوداسه کي اوبه ډېري کارول.

۲. په اوداسه کي ډېري کمي اوبه کارول.

۳. اوبه په زوره پر مخ وهل.

۴. عادي خبري کول.

۵. د بل چا څخه مرسته غوښتل. که عذرون لري بيا مرسته غوښتل پروا نه لري.

۶. پر سردرې واره مسح کول او د هر وار له پاره نوي اوبه اخيستل.

د اوداسه ډولونه

اودس درې ډوله دي:

۱. فرضي اودس
۲. واجب اودس
۳. مستحب اودس

اودس څه مهال فرضيږي؟

پر بې اودسه سړي دلاندي شيانو له امله اودس فرضيږي:

۱. د فرضي او نقلي لمونځو له پاره.
۲. د جنازې د لمانځه له پاره.
۳. د تلاوت د سجده له پاره.
۴. د قرآن شريف د را اخيستلو او لاس وروړلو له پاره، که پر کاغذ، درهم، او دېوال باندي ايات ليکل سوي وي د لاس وروړلو له پاره اودس فرض دي.

اودس څه مهال واجبيږي؟

د کعبې د طواف له پاره اودس واجب دي.

اودس څه مهال مستحب دى؟

دلاندي کارونو له پاره اودس مستحب دى:

۱. د خوب کولو له پاره.
۲. کله چي له خوب څخه راويښ سي.
۳. د دوامداره اودس لرلو له پاره.
۴. پر اودس سربېره بل اودس د ثواب گټلو په نيت^(۱۱).
۵. تر غيبت، چوغلگری او درواغو ويلو وروسته اودس کول، تر گناه کولو وروسته هم اودس مستحب دى.
۶. د بد شعر تر ويلو وروسته.
۷. له لمانځه څخه دباندې تر په زوره (قهقهه) خدا کولو وروسته^(۱۲).
۸. مړي ته د غسل ورکولو له پاره.
۹. د مړي د وړلو له پاره.
۱۰. د لمانځه د هر وخت له پاره.
۱۱. د جنابت (ناوليتوب) تر غسل مخکي اودس.
۱۲. جُنْب (ناولى سړى) چي د خوراک، چنباک او خوب اراده ولري.
۱۳. د غوسې پر مهال.
۱۴. د قرآن له پانېو څخه د قرآن کریم لوستني له پاره.
۱۵. د حديثو د ويلو او روايت کولو له پاره.
۱۶. د شرعي علومو د لوستلو له پاره.

^(۱۱) پر اودس سربېره بل اودس هغه مهال مستحب دى چي په لومړي اودس عبادت سوى وي، که نه وي سوى په دې صورت

کي دوهم اودس اسراف دى.

^(۱۲) په زوره خدا که د لمانځه په حريان کي وي اودس ماتوي.

۱۷. د اذان کولو له پاره.
۱۸. د اقامت کولو له پاره.
۱۹. د خطبې لوستني له پاره.
۲۰. د رسول ﷺ د زیارت کولو له پاره.
۲۱. د عرفات له پاره.
۲۲. د صفا او مرواد تگ کولو لپاره.

اودس ماتوونکي شيان

په لاندې شيانو اودس ماتېږي:

۱. کله چې د شا او مخ له شرم ځايونو څخه یو شی ووزي، لکه بولي، غاښه مواد، باد او نور.
۲. کله چې له بدن څخه وينه او نو ووزي پاک ځای ته وبهېږي.
۳. کله چې له خولې څخه وينه ووزي پر نارو زیاته وي یا ورسره برابره وي.
۴. کله چې خواړه، اوبه، وينه، او ژړ په ډکه خوله کې کړي^(۱۳).
۵. کله چې بیده سي او شاتنی عورت ئې پر مخکې قرار ونه لري. یا تر وینسېدو مخکې شاتنی عورت له مخکې څخه پورته سي.
۶. کله چې بې سده سي.
۷. کله چې لېونی سي.
۸. کله چې نشه سي.
۹. کله چې بالغ سړی په وینسه په هغه لمانځه کې په زوره وځاندي چې رکوع او

(۱۳) که خوله دومره ډکه سي چې په تکلیف راتولېږي ډکه گڼل کېږي.

سجده ولري. که کوچنی او بیده په لمانځه کي په زوره وځاندي اودس نه ماتېږي، همدا ډول د جنازې په لمانځه او د تلاوت په سجده کي په زوره خنډل اودس نه ماتوي.

هغه شيان چي اودس نه ماتوي

لاندي شيان اودس ماتوونکو شيانو ته ورته دي خو اودس نه ماتوي:

۱. کله چي وينه بنکاره سي ونه بهېږي.
۲. کله چي له بدن څخه غوښه ولوېږي وينه ورسره نه وي.
۳. کله چي له تپ او غوږ څخه چينجی ووزي.
۴. کله چي قی په ډکه خوله نه وي.
۵. کله چي بلغم قی کړي لږ او ډېر يو حکم لري.
۶. کله چي لمونځ کوونکی په لمانځه کي بیده سي فرق نه کوي که په ولاړه بیده سي که په ناسته، يا په رکوع او سجده کي حکم ئې يو دی. دا هغه مهال که د لمانځه پر سنت طريقه وي.
۷. کله چي اودس لرونکی سپری بیده سي، شاتنی عورت ئې پر مخکه وي.
۸. کله چي خپل لاس تناسلي آلې ته وروړي.
۹. کله چي ښځي ته لاس وروړي.
۱۰. کله چي بیده سپری کوږ سي.

د لمبېدو فرضونه

د لمبېدو فرضونه درې دي:

۱. خوله پرېولل.
۲. پزه پرېولل.
۳. ټول بدن داسي پرېولل چي هيڅ ځای وچ پاته نه سي.

د لمبېدلو سنتونه

لاندي کارونه په لمبېدلو کي سنت دي، بايد پام ورته وسي ترڅو غسل په بڼه توگه ترسره سي:

۱. د غسل تر پيلېدلو مخکي بسم الله ويل.
۲. داسي نيت کول چي د پاکېدلو له پاره لمبېږم.
۳. دواړه لاسونه تر کوچنيو بندو پوري پرېولل لکه دغسي چي په اوداسه کي هم کېدل.
۴. تر لمبېدلو مخکي دي هغه مرداري ليري کړي چي د ده پر بدن يا جامه موجوده وي.
۵. تر لمبېدلو مخکي دي اودس وکړي خو د پښو پرېولل دي وځنډوي دا هغه مهال که دی په کښته ځای کي وو او به پکښې جمع کېدلې.
۶. پر ټول بدن دي درې واړه اړبه واچوي.
۷. لومړی دي پر سر او به واچوي بيا دي پر راس ته اوږه بيا دي پر چپه اوږه او به واچوي.
۸. بدن دي وموږي.

۹. بدن دي پرله پسې پرېولي ترڅو بدني اندامونه يو تر بل مخکي وچ نه سي. که سړی روانو اوبو ته ولوېدی هلته يو گړی پکښې پاته سو ځان ئې وموښی، غسل ئې بشپړ دی. که سړی حوض ته ولوېږي همدا سي ده.

د لمبېدو ډولونه

لمبېدل درې ډوله دي:

۱. فرضي لمبېدل
۲. سنت لمبېدل
۳. مستحب لمبېدل

لمبېدل څه مهال فرضېږي؟

دلاندې شيانو د يوه په موجوديت سره غسل فرضېږي:

۱. کله چې سړی جنب (ناولی) سي.
۲. کله چې ښځه له حيض څخه پاکه سي.
۳. کله چې ښځه له نفاس څخه پاکه سي.
۴. پر ژوندیو د مړي غسل فرض دی.

څه مهال غسل سنت دی؟

غسل په لاندې صورتو کې سنت دی:

۱. د جمعې د لمانځه له پاره.

۲. د دوو اخترو له پاره.

۳. د احرام له پاره.

۴. تر زوال وروسته په عرفات کي د حاجي له پاره.

غسل څه مهال مستحب دی؟

په لاندې صورتو کي غسل مستحب دی:

۱. د برات د پنځلسمې شپې په نیمې کي.

۲. د شب قدر په شپه.

۳. کله چي لمر او سپوږمۍ ترنځه ونيسي (تورسي).

۴. د استسقاء د لمانځه له پاره.

۵. د پېرې پر مهال.

۶. د تاریکۍ پر مهال.

۷. د سخت باد پر مهال.

۸. کله چي نوي کالي اغوندي.

۹. څوک چي له گناه څخه توبه گاره سي.

۱۰. څوک چي له سفر څخه راسي.

۱۱. څوک چي مدینې منورې ته ننوزي.

۱۲. څوک چي مکې مکرمې ته ننوزي.

۱۳. د لوی اختر په ورځ چي پر مزدلفه درېږي.

۱۴. د طواف زیارت له پاره.

۱۵. چا چي مړي ته غسل ورکړی وي.

۱۶. چي وینه وکارې (حجامت وکړي).

۱۷. څوڪ چي له لپوتتوب څخه پر سد سي. كه څوڪ له بيهوڻي (کوما) او نشي څخه پر سد سي هم غسل ورته مستحب دي.

۱۸. څوڪ چي مسلمان سي او جنب نه وي، كه جنب وي غسل باندي فرض دي.

د تيمم وهلو مشروعت

الله جل جلاله ويلى دي: ^ع وَإِنْ كُنْتُمْ مَرْضَىٰ أَوْ عَلَىٰ سَفَرٍ أَوْ جَاءَ أَحَدٌ مِّنْكُمْ مِنَ الْغَائِطِ أَوْ لَمَسْتُمُ النِّسَاءَ فَلَمْ تَجِدُوا مَاءً فَتَيَمَّمُوا صَعِيدًا طَيِّبًا فَامْسَحُوا بِوُجُوهِكُمْ وَأَيْدِيكُمْ إِنَّ اللَّهَ كَانَ عَفُورًا غَفُورًا ﴿٤٣﴾ [النساء: ۴۳].

كه تاسي ناروغان واست يا مسافر واست يا په تاسي كي يو څوڪ له صحرا گڼت څخه راسي، يا د بنځو سره جنسي نژدې والي وکړي او به پيدا نه کړي نو په پاڪه خاوره تيمم ووهي، نو خپل مخونه او لاسونه مسحه کړي، پشکه الله بخښوونکي او مهربان دي.

رسول ﷺ ويلى دي:

فُصِّلْنَا عَلَى النَّاسِ بِثَلَاثٍ جُعِلَتْ صُفُوفُنَا كَصُفُوفِ الْمَلَائِكَةِ وَ جُعِلَتْ لَنَا
الارضُ كُلُّهَا مَسْجِدًا وَ جُعِلَتْ تُرْبُهَا لَنَا طَهْرًا إِذَا لَمْ نَجِدِ الْمَاءَ.

"موږ تر نورو خلکو په درو شيانو نازل سوي يو، زموږ صفونه د ملائکو د صفو غوندي گرځول سوي دي، زموږ له پاره ټوله محکه د لمونځ کولو وړ گرځېدلې ده، کله چي موږ او به پيدا نه کړو د محکي خاوره زموږ له پاره پاک کوونکي گرځېدلې ده".

تيمم له دې وجي شرعي سوي دي چي ځيني وختونه انسان د اوبو د کارولو

واک ونه لري حڪه اوبه موجودي نه وي يا سپري ناروغ وي. نو د اوداسه پر خاي تيمم ووهي. تر خوله هغو عباداتو څخه به برخي نه سي چي به له اودسه او تيممه روا نه دي لکه لمونخ او نور چي ڊپر اهميت لري. تيمم په لغت کي قصد ته ويل کېږي او په شريعت کي تيمم هغه خاورينه پاکی ده چي دمخ او لاسونو مسح په خان کي لري د مسح پر مهال به څنگلي هم مسح کوي، د پاکی نيت ضروري دئ.

د تيمم د سهي کېدو شرطونه

تيمم هغه مهال سهي کېږي چي لاندي اته شرطونه موجود وي:

۱. نيت کول، به له نيته تيمم روا نه دئ. د هغه تيمم له پاره چي لمونخ په روا

کېږي په لاندي درو شيانو کي يوشی ضروري دئ:

لومړی: د بهي اودسی څخه د پاک کېدلو نيت، په نيت کي د بهي اودسی

تعين اړين نه دئ.

دوهم: د لمونخ دروا کېدلو نيت.

دریم: د هغه مقصودي عبادت نيت کول چي به له پاکی روا نه وي، لکه

لمونخ او د تلاوت سجده. که څوک د قرآن د لمس کولو او را اخیستلو په

نيت تيمم ووهي په دغه تيمم لمونخ روا نه دئ. حڪه د قرآن را اخیستل او

لاس وروړل مقصودي عبادت نه دئ. همدا ډول که د اذان کولو په نيت تيمم

ووهل سي په دغه تيمم لمونخ روا نه دئ. حڪه اذان او اقامت مقصودي

عبادتونه نه دي. که څوک د قرآن د لوستني په نيت تيمم ووهي په دغه تيمم

لمونخ روا نه دئ حڪه د قرآن لوستل که شه هم مقصودي عبادت دئ خو به

له اودسه روا دئ.

شرط دادی چي لاندی عذرونه به موجود وی:

لومړی: اوبه به یو میل یا زیات لیري وی.

دوهم: د ده به غالب گومان وی یا به پوه ډاکټر ورته ویلي وی چي د اوبو استعمال تا ته تاوان کوي، ناروغه کېږي یا دي ناروغي زیاتېږي، یا دي رغېدنه ځنډېږي.

دریم: د ده غالب گومان به وی که سرې اوبه و کاروي مړه به سي.

خلورم: که تېری سرې بېرېدی که په اوبو اودس تازه کړم زه یا زما ملگری به له تندي مړه سي.

پنځم: د اوبو د راکښلو له پاره سلواغه اوریسی موجوده نه وی.

شپږم: د ده او اوبو په منځ کي دښمن یا وحشي حیوان موجود وی.

اووم: د ده به غالب گومان وی که زه په اودس کولو اخته سم د اختریا جنازې لمونځ به راڅخه تېر سي. که دا بېره ورسره وی چي که زه په اودس کولو اخته سم د لمانځه وخت به تېر سي، یا به د جمعې لمونځ تېر سي، تیمم نه روا کېږي. بلکي اودس دي وکړي، وروسته یې د لمانځه قضا راوگرځوي یا دي د جمعې د لمانځه په عوض کي د ماپښین لمونځ وکړي.

۲. شرط دادی چي تیمم به د مخکي له جنس څخه په پاک شي سره وهل سوی وی، لکه خاوره، ډبره، رېگ، تیمم پر لرگي روانه دی په سپینو او سروزرو روانه دی.

۳. شرط دادی: چي ټوله مخ، دواړه لاسونه د څنگلو سره به مسح کوي.

۴. شرط دادی چي د مسح له پاره به پوره ورغوی یا د ورغوو ډبره برخه کاروي، که د دوو گوتو په سرو مخ او لاسونه مسح کړي تیمم روانه دی.

۵. شرط دادی: چي مسحه به کوي په دوه واره وهلو سره او د ورغوي لاندی خواوي به پر مخکه وهي. که دواړه وهل (یو ځل مخ بیا لاسونه) له یوه ځایه

خخه وي پروانه لري. که د سړي پر بدن خاوره ولو پېرې دی هغه د تیمم په نیت پر مخ او لاسونو مسح کړي تیمم سهي دی.

۶. شرط دا دی چې: پر بدن به داسي شی نه وي چې د مسح مخنیوی وکړي لکه موم، وازگه، روغني رنگ او نور. که موجود وي واجب ده چې تر تیمم کولو مخکي به دغه شی ليري کوي که ئې بيري نه کړي تیمم روانه دی.
۷. شرط دا دی چې: حیض، نفاس او په سملاسي توگه د بې اودسه کېدلو حالت به نه وي. که د حیض، نفاس او په سملاسي توگه د بې اودسه کېدلو حالت وي تیمم سهي نه دی.

د تیمم رکنونه (داخلي فرضونه)

د تیمم یوازي دوه فرضونه دي:

۱. د ټول مخ مسح کول.
۲. د څنگلو سره د دواړو لاسونو مسح کول.

د تیمم سنتونه

لاندي کارونه په تیمم کي سنت دي:

۱. په پیل کي به بسم الله الرحمن الرحيم وايي.
۲. ترتیب به مراعاتوي، لومړی مخ، بیا راسته لاس وروسته چپه لاس به مسح کوي.
۳. د مخ او لاسونو تر منځ به ځان په بل کار نه اخته کوي (دواړه به پرله پسې متصل مسح کوي).

۴. د لاسونو منځ او شا دواړه به پر خاورو ووهي.
۵. کله چي لاسونه له خاورو راپورته کړي و دې څنډي.
۶. کله چي لاسونه پر خاورو ایزدي گوتي دي وغوروي.

د تیمم کولو ډول

څوک چي غواړي تیمم ووهي له مړوندو څخه دي لستونې پورته کړي بیا دي بسم الله الرحمن الرحيم ووايي.

د لمانځه د روا کېدو نیت دي وکړي. د ورغوو مخونه دي پر پاڅو خاورو کښېږدي. د گوتو تر منځ دي فاصله راولي، بیا دي پر خاورو د لاسونو منځ او شا دواړه کښېږدي، بیا دې پورته کړي، لاسونه دي وڅنډي، بیا دې پر منځ تېر کړي. بیا دي د لومړي وار غونډي لاسونه پر خاوره کښېږدي بیا دي په چپه ورغوي راسته لاس وروسته دي په راسته ورغوي چپه لاس مسح کړي، څنگلي دي ورسره مسح کړي.

تیمم بشپړ سو، خپل فرضي او نفلي لمونځ دي دوامره وکړي چي دی ئې غواړي.

د تیمم ماتوونکي

۱. هر شی چي اودس ماتوي تیمم هم ماتوي.
۲. که د اوبو د استعمال قدرت پیدا کړی هغه عذر له منځه ځي چي د هغه له امله ده ته تیمم روا سوی وو، لکه د اوبو نه موجودیت، له دښمن څخه بېره او داسي نور تیمم ماتېږي.

هغه څه چې په تیمم پوري اړه لري

څوک چې د جنازې د لمانځه، د تلاوت د سجدې له پاره تیمم ووهي روا ده چې په دغه تیمم سره نور لمونځونه هم وکړي، خو د چې مسجد ته د ننوتلو له پاره تیمم ووهي په دغه تیمم سره لمونځ کولای نه سي.

څوک چې د قبرونو د زیارت له پاره یا د مړي د بنخولو له پاره تیمم ووهي په دغه تیمم سره نور لمونځونه کولای نه سي.

که څوک امید ولري چې د وخت په آخر کې اوبه پیدا کولای سم ده ته مستحبه ده چې لمونځ وروستي وخت ته وځنډوي، که چا وعده ورسره کړې وه چې زه اوبه درکوم نو پرده واجب ده چې تیمم وځنډوي.

که د چا سره لږ اوبه وي دی اړوي چې اوږه خيسته کړي په موجوده اوبو دي اوږه خيسته (لانده) کړي د لمانځه له پاره دي تیمم ووهي.

که د چا سره لږ اوبه وي دی اړوي چې دغه اوبه د اشپزی له پاره وکاروي، اشپزی دي پرېږدي د لمانځه له پاره دي اودس وکړي.

پر سړي واجب ده چې له خپل ملگري څخه د اوبو غوښتنه وکړي. دا هغه مهال که دوی په داسې ځای کې وه چې پر اوبو بخيلي نه کېدله، که په داسې ځای کې وه چې پر اوبو بخيلي کېدل بیا د اوبو غوښتنه واجب نه ده.

که څوک عذرونه لري روا ده چې تر وخت مخکې تیمم ووهي، که د چا لاسونه پرې وه، پښې ئې پرې وې مخ ئې تپي وو، لمونځ دي بې اودسه کوي.

که د اندامو ډېره برخه یا نیمې تپي وي تیمم دي ووهي.

که ډېره برخه ئې روغه وي اودس دي کوي، پر تپونو دي مسح کوي.

پر موزو مسح کول

الله ﷻ ویلی دی: يُرِيدُ اللَّهُ بِكُمُ الْيُسْرَ وَلَا يُرِيدُ بِكُمُ الْعُسْرَ [البقره: ۱۸۵]

الله غواري چي پر تاسي اساني راولي، الله نه غواري چي پر تاسي سختي راولي.

رسول ﷺ ویلی دی: الْمَسْحُ عَلَى الْحَفِينِ لِمُسَافِرٍ ثَلَاثَةَ أَيَّامٍ وَ لَيَالِيهَا وَ لِلْمُقِيمِ يَوْمٌ وَ لَيْلَةٌ .

"مسافر دي پر موزو درې ورځي او شپې مقيم دي يوه ورځ او يوه شپه مسح کوي".

خلکو ته د اساني په موخه سپېڅلي شريعت روا کړې ده چي د پنبو د پرېولو په عوض کي پر موزو مسح وکړي.

د مسح دروايښت شرطونه

لاندي شيان د مسح دروا کېدو شرطونه دي:

۱. موزې به په پاکی په پنبو سوي وي. که سړي پنبې پرېولي وي موزې ئې په پنبو کړې وروسته ئې اودس بشپړ کړ، په وروستيو اودسو کي مسح ورته روا ده. دا هغه مهال که ئې تربې اودسې مخکي اودس بشپړ کړی وو.
۲. موزې به داسي جوړي وي چي بجلکي پتي کړي.
۳. دواړي موزې به دومره څيري نه وي چي درې کوچنۍ گوتي ترښکاره سي.

۴. موزې به بې له ترلو پر پښو ټينگېږي.
۵. موزې به داسي وي چي اوبه به نه پرېږدي چي قدمو ته ورسېږي.
۶. په موزو کي به تگ کېدلای سي.

د مسح فرضونه او سنتونه

د لاس د دريو کوچنيو گوتو په اندازه مسح کول فرض ده، د هري پښې مخ به مسح کوي. سنت ده چي د گوتو تر منځ فاصله راولي بيا ئې د پښې د گوتو له سرونو څخه تر پنديو پوري کش کړي.

پر موزو د مسح کولو موده

د مقيم له پاره د مسح موده يوه ورځ يوه شپه ده.

د مسافر له پاره درې ورځي درې شپې دي.

د مسح موده د بې اودسه کېدلو له وخت څخه پيلېږي.

د موزو د په پښه کولو له وخت څخه نه پيلېږي.

که مقيم سړی مسح پيل کړه موده پوره سوې نه وه مسافر سو. د مسافر موده

دي پوره کړي. که مسافر سړی مقيم سو يوه ورځ او يوه شپه ئې مسحه کړې وه نو د مسحي وخت ئې پوره دی.

که مسافر تريوې ورځي او شپې لږ وخت مسح کړې وه اوس مقيم سو، يوه ورځ او شپه دي پوره کړي (د مسح موده پای ته رسېږي).

د موزې د مسح ماتوونکي شيان

۱. هر شی چي اودس ماتوي مسح هم ماتوي.
۲. د موزې په ختلو سره مسح ماتېږي.
۳. که قدم د موزې لومړي برخي (پنډۍ) ته وڅېږي مسح ماتېږي.
۴. چي موده پوره سي مسح ماتېږي.
۵. که په موزه کي دننه اوبه د پنبې ډېرې برخي ته ورسېږي مسح ماتېږي، د سر د مسح پر ځای پر لنگوته، رخچيني مسح روانه ده، پر روی بند چي پر مخ اچول سوی ټوکر دی مسح روانه ده. د لاسونو د پرېولو په عوض کي پر دسکلو مسح روانه ده.

پر پټۍ او ټرل سوي ځای مسح کول

اللّٰهُ جَلَّالَهُ وَيَلِي دِي: هُوَ اجْتَبَنُكُمْ وَمَا جَعَلَ عَلَيْكُمْ فِي الدِّينِ مِنْ حَرَجٍ [الحج: ۸۷]

اللّه تاسي غوره کړي ياست، پر تاسي ئې ستاسي په دين کي سختي راوستې نه ده. کله چي يو اندام زخمي سي وټرل سي، سړي وس نه درلودی چي زخمي ځای پرېولي، د مسح کولو وس ئې هم نه درلودی، د رغېدو تر وخته دي سربېر نه پټۍ مسح کوي. شرط نه دی چي پټۍ به په اوداسه او پاکی ټرل سوې وي. که يو اندام مات سي بيا وټرل سي همداسي حکم لري، روا ده چي پر مات سوي پنبې مسح وکړي روغه پنبه پرېولي، که پټۍ د ټپ تر رغېدو مخکي خلاصه سوه

مسح له منخه نه ځي، روا ده چي نوې پټې باندي وتري مسح د سره راونه گرځوي.
بڼه داده چي د پټې تر نوي کولو مخکي مسح وکړي، که د سړي سترگو ته شي
ولوېدی پوه ډاکټر ورته وويل سترگي مه پرېوله، ده ته روا ده چي پر سترگو مسح
وکړي، د سر، موزو او پټې د مسح له پاره نيت شرط نه دی يوازي د تيمم له پاره
نيت شرط دی.

د لمانځه کتاب

الله ﷻ ويلي دي: حَافِظُوا عَلَى الصَّلَوَاتِ وَالصَّلَاةِ الْوُسْطَى وَقُومُوا لِلَّهِ

قِنْتَيْنِ ﴿٢٣٨﴾ [البقره: ٢٣٨]

پر لمونځو ټينگ اوسئ پر منځني لمونځ (ټينگ اوسئ) د الله له پاره عاجزه
ودرېزي.

رسول ﷺ ويلي دي: ارايتم لو ان هرا بيا ب احدم يفتسل فيه كل يوم
خمسا هل يقي من درنه شي قالو لا يقي من درنه شي قال فذلك مثل
صلوات الخمس يحو الله بهن الخطايا^١.

تاسي ماته وواياست که ستاسي د دروازي سره ويا له وي تاسي هره ورځ پنځه
واره پکښي لمېږي، آيا خيره به پاته سي؟

اصحابو وويل: خيره به هيڅ پاته نه سي.

رسول ﷺ وويل: لمونځونه همداسي دي. الله ﷻ په لمونځو سره گناه له

منځه وړي.

لمونځ لوی عبادت دی ځکه بنده د خپل رب سره پيوند سي، لمونځ د الله ﷻ د
بې شمېره نعمتو شکر دی. لمونځ ته په عربي کي صلوة وايي. صلوة په لغت کي
دعا ته ويل کېږي په شريعت کي لمونځ د هغه مخصوصو افعالو، ويناوو،

^١ رواه البخاري ومسلم عن ابي هريره.

تکبیرونو نوم دی چي په تکبیر سره شروع کېږي او په سلام پای ته رسېږي.

د لمانځه ډولونه

لمونځ دوه ډوله دی:

یو هغه لمونځ دی چي رکوع او سجده ولري.

بل هغه لمونځ دی چي رکوع او سجده پکښې نه وي. دا د جنازې لمونځ دی.

هغه لمونځ چي رکوع او سجده ولري درې ډوله لري:

۱. فرضي لمونځ، داهره ورځ د پنځه وختو لمونځ دی.

۲. واجب لمونځ، دا لمونځ وتر، د دوو اخترونو لمونځونه او د هغه نفلي

لمونځو قضا ده چي تر شروع کېدلو وروسته فاسد سوي وي، تر طواف

وروسته دوه رکعتونه هم واجب دي.

۳. نفلي لمونځ، دا ډول لمونځ هغه لمونځ دی چي نه فرضي وي نه واجب وي.

د لمانځه د سهې کېدو شرطونه

لمونځ یوازي هغه مهال فرضېږي چي په سهې کې درې شرطونه جمع سي:

۱. اسلام، پر کافر لمونځ نسته.

۲. غت والی، پر کوچني لمونځ نسته.

۳. عقل، پر لهوني لمونځ نسته.

مور او پلار ته په کار ده چي کله د دوی اولادونه اووه کلن سي پر لمونځو دې

امر کړي، کله چي لس کلن سي د لمانځه نه کولو په وجه دې په چپلاخه ووهي، تر

خو تر بلوغ مخکي د لمانځه عادت ونيسي.

د لمانځه وختونه

الله ﷻ ويلي دي: إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٢﴾

[النساء: ۱۰۳]

بې له شکه لمونځ په ټاکلي وختو پر مؤمنانو فرض دی.

رسول ﷺ ويلي دي: خمس صلوات افترضهن الله تعالى من احسن و

ضوءهن و صلاحتهن لوقتھن و اتم رکوعھن و خشوعھن کان له علي الله عهد

ان يغفر له ومن لم يفعل فليس له عهد ان شاء غفر له و ان شاء عذبه.

الله پنځه لمونځه فرض کړي دي، څوک چي بڼه اودس وکړي لمنځونه په خپلو

وختو کي ادا کړي، رکوع بشپړه وکړي، عاجزي پکښې وکړي، الله ژمنه کوي چي

ده ته به بخښنه کوي که څوک ئې دا ډول ادا نه کړي الله ژمنه نه کوي، که ئې خوبڼه

وي بخښنه کوي که ئې خوبڼه وي عذاب ورکوي.

الله ﷻ پنځه لمونځونه په يوه شپه او ورځ کي فرض کړي دي:

۱. دوه رکعتونه د سهار په وخت کي فرض دي. د سهار وخت د رښتيني

سباوون (سپېدو) څخه د لمر تر راختلو پوري دي.

۲. څلور رکعتونه د ماپښين په وخت کي فرض دي، د ماپښين وخت د لمر له

زوال څخه بيا چي د هر شي سایه د هغه شي دوه برابره سي، دا د امام اعظم

رحمة الله عليه پر مذهب د ده پر مسلک فتوا ورکول کېږي، وروستنيو علماوو د ده

مسلک خوښ کړی دی، خو امام ابو يوسف رحمة الله عليه او امام محمد رحمة الله عليه د

ماپنين وخت تر هغه وخته پوري گهي چي د هر شي سايه د هغه شي يو برابر سي، امام الطحاوي د دوي مسلک خوښ کړی دی.

۳. د مازيگر په وخت کي څلور رکعت له مونځ فرض دی. د مازيگر وخت هغه مهال پيلېږي^{۱۰} چي د ماپنين وخت پای ته ورسېږي، بيا تر لمر لوېدو پوري دوام کوي.

۴. د ماښام په وخت کي درې رکعت له مونځ فرض دی. د ماښام وخت هغه مهال پيلېږي چي د مازيگر وخت پای ته ورسېږي بيا د سور شفق تر ورک کېدو پوري دوام کوي، فتوا همدا ډول ده.

۵. د ماخستن په وخت کي څلور رکعت له مونځ فرض دی. د ماخستن وخت د سور شفق له ورک کېدو څخه د رښتيني سباوون (سپېدو) پوري دوام کوي. د وتر له مونځ واجب دی، وخت ئې د ماخستن تر فرض وروسته دی، که چا تر فرضو مخکي وټروکړه راگرځول غواړي.

هغه څه چي د لمانځه په وختونو پوري اړه لري

ښه داده چي: د سهار له مونځ په رڼا کي وسي.

ښه داده چي: په دوبي کي د ماپنين له مونځ وځنډول سي.

ښه داده چي: د ماپنين له مونځ په ژمي کي ونه ځنډول سي.

ښه داده چي: که په ژمي کي که ورځ اوريځ ولري د ماپنين له مونځ وځنډول

سي تر څو زوال يقيني سي.

^{۱۰} کله چي د هر شي سايه دوه برابره سي د امام اعظم رحمه الله عليه پر مسلک د ماپنين وخت پای ته رسېږي، خو امام ابو يوسف او امام احمد رحمه الله عليهم وايي چي د هر شي سايه دوه برابره سي د ماپنين وخت پای ته رسېږي.

بنه داده چي: د مازيگر لمونخ د و مره و خندول سي چي لمر تغير ونه کري.
 بنه داده چي که اوريخ موجوده وي د مازيگر لمونخ ونه خندول سي.
 بنه داده چي: د ماخستن لمونخ د شپي تريوي دريمي پوري و خندول سي.
 بنه داده چي: وتر د شپي وروستي برخي ته پرېسول سي، دا هغه مهال که
 سري ډاډمن وو چي د شپي په وروستي برخه کي وينېدلای سم، روانه ده چي دوه
 فرضي لمونخونه (په يوه وخت کي) جوړه کړل سي.
 په دې هکله د عذر موجوديت او نه موجوديت اغېز نه لري.
 يوازي پر حاجي لازمه ده چي په عرفات کي د لوی پاچا (ياد هغه د نائب) سره
 د ماپنين او مازيگر لمونخونه د ماپنين په وخت کي يو خای ادا کړي او څوک
 چي مزدلفې ته ځي د ماپنام او ماخستن لمونخونه دي په هغه وخت کي ادا کړي چي
 مزدلفې ته ورسېږي.

هغه وختونه چي لمونخ پکښي روانه دي

په لاندي وختو کي فرضي، نفلي او واجب لمونخ روانه دي. د لمانخه قضا
 راوړل هم پکښي روانه ده:

۱. کله چي لمر راخپږي تر څو لوړ پورته کېږي.
۲. کله چي لمر پر سروي تر څو له سر څخه اوږي.
۳. کله چي لمر ژر سي تر څو پټېږي. خود دغي موجوده ورځي د مازيگر لمونخ
 په دغه حالت کي روانه دي، په ياد سوو وختو کي که لمونخ واجب سو، د
 مکروه والي سره روا دي، که په دغو وختو کي جنازه حاضره سو د مکروه
 والي سره ادا کېږي. که په دغو وختو کي د سجده آیات تلاوت سو د
 مکروه والي سره د تلاوت سجده ادا کېږي. په دغو وختو کي نفلي لمونخ

تحریمی مکروه دی.

هغه وختونه چي نفلي لمونځ پکښي مکروه دی

۱. کله چي سپېدې راوځېږي يوازي د سهار دوه رکعتہ سنت مکروه نه دی نور نفلي لمونځونه مکروه دي.
۲. د سهار له لمانځه وروسته بيا د لمر تر راختلو پوري نفلي لمونځ مکروه دی.
۳. د مازيگر له لمانځه څخه وروسته بيا تر لمر لوېدو پوري نفلي لمونځ مکروه دی.
۴. کله چي خطيب د خطبې د ويلو له پاره راووزي بيا د خطبې تر پای ته رسېدو پوري نفلي لمونځ مکروه دی.
۵. د اقامت کولو پر مهال، نفلي لمونځ مکروه دی خو له دغه حکم څخه د سهار سنت مستثنی دی، ځکه که د سړي يقين وي چي د امام سره دوهم رکعت نيولای سم د اقامت پر مهال بې له مکروه والي سنت کولای سي.
۶. د اختر تر لمانځه مخکي په عيدگاه او کور کي نفل کولای نه سي.
۷. د اختر تر لمانځه وروسته يوازي په عيدگاه کي نفل کولای نه سي، که د اختر تر لمانځه وروسته نفلي لمونځ په کور کي وکړي روادې.
۸. که د وخت د تنگی له امله د فرضي لمونځ د قضا کېدو بېره وي نفلي لمونځ روانه دی.
۹. که ډوډی حاضره سوه او سړی وږی وو، ډوډی ته ډېر لېواله ووو لمونځ نسته.
۱۰. کله چي د تشو او ډکو متيازو په وجه په تکليف وي لمونځ نسته، لمونځ مکروه دی فرضي او نفلي يو حکم لري.

۱۱. که داسي شی موجود وي چي دده ذهن ئې بوخت ساتي عاجزی ته ئې تاوان رساوه لمونځ نسته.

۱۲. یوازي د حاجي له پاره پر عرفات د ماپښین او مازیگرد لمونځو په منځ کي لمونځ نسته.

۱۳. د ماښام او ماخستن په منځ کي په مزدلفه کي خاص د حاجیانو لپاره لمونځ نسته.

د اذان او اقامت حکم

د فرضي لمونځو له پاره پر نارینه وو اذان موکد سنت دی. د فرضي لمونځو له پاره اقامت پر نارینه وو موکد سنت دی. فرق نه لري که سپری مقيم وي که مسافر وي، لمونځ په جماعت کوي که ئې یوازي کوي، د وخت لمونځ کوي که قضايي لمونځ کوي حکم ئې یو دی.

اذان په دغو الفاظو کېږي:

اللهُ أَكْبَرُ - اللهُ أَكْبَرُ - اللهُ أَكْبَرُ - اللهُ أَكْبَرُ

ژباړه: الله تر ټولو لوی دی.

أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ - أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللهُ

ژباړه: زه شاهد یم یو الله د عبادت وړ دی.

أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ - أَشْهَدُ أَنْ مُحَمَّدًا رَسُولُ اللهِ

ژباړه: زه شاهد یم محمد د الله رسول دی.

حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ - حَيَّ عَلَى الصَّلَاةِ

ژباړه: د لمانځه لوري ته راسی.

حَى عَلَى الْفَلَاحِ - حَى عَلَى الْفَلَاحِ

ژباړه: د خلاصون لوري ته راسی.

اللَّهُ أَكْبَرُ - اللَّهُ أَكْبَرُ

ژباړه: الله تر ټولو لوی دی.

لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ

ژباړه: یوازي الله د عبادت وړ دی.

د سهار په اذان کې دي تر حَى الْفَلَاحِ وروسته دوه واره ووایی:

الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ - الصَّلَاةُ خَيْرٌ مِنَ النَّوْمِ

ژباړه: لمونځ تر خوب ډېر گټور دی.

اقامت د آذان غوندي دی خو تر حَى الْفَلَاحِ وروسته دوه واره:

قد قامت الصلاة - قد قامت الصلاة، ويل کېږي.

ژباړه: لمونځ درېدونکی دی.

آذان په ځنډ، اقامت په تلوار کېږي.

آذان یوازي په عربي ژبه سهي دی، که په بله ژبه آذان وسي سهي نه دی که

څوک په پوهېږي که نه په پوهېږي فرق نه لري، خبر او ناخبره یو دي.

د آذان مستحبات

په آذان کې لاندې کارونه مستحب (سټه) دي:

۱. مؤذن به او دس لري.

۲. مؤذن به په سنتو او د لمانځه په وختو خبروي.

۳. مؤذن به صالح سرى وي.

۴. د آذان پر مهال به د قبلې خواته مخ کوي.

۵. دوي گوتي به په غوږونو کي دننه کوي.

۶. کله چي حى على الصلوة وايي مخ به د شمال (راسته اړخ ته) گرځوي. د حى على الفلاح پر مهال به مخ چپه خواته گرځوي.

۷. د آذان او اقامت تر منځ به دومره فاصله راوړي چي هغه کسان چي دوامداره جماعت ته حاضرېږي مسجد ته راسي که د وخت د تېرېدو بېره وي، بيا دي لمونځ نه ځنډوي.

۸. د ماښام په وخت کي دي د درو لنډو آياتو د لوستلو په اندازه فاصله ورکړي.

۹. ښه دا ده چي څوک آذان واورې خپل بوختيا دي پرېږدي هغه څه دي وايي چي مؤذن ئې وايي. کله چي مؤذن ووايي: حى على الصلوة - حى على الفلاح، ناست سرى دي ووايي: لا حَوْلَ وَ لا قُوَّةَ اِلاَّ بِاللّٰهِ. ژباړه: راگرځېدنه او ځواک يوازي د الله له لوري دى. کله چي مؤذن ووايي: الصلوة خير من النوم. ناست سرى دي ووايي: صدقت و بررت، تارشتيا او سم وويل.

۱۰. کله چي آذان پاى ته ورسېږي مؤذن او اورېدونکى دي دا دعا وکړي:

«اللّٰهُمَّ رَبَّ هَذِهِ الدَّعْوَةِ التَّامَّةِ، وَالصَّلَاةِ الْقَائِمَةِ، آتِ مُحَمَّدًا الْوَسِيْلَةَ

وَالْفَضِيْلَةَ، وَابْعَثْهُ مَقَامًا مَّحْمُودًا الَّذِي وَعَدْتُهُ اِنَّكَ لا تُخْلِفُ الْمِيْعَادَ.»

۱۱. يا الله جل جلاله! ددې کامل دعوت، او قائم لمانځه څښتن، محمد ﷺ ته وسيله

او فضيلت او لوړه درجه ورکړې، هغه محمود مقام ته ورسوي، هغه مقام

چي (تائې) وعده کړې ده. بېشکه ته وعده خلافي نه کوي.

هغه څه چې په آذان کي مکروه دي

لاندي کارونه په آذان کي مکروه دي:

۱. آذان په سندريزه ډول کول (حروف د اواز تابع کول).

۲. بې اوداسه آذان او اقامت کول.

۳. په ناو لیتوب آذان کول.

۴. دهغه کوچني آذان چې پوهه نه لري.

۵. دلپوني آذان.

۶. دنشه يي آذان.

۷. د بنځي آذان.

۸. د فاسق آذان.

۹. د ناست سړي آذان چې درېدلای نه سي.

۱۰. مؤذن ته مکروه ده چې د آذان يا اقامت په منع کي خبري وکړي. که مؤذن د

آذان په منع کي خبري وکړي، بڼه دا ده چې آذان بيرته راوگرځول سي. که د

اقامت په منع کي خبري وسي راگرځول نه غواړي.

۱۱. په ښار کي مکروه ده چې د جمعې په ورځ د ماپښين د لمانځه له پاره آذان

وسي. که د سړي څخه تر يوه زيات لمونځونه قضا سوي وي د لومړي

لمانځه له پاره ئې آذان او اقامت وکړ په پاته لمونځو کي اختيار لري، يا دي

د هر لمانځه له پاره آذان او اقامت وکړي، يا دي يوازي اقامت وکړي.

د لمانځه د سهې کېدو شرطونه

دلته داسې شيان سته چې په لمانځه کې دننه نه دي، خو د لمانځه د سهې کېدو له پاره لازم دي. که په دوی کې یو پاته سي لمونځ نه سهې کېږي. دغه شيان د لمانځه د شرطو په نوم یادېږي، شمېرې شپږ دي:

لومړی: پاکي، بې له پاکی څخه لمونځ روانه دی، له پاکی څخه مراد دا دی چې سړی به له کوچنۍ او غټې بې اودسۍ څخه پاک وي او دومره مرداري به باندي نه وي چې د شریعت له خوا معاف نه بلل کېږي، جامې به ئې همدا ډول پاکي وي، د لمانځه کولو ځای به ئې پاک وي. د ځای په پاکوالي کې دومره ضروري ده، چې: د قدمو د ایښوولو، د لاسو د تکیه کولو، د تندي او زنگنو د ایښوولو ځایونه به پاک وي.

دوهم: د شرم ځای پټول. که سړی د عورت پټولو وس ولري پټ ئې نه کړه لمونځ ئې روانه دی، لازمه ده چې د لمانځه له پیل څخه تر پایه پوري به عورت پټ وي. که د اندام یوه څلورمه تر لمانځه مخکې لوڅوي لمونځ صحیح نه دی. که د لمانځه په اوږدو کې د اندام یوه څلورمه برخه د یوې رکوع په اندازه ښکاره سي لمونځ له منځه ځي.

د نارینه عورت له نو (نامه) څخه د زنگون تر لاندي برخې پوري دی، زنگون عورت دی، (نو) عورت نه دی.

د مینځي عورت له نو څخه د زنگون تر لاندي برخې پوري دی، نس او شائې هم عورت دي. د آزادي ښځې ټوله بدن عورت دی، یوازي ورغوي، قدمونه او مخ ئې عورت نه دي.

دریم: لمونځ کوونکي به قبلې ته به مخامخ درېږي. که څوک وس ولري خو مخ د قبلې لوري ته نه کړي لمونځ ئې روانه دی. د کعبې ذات د مکې د هغه اوسېدونکي

له پاره قبله ده چي د کعبې د ليدلو امکان ولري. که څوک د کعبې (هغه خونه چي تور
اطلس باندي هوار دئ) د ليدلو وس ونه لري د کعبې خوا د ده له پاره قبله ده. که
څوک له مکې څخه ليري وي د هغه له پاره هم د کعبې لوري قبله ده.

که څوک ناروغه وي يا له دښمن څخه بېره ولري، ده ته روا ده چي هر لوري ته
چي ده ته اسانه وي مخامخ سي، لمونځ وکړي.

څلورم: د لمانځه وخت شرط دئ، که د لمانځه وخت را رسېدلی نه وي لمونځ
روانه دئ. مخکي د وختو بيان په تفصيل سره تېر سو.

پنځم: نیت کول، بې له نیته لمونځ روانه دئ. يعني که سړي فرضي لمونځ کاوه
دا تعين به کوي، يعني کول ئې ضروري وي معلوموي به ئې چي د ماپښين لمونځ،
يا د مازيگر لمونځ او داسي نور، که واجب وي همداسي ده بايد معلوم سي چي وتر
کوم يا د اختر لمونځ کوم.

که نفلي وي تعين نه غواړي تش د مطلق لمانځه نیت دي وکړي، که سړي په
امام پسي لمونځ کاوه هر ورو به د متابعت نیت کوي.

شپږم: لومړی الله اکبر ويل، له لومړي الله اکبر څخه مراد دا دئ چي لمونځ د
الله په نوم پيل سي د مثال پر ډول الله اکبر، ووايي يا الله اعظم ووايي، يا سبحان الله
ووايي، د نیت او تکبير تر منځ به په بل کار سره فاصله نه راوولي.

لومړی الله اکبر به رکوع ته تر کېږدو مخکي وي، روانه ده چي نیت تر الله اکبر
وروسته کړي، يا دا چي الله اکبر په نفس کي ووايي ژبي ته حرکت ورنه کړي.

هغه څه چې د لمانځه په شرطو پوري اړه لري

که څوک داسي شي پيدا نه کړي چې مرداري په ليري کړي، د مرداري سره دي لمونځ وکړي بيرته دې نه راگرځوي.

که چا کالي پيدا نه کړه چې خپل عورت په پټ کړي همدا ډول وابنه او ختي ئې پيدا نه کړي لمونځ دي لوڅ ادا کړي، بيرته راگرځول نه غواړي.

که د چا د کاليو څلرمه برخه مرداره وي لوڅ لمونځ ورته روانه دي، که د چا کالي مردار وي ده ته په دغه مرداره جامه کي لمونځ کول تر لوڅ لمانځه فضيلت لري.

لوڅ سړی به په ناسته لمونځ کوي، پښې به ئې د قبلې لوري ته غځولي وي، رکوع او سجده دي په اشاره کوي.

روا ده چې سړی د مردار فرش پر پاچه څنډه لمونځ وکړي دا هغه مهال که فرش دومره وو چې د يوې څنډې په بنورولو سره هغه بله څنډه نه بنورېده.

پر هغه تخته چې لاندې برخه ئې مرداره سربېره خوائې پاکه وي لمونځ روا دي. که د سړي څخه د قبلې خوا ورکه سوه، دومره څوک نه وو چې د قبلې پوښتنه

ځني وکړي داسي نڅښه نه وه چې د قبلې خوا په معلومه سي، سړی دي فکر ووهي پزهري خوا چې ئې د قبلې گومان راغی لمونځ دي هغې خواته وکړي.

که ده په فکر کولو سره لمونځ ادا کړ وروسته معلومه سوه چې دی خطاوتلی دی لمونځ روا دي. که د لمانځه په منځ کي په خپلي خطا پوه سي د قبلې لوري ته دي راوگرځي خپل لمانځه ته دي ادامه ورکړي.

که د عورت بېلابېل ځايونه ښکاره وي دومره چې که سره يو ځاي سي اندازه ئې يوه کوچني اندام ته رسېدله، لمونځ سهي نه دي، که کم وي لمونځ روا دي.

د لمانځه رکنونه (داخلي فرضونه)

د لمانځه رکنونه پنځه دي دا د لمانځه فرضونه هم دي:

د دې رکنو څخه که چا يو رکن پرېښووي لمونځ روانه دى، که په سهواً او يا قصداً وي.

لومړى: ولاړه، که څوک د ولاړي وس ولري بې له ولاړي ئې لمونځ روانه دى. ولاړه په فرضي او واجب لمونځو کې فرض ده، په نفلي لمونځو کې فرض نه ده، روا ده چې سړى د ولاړي وس ولري خو نفلي لمونځ په ناسته وکړي.

دوهم: قرائت دى، که څه هم يو لنډ ايات وي د فرضو ځاى نيسي بې له قرائته لمونځ روانه دى. قرائت د فرضي لمانځه په دوو رکعتو کې فرض دى. د واجب او نفلي لمونځو په ټولو رکعتو کې قرائت فرض دى. که سړى مقتدى وي (په امام پسي ولاړ وي) قرائت ورته روانه دى.

درېم: رکوع، بې له رکوع لمونځ روانه دى.

څوک چې د سر ټيټولو وس ولري پر رکوع قادر گڼل کېږي که څه هم دغه ټيټوالى په دومره اندازه وي چې د رکوع اصلي بڼې ته نژدې وي. خو بشپړه رکوع داده چې شادومره کړه کړي چې سرد ورنو سره برابر سي.

څلورم: سجده، لمونځ بې له سجده روانه دى په هر رکعت کې دوې سجده ضروري دي. د سجده دوومره اندازه فرض ده چې تندي پر مخکې ولگېږي، يولاس او يو زنگون او د دوو قدمو يوه برخه پر مخکې تکیه سي. بشپړه سجده داده چې دواړه لاسونه، دواړه زنگونه، دواړه قدمونه، تندي او پزه پر مخکې کښېښوول سي.

سجده يوازي پر هغه شي سهي کېږي چې تندي دومره قرار باندې ولري که سجده کوونکى خپل تندي لاندې خوا ته کښېکاږي د ايسوولو تر وخت ئې سر

کښته ولاړ نه سي سجده يوازي پر پزه نه کېږي. که عذر ولري بيا سهي کېږي. که سړي پر خپلو ورغوو سجده وکړه يا ئې د کاليو پر يوه برخه سجده وکړه سجده روا ده خو مکروه ده. د سجده د سهي کېدو له پاره شرط دي چې د سجده ځای به د قدمو تر ځای تر نيم شرعي گز (چې زموږ معاصر نژدې ۲۵ سانتی دی) ډېر لوړ نه وي، که ډېر لوړ وي يوازي د گڼې گونې (ازدحام) پر مهال روا ده. پنځم: وروستی ناسته د التحيات په اندازه فرض ده. ځينو فقهاوو دا هم فرض بللې ده چې لمونځ کونکي به په يوه کړني سره ځان له لمانځه څخه باسي خو د محققينو پوهانو پر مسلك فرض نه بلکي واجب دي.

د لمانځه واجبونه

لاندي کارونه په لمانځه کي واجب دي، که په سهوه پاته سي د سهوي سجده ضروري ده. که ئې څوک په قصدي توگه پرېږدي لمونځ دي له سره راوگرځوي، که ئې راونه گرځوي گناه کاره دي.

۱. واجبه ده چې خاص د الله اکبر په ويلو لمونځ پيل کړي.
۲. د فرضو په دوو لومړنيو او د وتر او نفلي لمونځ په ټولو رکعتو کي الحمد لله (فاتحه سورت) واجبه ده.
۳. د فرضو په دوو لومړيو، د وتر او نفلو په ټولو رکعتو کي د الحمد لله (فاتحه سورت) سره لنډ سورت يا درې کوچني اياتونه يو ځای کول واجب دي.
۴. سورت بايد تر الحمد لله وروسته وويل سي.
۵. دوهمه سجده به تر لومړي سجده وروسته متصله وي.
۶. ټول فرضي رکونه به په آرامي ادا کوي.

۷. لومړۍ ناسته به د التحيات په اندازه کوي.
۸. په لومړۍ او دوهمه ناسته کې التحيات ويل واجب ده.
۹. کله چې په لومړۍ ناسته کې له التحيات څخه فارغه سي سمدستي دي ولاړ سي، ځنډه دي نه کوي.
۱۰. د سلام په دوه واړه ويلو سره به ځان له لمانځه څخه باسي.
۱۱. کله چې د وترو په دريم رکعت کې له الحمد لله او سورت څخه فارغ سي دعا قنوت (اللهم انا) به وايي.
۱۲. د اختر په لمانځه کې به زوائد تکبيرونه وايي، زوائد تکبيرونه شپږ دي، په هر رکعت کې درې درې ويل کېږي.
۱۳. د اختر په لمانځه کې د رکوع له پاره تکبير ويل.
۱۴. واجب ده چې امام د سهار په دوو رکعتو کې د ماښام، ماخستن، جمعې، اخرونو، تراويح او د روژې د وترو په لومړيو دوو رکعتو کې قرائت په لوړ آواز ووايي. په دغو پورتنيو رکعتو کې هغه څوک اختيار لري چې لمونځ يوازي کوي که ئې خوبه وه قرائت دي په زوره که نه کرار دي ووايي. ښه دا ده چې په زوره ئې ووايي.
۱۵. امام او هغه څوک چې لمونځ يوازي کوي د ماښام او مازيگر په ټولو رکعتو کې د ماښام په وروستيو رکعت کې، د ماخستن په دوو وروستيو رکعتو کې او د نفلي لمانځه په ټولو رکعتو کې به قرائت کرار وايي. که څوک د ماخستن په دوو لومړيو رکعتو کې سورت پرېږدي په دوو وروستيو رکعتو کې دې د الحمد لله سره يو ځای ووايي د سهوي سجده دي وکړي. که څوک په لومړيو دوو رکعتو کې الحمد لله ونه وايي، په دوو وروستيو رکعتو کې دې نه وايي بلکې د سهوي سجده دي وکړي.

د لمانځه سنتونه

لاندي کارونه په لمانځه کي سنت دي، بايد پام ورته وسي ترڅو لمونځ په بشپړه توگه ادا سي، ځکه رسول ﷺ وويل: (صَلُّوا كَمَا رَأَيْتُمُونِي أُصَلِّي) "لمونځ دغه ډول ادا کوي لکه زه چي مو وليدلم چي لمونځ مي ادا کړ".

۱. د لومړي الله اکبر د ويلو پر مهال به سيده درېږي سر به نه ټيټوي.
۲. د الله اکبر تر ويلو مخکي به د غوږونو برابرې ته لاسونه^(۱۶) پورته کوي.
۳. د ورغوو او گوتو د نس خوا به د لاسو د پورته کولو پر مهال قبلې ته مخامخ کوي.

۴. د لاسو د پورته کولو پر مهال به گوتي پر خپل حال پرېږدي، نه دې په بشپړه ډول غوړوي نه دې ټولوي.

۵. راسته لاس دي پر چپه لاس تر نامه لاندي کښېږدي.

۶. د راسته لاس د نس (لاندي) خوا دي د چپه لاس پر سرېږني خوا کښېږدي، د چپه لاس پر بند دي د راسته لاس بټه او خمچي گوته حلقه کړي.

۷. کله چي لاسونه تر نامه لاندي کښېږدي سملاسي دي سبحانک اللهم ووايي.

سبحانک اللهم دا ډول ويل کېږي:

سُبْحَانَكَ اللَّهُمَّ وَبِحَمْدِكَ وَتَبَارَكَ اسْمُكَ وَتَعَالَى جَدُّكَ وَلَا إِلَهَ غَيْرُكَ.

ژباړه: اي الله! ته پاک يې، تاته حمد دي، ستا نوم مبارک دي، ستا شان لوړ دي، له تاپرته بل معبود نسته.

(۱۶) بنځه دي تر لومړي الله اکبر مخکي دواړه لاسونه تراوږو پوري پورته کوي.

۸. د الحمد لله تر ويلو مخکي به اعوذ بالله من الشيطان الرجيم وایي^(۱۷).
۹. په هر رکعت کي دي تر الحمد لله مخکي بسم الله الرحمن الرحيم وایي.
۱۰. کله چي له الحمد لله څخه فارغه سي په تیت او از دي امين و وایي.
۱۱. د خپلو قدمونو تر منځ دي د څلورو گوتو په مصافه مسافه فاصله راو لي.
۱۲. د ماپنين او سهار په لمونځو کي دي تر الحمد لله وروسته له طوال مفصل^(۱۸) سورتو څخه يو سورت و وایي. د مازيگر او ماخستن په لمونځو کي دي اوساط مفصل^(۱۹) سورت و وایي، په ماينام کي دي له قصر مفصل^(۲۰) څخه يو سورت و وایي.

۱۳. يوازي د سهار په لمانځه کي دي لومړی رکعت اوږدوي.

۱۴. د رکوع له پاره الله اکبر ويل.

۱۵. د رکوع پر مهال دي زنگونه په لاسونو ټينگ ونيسي، گوتي دي سره بېلي کړي.

۱۶. په رکوع کي دي شا وغوروي، سر دي د ورنو سره برابر کړي، د رکوع پر مهال به خپلي پنډی سیده دروي.

۱۷. په رکوع کي دي سبحان ربي العظيم درې واره و وایي، درې واره کمه اندازه ده.

۱۸. د رکوع پر مهال دي نارينه لاسونه له اړخونو څخه ليري کوي.

۱۹. امام به د رکوع څخه د پورته کېدو پر مهال سمع الله لمن حمده وایي، ژباړه: څوک چي

د الله ستاينه کوي الله ئې اوري. مقتدی به په تیت او از ربنالک الحمد وایي، ژباړه:

اې زموږ بېه تالره ستاينه ده. څوک چي لمونځ يوازي کوي دواړه به وایي.

^(۱۷) مقتدی به اعوذ بالله او بسم الله نه وایي او مسبوق به په هغه لومړي رکعت کي چي د امام تر سلام څرځولو وروسته ئې کوي اعوذ بالله او بسم الله وایي.

^(۱۸) طوال المفصل هغه سورتونه دي چي له الحجرات سورت څخه تر البروج پوري دي.

^(۱۹) اوساط المفصل له البروج څخه تر لم یکن الذي پوري دي.

^(۲۰) قطار المفصل له لم یکن الذي څخه تر الناس پوري دي.

۲۰. د سجدې له پاره تکبير ويل سنت دى.
۲۱. د سجدې پر مهال به لومړى زنگونه، بيا لاسونه، وروسته مخ پر محکۀ ايرېدي.
۲۲. د سجدې څخه د راپورته کېدو پر مهال دي لومړى مخ، بيا لاسونه، وروسته زنگونه راپورته کړي.
۲۳. د سجدې پر مهال دي مخ د دوو ورغو په منع کي کښېږدي.
۲۴. نس دي له ورنو څخه، څنگلي دي له بغلو څخه، مړوندونه دي له محکي څخه ليري کوي.
۲۵. د سجدې پر مهال به گوتي جوړه کوي.
۲۶. د سجدې پر مهال به د پښو گوتي قبلې ته مخامخ کوي.
۲۷. په سجده کي به سبحان ربى الاعلى وايي، کمه اندازه ئې درې واړه ده.
۲۸. کله چي له سجدې څخه پورته کېږي الله اکبر به وايي.
۲۹. سجدې ته چي ئې کښېني دي نه، پر محکۀ دي تکیه نه کوي که عذر ولري تکیه پروانه لري.
۳۰. د دوو سجدو تر منع دي لاسونه پر زنگونو داسي کښېږدي لکه د التحيات د ويلو پر مهال چي ئې ايرېدي.
۳۱. په لومړى او وروستى ناسته کي دي چپه پښه وغوروي، راسته پښه دي ودروي^(۲۱).
۳۲. د التحيات د ويلو پر مهال دي د لاله د لوستلو پر مهال دي د شهادت گوته پورته کړي. د الا الله د ويلو پر مهال دې کښته کړي.
۳۳. د ماپښين، مازيگر، ماخستن په دوو وروستيو رکعتو کي د ماپښام په يوه اخر رکعت کي دي الحمد لله ووايي.

(۲۱) بنځه دي پر ورانه کښېني او پښه دي دراسته ورانه لوري ته وباسي.

٣٤. په وروستی ناسته کې دي تر التحیات وروسته درود ووايي.

٣٥. تر درود وروسته دي د خان له پاره دعا وکړي. د رانقل سوو دعاوو څخه يوه داده:

«اللَّهُمَّ إِنِّي ظَلَمْتُ نَفْسِي ظُلْمًا كَثِيرًا، وَلَا يَغْفِرُ الذُّنُوبَ إِلَّا أَنْتَ، فَاعْفِرْ لِي

مَغْفِرَةً مِنْ عِنْدِكَ وَارْحَمْنِي إِنَّكَ أَنْتَ الْغَفُورُ الرَّحِيمُ»

ژباړه: اي الله! ما پر خپل خان ډېر ظلم کړی دی. له تا چپه بل څوک گناهونه نه

بخښي، ما ته بخښنه وکړه، پر ما رحم وکړه، ته بخښونکی او مهربانه يې.

٣٦. د السلام عليك ورحمة الله د ويلو پر مهال به يو وار راسته بيا چپه خواته مخ اړوي.

٣٧. د انتقال الله اکبرونه به امام په زوره، مقتدي به ئې قرار وایي.

٣٨. امام به السلام عليك ورحمة الله په زوره وایي، مقتدي به ئې کرار وایي.

٣٩. امام به د سلام پر مهال د خلکو او ملايکو او مسلمان پيرانانو نيت کوي. مقتدي

به د امام، موجوده خلکو نيت کوي د امام نيت دي هغه مهال وکړي چي دامام

لوري ته مخ اړوي. څوک چي لمونځ يوازي کوي يوازي به د ملايکو نيت کوي.

٤٠. تر لومړي سلام به د دوهم سلام آواز کښته کوي.

٤١. لومړی به سلام راسته خواته گرځوي.

٤٢. مقتدي به د امام سره يو ځای سلام گرځوي.

٤٣. مسبوق (چي د لمانځه سر ځني تېر سوی وي) به انتظار کوي، تر څو امام

دواړو خواوو ته سلام گرځوي چي امام له دواړو سلامو څخه فارغه سوی نه

وي مسبوق به نه ولاړېږي.

د لمانځه مستحبات

لاندي کارونه په لمانځه کې مستحب دي، بايد پام ورته وسي تر څو لمونځ په

بشپړه توگه ادا سي:

١. سري به خپل لاسونه د لومړي الله اکبر پر مهال له پټو (دوپټې) څخه د باندي باسي همدا ډول له لستونې څخه هم راباسي، بنځه دې نه راباسي.
٢. لمونځ کوونکی به د ولاړې پر مهال د سجدي ځای ته گوري.
٣. د رکوع پر مهال به د خپلو قدمو سرپېرني برخي ته گوري.
٤. د سجدي پر مهال به د خپلي پزي نړميو ته گوري.
٥. د ناستي پر مهال به خپلي سينې ته گوري.
٦. د سلام گرځولو پر مهال به خپلو اوږو ته گوري.
٧. تر خپله وسه پوري به د ټوخي او اړمۍ مخ نيسي.
٨. که اړتيا وه د اړمۍ پر مهال به لستونې پر خوله ايرېدي.
٩. په لومړۍ او دوهمه ناسته کي به هغه التحيات وايي چي له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه نقل سوې ده.
١٠. يوازي په وترو کي به اللهم انا نستعينک وايي.

د لمانځه فاسدوونکي

- که د لمانځه په بهير کي په لاندي شيانو کي يوشی منځ ته راغی لمونځ فاسدېږي:
١. که د لمانځه له شرطو څخه يو شرط پاته سي.
 ٢. که د لمانځه له داخلي فرضو (رکونونو) څخه يو فرض پاته سي.
 ٣. که د لمانځه په بهير کي خبري وکړي، قصدي خبري او په سهوه خبري يو حکم لري.
 ٤. که په لمانځه کي داسي دعا وکړي چي د خلکو خبرو ته ورته وي د سازي په توگه ووایي: اې الله! ماته فلانی بنځه په نکاح راکړه، ماته سبب راکړه.

٥. کله چي يو چا ته سلام ووايي، يا د سلام جواب ووايي. يا لاسي روغبر وکړي په دې هکله قصد او سهوه يو حکم لري. که د سلام جواب په اشاره سره وي لمونځ فاسد نه گرځي.
٦. کله چي په لمانځه کي عمل کثير تر سره کړي^(٢٢).
٧. کله چي سينه د قبلې له لوري څخه وگرځوي^(٢٣).
٨. کله چي خوراک، چنباک وکړي فرق نه کوي که خوړل سوی او چنبڼل سوی شی لږ وي.
٩. کله چي په غاښو کي بند سوی شی د نخود په اندازه وي و خوړل سي.
١٠. کله چي بې له اړتيا غاړي تازه کړي (ستونی پاک کړي).
١١. کله چي آه اوه او ځگپړوی وکړي دا هغه مهال که دغه آه او فریاد د الله له پېري نه وي. له دې حکم څخه ناروغ وتلی دی ځکه ناروغ وس نه لري چي خپل ځگپړوی ودروي.
١٢. کله چي په لوړ آواز وژاړي، له درد او معصیت څخه لمونځ فاسد پېري، خو که ژړاد الله له پېري، د جنت او د ورځ له یادېدو څخه وي، لمونځ فاسد نه گرځي.
١٣. کله چي د یوې رکوع په اندازه د لمونځ کوونکي عورت ښکاره پاته سي.
١٤. کله چي د لمونځ کوونکي پر بدن، کالیو یا د لمانځه پر ځای مرداري موجوده وي.
١٥. که لمونځ کوونکی لېونی سول لمونځ فاسد دی.
١٦. که لمونځ کوونکی بې سده (بې هوښه) سول لمونځ فاسد دی.
١٧. که د سهار د لمانځه پر مهال لمر راوختی لمونځ فاسد دی.

^(٢٢) عمل کثير دا دی چي کتوونکی غالب گمان کوي چي دغه لمونځ کوونکي په لمانځه کي نه دی.

١٨. که د اختر په لمانځه کې لمر تر سر و او بښتی (زوال ته ورسېدی) لمونځ فاسد دی.
١٩. که د جمعې د لمانځه پر مهال د مازیګر وخت داخل سو لمونځ فاسد دی.
٢٠. که لمونځ کوونکي تیمم وهلی وو اوس ئې اوبه پیدا کړې، د استعمالولو قدرت ئې درلودی لمونځ فاسد دی.
٢١. که د لمونځ کوونکي یاد بل چا په کړنه اودس مات سي لمونځ فاسد دی.
٢٢. کله چې د الله اکبر همزه کش کړي مد ورکړي، لمونځ فاسد دی.
٢٣. کله چې د قرآن له پاڼو څخه قرائت ووايي لمونځ فاسد دی.
٢٤. کله چې د خوب په حالت کې د لمانځه یو رکن ادا کړي د بیرته وینسېدو پر مهال ئې بیرته راونه ګرځوي لمونځ فاسد دی.
٢٥. که پر لمونځ کوونکي تر پنځه لمونځو کم قضایي لمونځونه پاته وي اوس ئې د لمانځه په بهیر کې یاد سي لمونځ فاسد دی.
٢٦. که امام داسې څوک خلیفه وګرځوي چې د خلافت وړتیا ونه لري لمونځ فاسد دی.
٢٧. کله چې لمونځ کوونکي ګومان وکړي چې ماته بې اودسي پېښه سوه له مسجد څخه ووزي تر صفونو تېر سي یاد مسجد تر پایو تېر سي لمونځ فاسد دی.
٢٨. کله چې په لمانځه کې داسې وځاندي چې اواز ولري لمونځ فاسد دی.
٢٩. کله چې د لمانځه په منځ کې ئې موزه وڅېړي لمونځ فاسد دی.
٣٠. که مقتدي تر امام یو رکن داسې مخکي وکړ لکه ورسره شریک چې نه وي. د ساري په توګه مقتدي تر امام مخکي رکوع وکړه، له رکوع څخه تر امام مخکي سرپورته کړي بیرته رکوع ته ونه ګرځي لمونځ فاسد دی.
٣١. د لمانځه په منځ کې ئې بښخي ته وکتل جنابت ورپېښ سو یا د فکر کولو له امله ناولی سو لمونځ فاسد دی.

هغه څه چې لمونځ نه فاسدوي

لاندي شيان لمونځ نه فاسدوي:

۱. کله چې په سهو سلام وگرځوي.
۲. کله چې يو څوک دده مخ ته تپسي.
۳. کله چې په غابنو کې بند شي وخورل سي اندازه ئې تريوه نخود کمه وي.
۴. کله چې يو ليک ته وگوري، خو وه ئې نه فهموي.

هغه څه چې په لمانځه کې مکروه دي

لاندي کارونه په لمانځه کې مکروه دي، بايد ډډه ځني وسي تر څو په لمانځه

کې کمی رانه سي:

۱. د لمانځه سنت کار قصد اړپېښوول.
۲. په کاليو او بدن لوبي کول.
۳. په هغه خوارو کاليو کې لمونځ کول چې د درنو خلکو په مخ کې هغه ډول کالي نه اغوندي.
۴. په لمانځه کې شي ته تکیه وهل.
۵. بې له اړتيا چپه او راسته خواته غاړه گرځول.
۶. په داسې ډول لمونځ کول چې انسان ئې مخ ته ناست وي.
۷. کله چې د صحرا گڼت ضرورت وي (اودس دروند وي).
۸. د بل چا په مخکې کې د هغه له خوښي چپه لمونځ کول.

٩. اور ته مخامخ لمونځ ڪول، يا داسي تنور ته لمونځ ڪول چي اور پڪڻي بل وي.
١٠. په سڀڪ ڄاي لڪه حمام او تشناب ڪي لمونځ ڪول.
١١. پر لاري لمونځ ڪول.
١٢. په هديره ڪي لمونځ ڪول.
١٣. مرداري ته نڙدي لمونځ ڪول.
١٤. د مرداري دهغي اندازي سره لمونځ ڪول چي معاف وي، (لڙوي) او عذر موجود نه وي.
١٥. په هغه ڪاليو ڪي لمونځ ڪول چي د ساه لرونڪو موجود اتو تصوير ولري.
١٦. په هغه ڄاي ڪي لمونځ ڪول چي تصوير پڪڻي موجود وي. تصوير ڪه لور، ڪڻته او مخته وي يو حڪم لري^(٢٤).
١٧. په گوتو ٽڪان ڪول.
١٨. گوتي سره بندول.
١٩. بي له عذره چارزانو ڪڻپناستل.
٢٠. پرورنو ڪڻپناستل.
٢١. په سجده ڪي مڙوندونه پر مڙڪه اينبول.
٢٢. پر تشو باندي لاسونه نيول.
٢٣. له مڙوندو څخه لستوني پورته ڪول.
٢٤. يوازي په يوه ڀرتوگ ڪي لمونځ ڪول او حال دا چي د قميص اغوستلو وس ولري.
٢٥. بي فايدي او بي له عذر لوخ سر لمونځ ڪول^(٢٥).
٢٦. په صف ڪي ڄاي موجود وي خو سڙي تر شا ودر پڙي.

^(٢٤) ڪه تصوير د مره ڪوچني وي چي ولاڙ سڙي ٿي نه سي سهي ڪولاي، يانئ سر پڙي وي، يا د بي روحه شي تصوير وي

لمونځ مڪروه نه دي.

^(٢٥) ڪه عذر ولري او يا د عاجزي له امله په لوخ سر لمونځ وسي مڪروه نه دي

٢٧. تسبيحات او اياتونه په گوتو شمېرل.
٢٨. دلمانځه په بهير کي له مخ څخه هغه خاوره پاکول چي ده ته تکليف نه رسوي.
٢٩. بې له عذره يوازي پر تندي سجده کول.
٣٠. که وږی وي د ډوډی په وړاندي لمونځ کول.
٣١. دلمانځه له پاره داسي يو سورت ټاکل چي په لمانځه کي له دې سورت څخه چپه بل سورت نه وايي.
٣٢. که د سړي سورتونه ياد وي د فرضي لمانځه په دوو لومړيو رکعتو کي يو سورت مکررويل.
٣٣. په قصدي توگه په فرضي لمونځو کي د سورتونو د ترتيب څخه مخالف سورتونه ويل.
٣٤. دوهم رکعت تر لومړي رکعت ډېر اوږدول.
٣٥. په سجده او نورو کي د گوتو سرونه د قبلي څخه بلي خواته گرځول.
٣٦. دلنگوتې پروک يا د ساه لرونکي شي پر تصوير سجده کول.
٣٧. په فرضي لمانځه کي دوه داسي سورتونه لوستل چي په منځ کي يو کوچنی سورت پرېږدي. د بېلگي په توگه په لومړي رکعت کي التکاء سورت ووايي په دوهم رکعت کي همزة سورت ووايي، خو په منځ کي العصر سورت پرېږدي.
٣٨. په رکوع کي لاسونه پر زنگونو نه ايسنول.
٣٩. د التحيات پر مهال پر ورنو لاسونه نه ايسنول همدا ډول د دوو سجدو تر منځ لاسونه پر ورنو نه ايسنول.
٤٠. اړېمی کښل. که اړېمی غلبه وکړه د راسته لاس چپه خوا دي پر خوله کښېږدي.
٤١. په اشاره د سلام جواب ورکول.

٤٢. شپڙه نيول او وڙل.
٤٣. په داسي حال کي لمونځ کول چي ورپښتان ئي د مخ او شالوري ته تړلي وي.
٤٤. په داسي حال کي لمونځ کول چي سر ئي په دسمال تړلی وي، د سر منځ ئي لوڅ پري ايسی وي.
٤٥. درکوع او سجدي پر مهال کالي راتولول ترڅو په خاورو ککر نه سي.
٤٦. جامه (دوبته، صدري، چپنه) پر ځان څرول چي يوه څنډه ئي پر ده پرته وي بله څنډه ئي لاندې څرپري.
٤٧. پرتوگ، لنگ دومره کښته کول چي بجلکي پتي کړي.
٤٨. قرائت بشپړ سوی نه وي رکوع ته ولاړ سي هلته په رکوع کي قرائت پوره کړي.
٤٩. بي له عذره امام په پوره ډول په محراب کي دننه درېدل^(٢٦).
٥٠. چي امام يو شرعي گزيوازي پر لور ځای، مقتديان کښته ولاړ وي لمونځ مکروه دی، که يو مقتدي هلته لور ورسره ولاړ وي بيا پروا نه لري لمونځ مکروه نه دی.
٥١. بي فايدي سترگي پټول^(٢٧).
٥٢. دلمانځه پر مهال اسمان ته کتل.

هغه څه چي په لمانځه کي مکروه نه دي

لاندي کارونه په لمانځه کي مکروه نه دي:

١. يوازي سترگي شاوخوا اړول چي مخ ورسره ونه گرځول سي.

^(٢٦) که امام له محراب څخه دباندې وي سجده په محراب کي کوي، يا د ځای د تنگوالي له امله دننه په محراب کي ودرېږي پروا نه لري.

^(٢٧) که سترگي د ډېري عاجزی له امله پتي کړي مکروه نه دی.

٢. قرآن ته مخامخ لمونځ کول.
٣. د هغه سرې شاته لمونځ کول چي خبرې کوي.
٤. قنديل، خراغ ته مخامخ لمونځ کول.
٥. په نفلي لمانځه کي يو سورت مکررويل.
٦. کله چي له لمانځه څخه فارغه سي له تندي څخه خاشې او خاوره پاکول. که په لمانځه کي د سرې ذهن په مصروفېدي هم نې ليري کولای سي.
٧. د مار او يا لرم وژل که نې له ضرر څخه پېرېدي.
٨. کالي له ځان څخه جلا کول تر څو د رکوع او سجدي پر مهال په بدن پوري ونه موبنلي.
٩. پر هغه فرش لمونځ کول چي د ساه لرونکو تصوير ولري. خو سجده د تصوير پر ځای ونه کړي.
١٠. راخرېدلي توري ته مخامخ لمونځ کول.

د لمانځه د ادا کولو ډول

کله چي ته د لمونځ کولو اراده وکړې ودرېزه، خپل ورغوي د غوږو تر برابرې پوري پورته کړه، د لمانځه نيت وکړه بيا الله اکبر ووايه. وروسته راسته لاس پر چپه لاس تر نامه لاندي کښېږده، ځنډ مه پکښي کوه، وروسته په تپت اواز سبحانک اللهم و بحمدک و تبارک اسمک و تعالی جدک ولااله غيرک. ووايه، بيا اعوذ بالله من الشيطان الرجيم^(٢٨) او بسم الله الرحمن

^(٢٨) مقتدی به بسم الله او اعوذ بالله نه وايي، منفرد او امام به په ټولو رکعتونو کي تر الحمد الله مخکي بسم الله وايي.

الرَّحِيمِ ووايه، وروسته د فاتحې سورت الْحَمْدُ لِلَّهِ ووايه، په پای کې له خان سره پټ
 امین ووايه. بیا وروسته درې لنډ آیاتونه ووايه، یو اوږد آیات هم کفایت کوي.
 بیا د الله اکبر په ملتیا رکوع ته ولاړه، په داسې حال کې چې سر به دې د ورنو
 سره برابر وي زنگنونه دې په لاسو ونیسه، گوتې دې خلاصې کړه، په رکوع کې
 درې واړه سبحان ربی العظیم ووايه، وروسته د سَمِعَ اللَّهُ لِمَنْ حَمِدَهُ په ویلو سره
 سرپورته کړه، رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ هم ورسره ووايه.

که سړی مقتدي وي (په امام پسي ولاړ وي) یوازي رَبَّنَا لَكَ الْحَمْدُ کفایت
 کوي^(٢٩). وروسته آرام ودرېږه، وروسته الله اکبر ووايه سجدې ته ولاړه.
 زنگنونه پر محک کښېږده بیا لاسونه کښېږده، مخ د ورغوو په منع کې پر
 محک کښېږده، په آرامۍ سجده وکړه، پزه او تندي ولگوه.
 نس له ورنو^(٣٠) څخه لیري ولره، څنگلي له بغلو څخه گوښه ولره. دا هغه مهال
 که ګڼه ګڼه (ازدحام) نه وو، د خپلو لاسو او پښو گوتې قبلې ته مخامخ کړه. په
 سجده کې درې واړه سبحان ربی الاعلی ووايه. درې واړي کمه اندازه ده.
 وروسته الله اکبر ووايه، له لومړۍ سجدې څخه سرپورته کړه، د دوو سجدو
 تر منع سپکه آرامه ناسته وکړه، لاسونه پر ورنو کښېږده بیا الله اکبر ووايه بیا
 دوهمه سجده وکړه، کم تر کمه درې واړه سبحان ربی الاعلی ووايه.
 وروسته الله اکبر ووايه، پورته سه ودرېږه، پر محک لاسونه مه تکیه کوه، مه
 کښېښه لومړۍ رکعت بشپړه سو.
 په دوهم رکعت کې هغه اعمال تر سره کړه چې په لومړي رکعت کې دي تر سره

^(٢٩) امام به سمیع الله لمن حمده وايي او مقتدي به ربنا لک الحمد وايي خو منفرد به دواړه وايي.

^(٣٠) بنځه به خپل نس په ورنو پوري موبلوي.

کړي وه. دومره ده چې غوږو ته لاسونه مه پورته کوه، سبحانک اللهم مه پکښي وایه، اعدو بالله مه وایه.

کله چې له دوهم رکعت څخه فارغه سوې چپه پښه وغوړوه پر کښپښه، راسته پښه جگه ودر وه، گوتې ئې د قبلې لوري ته کړه. لاسونه پر ورنو کښېږده، گوتې وغوړوه.

وروسته هغه التحیات ووايه چې له عبد الله بن مسعود رضي الله عنه څخه نقل سوې ده. دغه التحیات په دې ډول ده:

[التَّحِيَّاتُ لِلَّهِ وَالصَّلَوَاتُ وَالطَّيِّبَاتُ، السَّلَامُ عَلَيْكَ أَيُّهَا النَّبِيُّ وَرَحْمَةُ اللَّهِ وَبَرَكَاتُهُ. السَّلَامُ عَلَيْنَا وَ عَلَى عِبَادِ اللَّهِ الصَّالِحِينَ. أَشْهَدُ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَ أَشْهَدُ أَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ.]

ژباړه: ژبنيز، بدني، مالي عبادتونه د الله له پاره دي، اې پیغمبره! پر تا دي د الله مهرباني او برکت وي. پر مور او صالحو بندگانو دي د الله سلامتیا وي، زه شاهد یم چې یوازې یو الله د عبادت وړ دی او محمد صلی الله علیه و آله د الله بنده او رسول دی. د لاله پر مهال د شهادت گوته پورته کړه، د الا الله پر مهال گوته کښته کړه. که لمونځ دوه رکعتیز وي لکه د سهار لمونځ تر التحیات وروسته درود ووايه، درود په دې ډول دی:

اللَّهُمَّ صَلِّ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا صَلَّيْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

اللَّهُمَّ بَارِكْ عَلَى مُحَمَّدٍ وَعَلَى آلِ مُحَمَّدٍ كَمَا بَارَكْتَ عَلَى إِبْرَاهِيمَ وَعَلَى آلِ إِبْرَاهِيمَ إِنَّكَ حَمِيدٌ مَجِيدٌ.

ژباړه: اې الله! پر محمد صلی الله علیه و آله او د ده پر کورنۍ رحم وکړه لکه پر ابراهیم صلی الله علیه و آله

او دهغه پر کورنی چي دي رحم کړی وو، ته حمید او مجید ذات یې.

ای الله! پر محمد ﷺ برکت راوله ده پر کورنی برکت راوله لکه پر ابراهیم

ﷺ او دهغه پر کورنی چي دي برکت راوستی وو ته حمید او مجید ذات یې.

وروسته داسي دعا وکړه چي په قران یا سنت کي راغلي وي. لکه اللهم ربنا اتنا

فی الدنيا حسنة و فی الاخرة حسنة و قنا عذاب النار.

ژباړه: ای زموږ ربه! موږ ته په دنیا او آخرت کي ټپکي نصیب کړه موږ د اور له

عذاب څخه وساته.

وروسته دوه واره راسته طرف ته مخ وگرځوه السلام عليكم ورحمة الله ووايه

بيا چپه طرف ته مخ وگرځوه السلام عليكم ورحمة الله ووايه په دواړو سلامو کي د

موجوده لمونځ کوونکو، ملايکو او مسلمان پيرانانو نیت وکړه.

که لمونځ درې رکعتيزه يا څلور رکعتيزه وي په لومړۍ ناسته کي تر التحيات

زياتوالی مه کوه، بلکي کله چي له التحيات څخه فارغه سې الله اکبر ووايه ولاړسه

په دريم رکعت يوازي فاتحه سورت ووايه لکه د ما بنام لمونځ.

که لمونځ څلور رکعتيزه وي لکه د ما پښين يا ما زديگر لمونځ په دوو اخيرو رکعتو

کي يوازي الحمد لله ووايه.

رکوع او سجده وکړه وروسته په پای کي کښپنه التحيات، درود او دعا ووايه

بيان ئې تېرسو.

د جماعت د لمانځه فضيلت

الله جل جلاله ويلي دي: وَأَرْكَعُوا مَعَ الرَّكْعَيْنِ ﴿١٢﴾ [البقره: ٤٣]

د رکوع کوونکو سره رکوع وکړئ.

رسول اکرم ﷺ ويلي دي:

(صَلَاةُ الْجَمَاعَةِ تَفْضُلُ الصَّلَاةِ الْفَذِ بِسَبْعٍ وَعِشْرِينَ دَرَجَةً (۳۱))

پريوازي لمانحه د جماعت لمونخ او وه ويشت درجه ثواب لري.

رسول ﷺ د خپل ژوند په اوږدو کي پر جماعت همپشه توب کړی وو، نادر وخت که ئې پرې ايښی وي، که نه په ناروغۍ کي هم جماعت ته حاضرېدی.

اصحابو پر جماعت ټينگار کاوه، يوازي عذر لرونکي يا هغه منافق به جماعت ته نه حاضرېدی چي منافقت به ئې ښکاره وو.

له عبدالله بن مسعود رضي الله عنه څخه روايت نقل سوی دی، چي:

مور داسي گڼل چي معلوم الحاله منافق او ناروغ د جماعت لمانحه ته نه حاضرېږي. ځيني وخت به ناروغ پر دوو کسانو تکیه کړې وه جماعت ته به حاضر سو.

ده وويل: رسول ﷺ مور ته د هدايت سنتونه ښوولي وه په هغوی کي دا هم وه چي بايد لمونخ په هغه مسجد کي ادا کړل سي چي اذان پکښې کېږي.

جماعت هغه تر او دی چي د مقتدي او امام تر منخ موجود وي، جماعت هغه مهال ادا کېږي چي له امامه چپه يو کس بل موجود وي، خود جمعي د لمانحه له پاره يو کس کفايت نه کوي.

د جمعي له پاره له امامه چپه درې کسان نور ضروري دي.

د جماعت د لمانځه حکم

د نارینه وو له پاره د پنځگونو لمونځو له پاره جماعت دومره ټینگ سنت دی چې واجب ته ورته دی.

یوازي د شرعي عذر پر مهال جماعت پرېښوول پروا نه لري. که څوک بې له عذره د جماعت پرېښوولو عادت ولري گناه کار دی. د جمعې او اختر د لمانځه له پاره جماعت شرط دی. بې له جماعته نه سهې کېږي.

د تراویح او د لمر د تورېدو د لمونځو له پاره جماعت موکد کفایي سنت دی. د روژې په میاشت کې د وترو له پاره جماعت مستحب دی. بې له روژې په دوامداره توګه وتر په جماعت کول تنزیهي مکروه دی. که یو او دوه واره ئې په جماعت ادا کړي پروا نه لري.

که د نفلي لمانځه د جماعت له پاره خلک راوغوښتل سي بیا په جماعت وسي مکروه دی، خو که خلک خپله جمع سوی وه بې له راغوښتلو او اعلان څخه ئې نفل په جماعت وکړل، دغه جماعت بې له اذان او اقامت څخه وونو مکروه نه دی.

د کلي کوم مسجد چې امام او اذان ولري دوهم جماعت پکښې مکروه دی، دا هغه مهال که د کلي اوسېدونکو جماعت کړی وو.

خو که دوهم جماعت له لومړي جماعت څخه په جلا بڼه وسي د بېلګې په ډول د دوهم جماعت امام د لومړي امام له ځایه چپه پر بل ځای ودرېږي بیا مکروه نه دی.

جماعت چا له پاره سنت دی؟

په کومو کسانو کې چې لاندې شرطونه موجود وي جماعت د هغوی له پاره دومره ټینگ سنت دی چې واجب ته ورته دی:

۱. نارینه به وي، د بنځي له پاره سنت نه دی.
۲. لوی به وي، د کوچني له پاره سنت نه دی.
۳. عاقل به وي، د لېوني له پاره سنت نه دی.
۴. عذر به نه لري، د معذور له پاره سنت نه دی.
۵. ازاد به وي، د مريي له پاره سنت نه دی. خو که بنځي، کوچني، لېوني، معذور او مريي لمونځ په جماعت ادا کړ لمونځ ئې سهي دی الله ثواب ورکوي.

د جماعت لمونځ څه مهال له ذمې اوږي؟

په لاندې عذرونو کې که یو موجود سي د جماعت لمونځ له ذمې اوږي:

۱. کله چې سخت باران وي.
۲. کله چې سخت یخ وي دا بېره موجوده وي که مسجد ته ولاړ سي ناروغه به سي یا به ئې ناروغي زیاته سي.
۳. کله چې پر لاري بېره موجوده وي.
۴. کله چې سخته تاریکه وي.
۵. کله چې د شپې له خوا سخت باد وي^(۳۲).
۶. کله چې ناروغه وي.
۷. کله چې ږوند وي.
۸. که دومره بوډا وو چې مسجد ته د تللو وس ئې نه درلودی.
۹. کله چې د ناروغ په سرپرستی او پالنې بوخت وي.

^(۳۲) د ورځي له خوا سخت باد عذر نه دی.

۱۰. کله چي بولو او صحرا گنبت په تکليف کړی وي.

۱۱. کله چي په بندي خانه کي وي. فرق نه کوي که پر حق بندي وي که ناحقه بندي وي.

۱۲. يوه يا دواړي پښې ئې پرې وي.

۱۳. په داسي ناروغي اخته وي چي تگ ورته ستونزمن وي شل او گوډ وي.

۱۴. دودې حاضره سي دی وړی وي.

۱۵. کله چي د سفر له پاره تياری نيسي.

۱۶. که دا بېره ورسره وي که په جماعت بوخت سم مال به مي ضايع سي.

۱۷. که دا بېره ورسره وي که په جماعت کولو بوخت سم رېل گادي يا طياره به راخځه ولاړه سي.

د امامت د سهي کېدو شرطونه

د امامت د سهي کېدو له پاره لاندې شرطونه په کار دي:

۱. نارينه به وي، د بنځي امامت سهي نه دی.

۲. مسلمان به وي، د کافر امامت سهي نه دی.

۳. لوی به وي، د کوچني امامت سهي نه دی.

۴. عاقل به وي، د لېوني امامت سهي نه دی.

۵. دومره قرائت به ئې ياد وي چي د لمانځه له پاره ضروري دی، د هغه چا

امامت سهي نه دی چي قرائت ويلاي نه سي.

۶. د لمانځه شرطونه به پکښي پوره وي که پاک نه وي يا ئې عورت لوخ وي او

داسي نور امامت ئې سهي نه دی.

۷. عذرونه به نه لري، لکه دو امداره پزه وينه کېدل او داسي نور.

۸. ژبه به ئې روغه وي حروف به سم تعبير ولاي سي، دهغه چا امامت سهي نه

دی چي راء په لام اړوي، سين په ثاء اړوي او داسي نور.

د امامت له پاره تر ټولو ډېر څوک حقداره دی؟

۱. پاچا او دده نائب تر ټولو ډېر حقداره دي.

۲. په مسجد کي ټاکل سوی امام د دغه مسجد له پاره تر نورو حقداره دی.

۳. د کور څښتن که د امامت وړتيا درلوده او جماعت په کور کي کېدی تر نورو

حقداره دی.

۴. که پاچا او نائب همدا ډول ټاکلی امام او د کور څښتن حاضر نه وي بیا هغه

څوک د امامت ډېر حقداره دی چي دلمانځه په احکامو بڼه خبر وي.

په دوهمه درجه کي هغه څوک حقداره دی چي اياتونه ئې ډېر ياد وي او په

احکامو پوه وي.

بيا چي تقوائې ډېره وي.

وروسته هغه څوک چي په عمر مشروي.

که په دې ټولو اوصافو کي سره برابر وي بيا هغه څوک حقداره دی چي قوم ئې

خوبن کړي.

که د قوم په منع کي اختلاف راسي بيا هغه څوک حقداره دی چي د قوم ډېر

کسان ئې خوبن کړي.

که له حقداره چپه بل څوک دمنځه سي گناه کار دی.

هغه کسان چي امامت ئي مکروه دی

۱. د فاسق امامت.
۲. د بدعتي امامت.
۳. د پرانده امامت، که په موجوده خلکو کي دی تر نورو غوره وي بيا مکروه نه دی.
۴. د ناپوه امامت مکروه د تفرق نه کوي که صحرايي وي که وطني وي حکم ئي يودئ.
۵. د هغه چا امامت مکروه دی چي د خلکو له خوا د يوه کمي په وجه کرکه ځني کېږي (خوښ ئي نه وي).
۶. تر ټاکلي اندازې د جماعت اوږدول مکروه دي.
۷. يوازي د بنځو جماعت مکروه دی. که بيا هم دوی جماعت کاوه امام به ئي په منع کي درېږي.
۸. په اوسني زمانه کي بنځو ته مکروه ده چي جماعت ته ولاړي سي، ځکه فتنې ډېرې دي.

د مقتدي د درېدو ځای او د صفونو ترتيب

- که يو امام يو مقتدي وي، مقتدي دي د امام راسته اړخ ته ودرېږي تر امام دي لږ شاته سي.
- که د امام سره دوه يا ډېر کسان وي ټول دي د امام تر شا ودرېږي.
- که د امام سره يو لوی يو کوچنی وي هم دي تر شا ودرېږي.
- که نارينه، بنځينه، کوچنيان او نرښځيان ټول موجود وي په لومړي صف کي دي نارينه، په دوهم صف کي دي کوچنيان، وروسته نرښځيان بيا دي ښځي

و درېزي.

بڼه داده چي غوره خلک په لومړي کتار کي ودرېزي ترڅو که اړتيا پيدا سوه د امام خلافت وکړي.

که په خلکو کي يوازي يو کوچنی موجود وو، د لويانو په صف کي دي ودرېزي. که کوچنيان ډېر وه تر لويانو وروسته دي صف جوړ کړي، د نارينه وو صف دي نه پوره کوي.

که يو څوک راغی امام پر رکوع وو په صف کي ځای موجود وو راغلی سړی دي د صف دباندې په لمانځه کي نه داخلېږي بلکي په صف کي دي داخل سي وروسته دي لمونځ پيل کړي که رکعت ځني تېر سي پروا نه لري.

د اقتداء کولو د سهي کېدو شرطونه

دلاندې شرطونه امله په امام پسي اقتداء سهي کېږي:

۱. د لومړي الله اکبر پر مهال به د امام د متابعت نيت کوي.
۲. کم تر کمه به د دوو پوندو په اندازه به امام تر مقتدي مخکي وي.
۳. لمانځه ته په کتو به د مقتدي لمونځ د امام تر لمانځه قوي نه وي، نو همدا وجه ده چي که امام نفلي مقتدي فرضي لمونځ کاوه اقتداء سهي نه ده، خو که امام فرضي او مقتدي نفلي لمونځ کاوه اقتداء سهي ده.
۴. امام او مقتدي دواړه به د يوه وخت لمونځ کوي. د ساري په توگه که امام د ماپښين مقتدي د مازيگر لمونځ کاوه اقتداء سهي نه ده.
۵. د امام او مقتدي تر منځ به د بڼو صف نه وي.
۶. د امام او مقتدي تر منځ به دومره لويه وياله نه وي چي کوچنی کښتی.

پکښې چلېږي.

۷. د امام او مقتدي تر منځ به دومره پراخ سرک نه وي چي موټر او کجاوه

پکښې تېرېدای سي.

۸. د امام او مقتدي تر منځ به داسي شی موجود نه وي چي د امام انتقالات

(رکوع، سجده او نورو ته تلل) مقتدي ته معلوم نه سي.

د هغه چا اقتداء چي اودس ولري په هغه چا پسي سهي کېږي چي تیمم ئې

وهلی وي.

د هغه چا اقتداء چي پښې ئې پرېولي وي په هغه چا پسي سهي ده چي پر

موزوئې مسح کړې وي.

د هغه چا اقتداء چي لمونځ په ولاړه کوي په هغه چا پسي روا ده چي لمونځ

په ناسته کوي.

د هغه چا اقتداء چي د ملا تير ئې سيده وي په هغه چا پسي روا ده چي د ملا

تير ئې کور وي.

څوک چي لمونځ په اشاره کوي اقتداء ئې په بل اشاره کوونکي پسي سهي ده.

که د يوه سبب په وجه د امام لمونځ فاسد سي د مقتديانو لمونځ هم فاسد دی.

پر امام واجب ده چي د خپل لمانځه د فاسدوالي اعلان به کوي مقتديان به

خبروي ترڅو هغوی لمونځ راوگرځوي.

مقتدي به څه مهال د امام متابعت کوي څه مهال به ئې نه کوي؟

که امام دريم رکعت ته پورته سو، مقتدي التحيات خلاصه کړې نه وه پر

مقتدي د امام متابعت لازم نه دی، التحيات دي بشپړه کړي.

که امام سلام و گرجاوه مقتدي التحيات خلاصه کړې نه وه پر مقتدي د امام متابعت لازم نه دی التحيات دي بشپړه کړي.

که امام يوې زايدي سجدي ته ولاړې پر مقتدي متابعت لازم نه دی.

که امام تر اخيري ناستي وروسته په سهوه ولاړ سو مقتدي دي متابعت نه کوي.

که امام زاید رکعت وکړ سجده ئې وکړه، مقتدي دي متابعت نه کوي يوازي دي سلام و گرجاوي.

که امام د آخري ناستي پر مهال په سهوه ولاړ سو مقتدي دي فتح ورکړي ترڅو امام په خپلي سهوي پوه سي.

مقتدي دي منتظر سي ترڅو امام کښېناستو ته راوگرځي، که امام راونه گرځي د پنځم رکعت له پاره سجده وکړي مقتدي دي په يوازي توگه سلام و گرجاوي.

که مقتدي سلام و گرجاوه امام لا تر اوسه د پنځم رکعت له پاره سجده نه وه کړې د مقتدي لمونځ له منځه ځي (فاسد گرځي).

که امام له رکوع يا سجدي څخه سر پورته کړ مقتدي درې واړه تسبيح پوره کړي نه وه مقتدي به د امام متابعت کوي، تسبيحات دي پرېږدي.

مقتدي ته مکروه د چي تر امام مخکي سلام و گرجاوي. که امام التحيات پوره کړې نه وي مقتدي سلام و گرجاوه د مقتدي لمونځ فاسد گرځي.

د سترې احکام

رسول ﷺ ويلي دي: اذا صَلَّى أَحَدُكُمْ فَلْيُصَلِّ إِلَى سُرَّةِ وَلِيدِنُ مِنْهَا (۳۳)

"کله چي په تاسي کي يو څوک لمونځ کوي مخ ته دي ستره ودروي، سترې ته دي

(۳۳) رواه ابو داؤد.

نژدې ودرېزي".

سُتره هغه شی دئ چي لمونځ کوونکی ئې د لمانځه پر مهال خپل مخ ته دروي، یا یو لرگی وي او یا یو بل داسي شی چي نېزه غوندي وي.

سُتره ددې لپاره ده ترڅو یو تېرېدونکی دده لمانځه ته زیان ونه رسوي.

که د خلکو تک راتگ زیات وي بڼه دا ده چي امام خپل مخ ته سُتره ودروي.

مقتدي اړ نه دئ چي ستره ودروي ځکه د امام ستره دده له پاره هم کفایت کوي.

لمونځ کوونکي دي سترې ته نژدې ودرېزي.

بڼه دا ده چي ستره د لمونځ کوونکي د چپه، یا راسته اوږې پر برابرۍ وي، باید

خاص د مخ پر برابر نه وي. شرط دا دئ چي ستره به یو شرعي گز اوږده د یوې گوتي

په اندازه پنډه وي. دائې کمه اندازه ده که تر دې زیاته وي هم کفایت کوي.

د لمونځ کوونکي مخ ته د تېرېدو احکام

روانه ده چي د لمونځ کوونکي د مخ په خوا کي د سجدي له ځایه تر قدمو

پوري سړی تېرسي. دا هغه مهال که ئې په لوی مسجد یا پر دښت لمونځ کاوه.

که سړي په کوچني مسجد یا خونه کي لمونځ کاوه روانه ده چي دده د قدمو

څخه د قبلي خواته تر پراته دېوال پوري سړی تېرسي.

سړي ته روانه ده چي د ازدحام (گڼي گوني) په ځای کي بې له سترې لمونځ وکړي.

که یو څوک د لمونځ کوونکي مخ ته تېرېدی لمونځ کوونکي ته روا ده چي د

سبحان الله په ویلو یا په اشاره کولو د هغه مخنیوی وکړي. روا ده چي د قرائت په

لور او اواز ویلو هغه پوه کړي. د لاس په ذریعه ئې مخنیوی نه سي کولای.

بڼه دي د لاس په ټکولو او اشاره کولو مخنیوی وکړي. بڼه دي ته روانه ده چي

د قرائت په زوره ویلو سره د سړي مخنیوی وکړي.

وتر درې رکعتہ دي، په پای کې یو سلام لري.
 د ماخستن تر سنتو وروسته وتر ادا کېږي. څوک چې د ولاړي وس ولري په ناسته
 وتر ورته روانه دي. که عذر موجود نه وي د سپړتیا پر مهال وتر کولای نه سي. واجب ده
 چې د نفلي لمونځو غوندي په ټولو رکعتو کې الحمد لله او سورت وویل سي.
 تر دوه رکعتو وروسته دي کښېني التحیات دي ووايي بیا دي دریم رکعت ته
 ولاړ سي، سبحانک اللهم او اعوذ بالله دي نه وایي.
 کله چې په دریم رکعت کې له سورت ویلو څخه فارغه سي لاسونه دي د غوږو د
 برابرۍ پورې پورته کړي.

د پورته کولو ډول ئې داسي دی لکه د لومړي الله اکبر پر مهال چې دی.
 بیا دي د رکوع څخه مخکې په ولاړه اللهم انا ووايي.
 په ټول کال کې په وټرو کې اللهم انا لوستل واجب ده. امام، مقتدي د جماعت
 او انفرادي لمنځونو کې اللهم انا په پټه سره باید وویل سي.
 سنت دا دی چې هغه اللهم انا وویل سي چې عبد الله بن مسعود رضي الله عنه ئې روایت
 کړی دی چې هغه په دې ډول ده:

اللَّهُمَّ إِنَّا نَسْتَعِينُكَ وَنَسْتَغْفِرُكَ وَنُؤْمِنُ بِكَ وَنَتَوَكَّلُ عَلَيْكَ وَنُشِيْ عَلَيْكَ
 الْخَيْرَ، وَنَشْكُرُكَ وَلَا نَكْفُرُكَ، وَنَخْلَعُ وَنَتْرُكُ مَنْ يَّفْجُرُكَ.
 اللَّهُمَّ إِيَّاكَ نَعْبُدُ وَ لَكَ نُصَلِّي وَنَسْجُدُ وَ إِلَيْكَ نَسْعِي وَ نَحْفِدُ، نَرْجُو رَحْمَتَكَ
 وَ نَخْشَى عَذَابَكَ إِنْ عَذَابَكَ بِالْكَفَّارِ مُلْحِقٌ.

ژباړه: اې الله! موږ ستا څخه مرسته غواړو، ستا څخه بڅښنه غواړو، پر تا
 ایمان لرو، پر تا توکل کوو، ستا ستاینه کوو، ستا شکر کوو، ناشکري نه کوو، له
 هغه چا څخه گوښه کېږو چې ستا نافرمانی کوي.

ای الله! یوازي ستا عبادت کوو، یوازي ستا له پاره لمونځ کوو، سجده کوو،
تاته درځو، درځغلو، ستا د رحمت هیله لرو، ستا د عذاب څخه بېره لرو، رښتیا ستا
عذاب په کافرانو پوري نښلېدونکی دی.

څوک چي اللهم انا ویلای نه سي اللهم ربنا اتنا فی الدنیا حسنة و فی الآخرة
حسنة و قنا عذاب النار.

دی ووايي، یا دی درې واره اللهم اغفر لي ووايي. یا دی درې واره یا رب ووايي.
که د لمونځ کوونکي اللهم انا هېره سوه، په رکوع کي ئې یاده سوه په رکوع کي
دې نه وایي. بیرته دي ولاړي ته نه راگرځي ترڅو اللهم انا ووايي. بلکي تر سلام
وروسته دي د سهوي سجده وکړي ځکه واجب کار ئې په هېره پرې ایښی دی.

که تر رکوع وروسته ئې یاده سي همداسي ده. که فرضاً تر رکوع وروسته اللهم
انا ووايي رکوع دي نه راگرځوي بلکي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي ځکه
واجب کار ئې وځنډاوه (په خپل ځای کي ئې ادا نه کړ). که امام رکوع ته ولاړی،
مقتدي اللهم انا خلاصه کړې نه وه د امام متابعت دي نه کوي.

بلکي اللهم انا دي بشپړه کړي وروسته دي په رکوع کي ورسره شریک سي. که
بېرېدی چي رکوع به تېره سي اللهم انا دي پرېرېدی رکوع ته دي ورسره ولاړ سي.

له وترو چپه په نورو لمونځو کي یوازي هغه مهال اللهم انا ویل کېږي چي
غمیزه پېښه وي. د غمیزی پر مهال یوازي امام ته سنت ده چي کله له رکوع څخه
راپورته سي دعا قنوت دي ووايي. د غمیزی پر مهال دغه دعا قنوت ویل کېږي:

اللَّهُمَّ اهْدِنَا بِفَضْلِكَ فِيمَنْ هَدَيْتَ وَ عَافِنَا فِيمَنْ عَافَيْتَ وَ تَوَلَّنَا فِيمَنْ
تَوَلَّيْتَ وَ بَارِكْ لَنَا فِيمَا اعْطَيْتَ وَ قِنَا شَرَّ مَا قَضَيْتَ فَانَكَ تَقْضِي وَ لَا يُقْضَى
عَلَيْكَ اِنَّهُ لَا يَدُلُّ مَنْ وَاٰلَيْتَ وَلَا يَعِزُّ مَنْ عَادَيْتَ تَبَارَكَ رَبَّنَا وَ تَعَالَيْتَ وَ

صلى الله على سيدنا محمد و آله و صحبه و سلم.

ژباړه: اې الله! موږ ته د خپل فضل له امله د هغه چا په ډله کې هدايت وکړه چې تا هدايت ورکړی دی. د هغه چا په ډله کې زموږ پالنه وکړه چې تائې پالنه کړې ده. په هغه څه کې برکت و اچوه چې تا موږ ته راکړي دي. د هغه څه له شره مو خوندي کړه چې تائې پرېکړه کړې ده. پرېکړه ته کوې ستا په وړاندي پرېکړه نه سي کېدلای، هغه څوک نه خوارېږي چې ستا سره دوستي ولري. هغه څوک نه غالبه کېږي چې ستا سره د بښمنې ولري.

اې زموږ ربه! ته مبارک يې ته لوړ يې، د الله جلالة رحمة دي پر محمد ﷺ او د ده پر کورنۍ او اصحابو وي.

کله چې مسبوق خپل امام ته د دريم رکعت په رکوع کې ځان ورساوه په حکمي ډول د دعا قنوت رسوونکي گڼل کېږي. کله چې وروسته تېر سوي رکعتونه راگرځوي، دعا قنوت دي نه وايي. د روژې په مياشت کې چې په جماعت وتر وکړي تر هغه فضيلت لري، چې د شپې په وروستي برخه کې ئې يوازي کوي، د روژې چپه وتر په جماعت کول مکروه دي.

سنت لمونځونه

سنت هغه لمونځونه دي چې رسول ﷺ پر فرضو زيات کړي دي. تر څو الله جلالة ته ځان نژدې کړي.

او رسول ﷺ په ټينگار سره کړي وي خو ځيني وخت ئې پرې ايښي وي کوم لمونځونه چې رسول ﷺ د فرضو تر څنگ په ټينگار سره کړي دي موکد سنت دي. هغه لمونځونه چې ځيني وخت ئې کړي وي مستحب او غير موکد سنت دي.

هغه لمنځونه چي هو کد سنت دي

۱. د سهار تر فرضو منځکي دوه رکعته.
۲. د ماپنين تر فرضو منځکي څلور رکعته په يوه سلام.
۳. د ماپنين تر فرضو وروسته دوه رکعته.
۴. د ماينام تر فرضو وروسته دوه رکعته.
۵. د ماخستن تر فرضو وروسته دوه رکعته.
۶. څلور رکعته په يوه سلام د جمعې تر لمانځه منځکي.
۷. څلور رکعته د جمعې تر فرضو وروسته^(۳۵).

هغه لمنځونه چي غير هو کد سنت دي

۱. د مازيگر تر فرضو منځکي څلور رکعته.
 ۲. د ماينام تر فرضو وروسته شپږ رکعته.
 ۳. د ماخستن تر فرضو منځکي څلور رکعته.
 ۴. د ماخستن تر فرضو وروسته څلور رکعته.
- سنت لمونځونه د فرضو غوندي دي خو په هر رکعت کي د فاتحې سورت سره بل سورت يو ځای کېږي. که سړي تر دوو رکعتو زيات نفل وکړه په وروستي کي ئې نه کېښناستی، د مکروه والي سره نفل سهي دي.
- مکروه ده چي د ورځي لخوا په يوه سلام تر څلورو رکعتو زيات نفل وکړي،

(۳۵) امام ابو يوسف رحمه الله عليه وييلي دي: د جمعې تر فرضو وروسته شپږ رکعته سنت دي.

مکروه ده چي د شپې له خوا په یوه سلام تر اته رکعتو زیات نفل وکړي.
د امام اعظم رحمته الله علیه پر مسلک بڼه دا ده چي د ورځي او شپې څلور رکعت نفل
په یوه سلام وسي.

د یارانو (امام ابو یوسف، امام محمد) پر مسلک بڼه دا ده چي د شپې له
خوا دوه دوه رکعتونه د ورځي څلور څلور رکعتونه وسي.
په نفلي لمانځه کي ولاړه او قرائت اوږدول تر ډېرو رکعتو ډېر ثواب لري،
نفل د شپې له خوا تر ورځي ډېر ثواب لري.

مستحب لمونځونه او شپه په وینښه تېرول

لومړی: څوک چي مسجد ته دننه سي تر ناستي مخکي دوه رکعت نفل کول
مستحب دي، د تحية المسجد (د مسجد سلام) په نوم یادېږي. که یو وار کښېني
بیا دوه رکعت لمونځ وکړي هم پروا نه لري، که څوک فرضي یا بل لمونځ مسجد ته
تر دننه کېدو وروسته ادا کړي د تحية المسجد نیت ونه لري دغه لمونځ د تحية
المسجد پر ځای درېږي.

کله چي سړی اودس تازه کړي، د اندامو تر وچېدو مخکي دوه رکعت لمونځ
مستحب دی، دغه لمونځ د تحية الوضوء په نوم یادېږي. د څانښت پر مهال څلور
رکعتونه مستحب دي. تر دوولسو رکعتو پوري ئې زیاتولای سي. دا د څانښتي
لمونځ په نوم یادېږي.

د استخاري لمونځ دوه رکعت دی، مستحب دی، د حاجت لمونځ دوه رکعت دی
مستحب دی. مستحبه ده چي د روژې د میاشتي وروستی لس شپې په وینښه تېري سي.
مستحبه ده چي د لوی او کوچني اختر شپه په وینښه تېره سي، عبادت پکښې

وسي . مستحبه ده چي دلوي اختر د مياشتي لومړي لس شپې په وينه تېره سي .
 مستحبه ده چي د برات شپه په وينه تېره سي . خو په دغو پورتنيو شپو کي د
 دعوت پر ډول راتولېدنه مکروه ده، که بې دعوته سره راتول سي مکروه نه ده .

د لمانځه جدول

لمونځ	مخکي مؤکد سنت	مخکي غير مؤکد سنت	فرض	وروسته مؤکد سنت	واجب	ملاحظات
سهار	۲	۰	۲	۰	۰	•
ماپښين	۴	۰	۴	۲	۰	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
ماخيگر	۰	۴	۴	۰	۰	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
مانښام	۰	۰	۳	۲	۰	په سفر کي مکمل درې رکعتونه
ماخوستن	۰	۴	۴	۲	درې رکعت وتر	په سفر کي فرض دوه رکعتونه
جمعه	۴	۰	۲	۴	۰	تر فرضو مخکي خطبه
دوه اخترونه	۰	۰	۰	۰	د اختر لمونځ دوه رکعت	تر لمانځه وروسته خطبه
تراويح	۰	۰	۰	۲۰	۰	تراويح ترو ترو مخکي دي

لمونځ په ناسته کول

څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته فرضي لمونځ ورته روا نه دی. څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته واجب لمونځ ورته روا نه دی. څوک چې د ولاړې وس ولري په ناسته نفلي لمونځ ورته روا دی. خو نقل په ناستي کول نیم ثواب لري. څوک چې د عذر له امله په ناسته لمونځ وکړي پوره ثواب ورکول کېږي. څوک چې په ناسته لمونځ کوي داسي به کښېني لکه د التحیات له پاره چې کښېني. روا ده چې سړی نفلي لمونځ په ولاړه پیل کړي په ناسته ئې بشپړ کړي.

د سپرتيا پر مهال لمونځ کول

د سپرتيا پر مهال (چې پر حيوان، موټر او بل شي سپور وي) فرضي لمونځ روا نه دی، واجب لمونځ هم روا نه دی. همدا ډول وتر، نذري لمونځ او د هغه نفلي لمانځه قضا چې تر پیل کېدو وروسته فاسد سوی وي د سپرتيا پر مهال روا نه دی. که لمونځ کوونکی عذر ولري، د ساري په توګه بېرېدی که کښته سم دښمن به حمله راباندي وکړي یا به مي وحشي حيوان ووژني یا بله ستونزه موجوده وي د سپرتيا پر مهال (د حيوان پر شا) فرضي، نفلي، واجب او نور ټوله لمونځونه ورته روا دي. که دی کښته سوی وای د بیرته سپرېدو وس ونه لري داسي څوک موجود نه وي چې دی پر حیوان سپور کړي ټوله لمونځونه د حیوان پر شا کولای سي. موکده سنت د سپرتيا پر مهال ورته روا دي، خود سهار سنت به لاندي کوي، ځکه د هغوی ټينګوالی خورا ډېر دی.

کله چي دی پر حیوان سپور لمونځ کوي له بناره دباندي وي هري خواته چي د حیوان مخ وي هغې خواته دي لمونځ کوي.

په کبنتی کی لمونځ کول

د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ پر مذهب بې له عذره روا ده چي په کبنتی کی فرضي لمونځ په ناسته وسي. خو امام ابو یوسف رحمۃ اللہ علیہ او امام محمد رحمۃ اللہ علیہ ئې بې له عذره روانه گڼي. څوک چي د رکوع او سجدي وس ولري په کبنتی کی لمونځ په اشاره کول ورته روانه دی.

که کبنتی د دریاب په څنډه کی ترل سوې وي او لمونځ کوونکی د ولاړي وس ولري روانه ده چي لمونځ په ناسته وکړي. که چا وس نه درلودی چي له کبنتی څخه کبنته سي کبنتی که ترل سوې وي که آزاده وي لمونځ پکښې روا دی.

په ریل گاډی او طیاره کی لمونځ کول

په ریل گاډی او طیاره (الوتکی) کی په ناسته فرضي لمونځ روا دی. فرق نه کوي که طیاره په هوا کی وي، ریل گاډی روانه وي دا د امام اعظم رحمۃ اللہ علیہ مذهب دی. خو ډېری علماء وایي یوازي هغه مهال په طیاره او ریل گاډی کی په ناسته لمونځ روا دی چي عذر موجود وي د بېلگي په توگه په ولاړه ئې سرگرځېدی، یا ریل گاډی داسي لړزه کول چي سړی پر لمانځه درېدلای نه سو.

که سړي په ولاړه لمونځ کاوه د دوو چوکیو ترمنځ ولاړ وو سجده ئې پر چوکی

کول لمونځ روا دی، خو په دې شرط که ده د ریل گاډۍ پر لاندې فرش سجده نه
سواي کولای.

که ریل گاډۍ ولاړه وي د ټولو فقهاوو پر مسلک بې له عذره په ناسته لمونځ
روانه دی. که طیاره پر محکه ولاړه وي همداسي ده.

که قبلې ته مخامخ ئې لمونځ پیل کړ وروسته ریل گاډۍ او طیاره بلي خوا ته
وگرځېده د ده مخ بلي خوا ته سو که ده وس درلودی مخ بلي د قبلې خوا ته وگرځوي.
که ئې وس نه درلودی یا ورته معلومه نه وه چې ریل گاډۍ او طیاره گرځېدلې
ده لمونځ ئې بې له گرځېدنې روا دی.

د تراویحو لمونځ

رسول ﷺ ویلي دي: (مَنْ قَامَ رَمَضَانَ إِيمَانًا وَ احْتِسَابًا غُفِرَ لَهُ مَا تَقَدَّمَ مِنْ

ذَنْبِهِ) ^(۳۶)

څوک چې د روژې په میاشت کې د ایماندارۍ او ثواب له پاره د شپې لمونځ وکړي
مخکني گناهونه ورته بخښل کېږي.

د تراویحو لمونځ پر نارینه او ښځینه وو موکد سنت دی. د کلیوالو له پاره
تراویح په جماعت کول سنت کفایي دی ^(۳۷).

تراویح په لسو سلامونو شل رکعته دي.

د تراویحو وخت د ماخستن تر فرضو وروسته پیلېږي بیا تر سپېدو پوري.

^(۳۶) رواه البخاري و مسلم.

^(۳۷) کفایي سنت دا دي چې که ځيني کلیوال ئې په جماعت ادا کړي د نورو غاري خلاصېږي، که ئې ټوله پرېږدي د ټولو

غاري بندي دي.

بنه دا ده چي تراويح تر وتر مخکي وسي. روا ده چي وتر تراويحو مخکي وسي. بنه دا ده چي تراويح د شپې يوې دريمي ته وځنډول سي. د شپې نيمي ته که وځنډول سي هم بنه ده.

مکروه نه ده که تراويح د شپې په دوهمه نيمايي کي وسي. بنه دا ده چي تر هرو څلورو رکعتو وروسته د څلورو رکعتو په اندازه د راحت ناسته وسي (خان هوسا کړي). د پنځمي ترويحي (وروستي څلورو رکعتو) او وټرو تر منځ ناسته هم مستحب ده. په ټوله مياشت کي په تراويحو کي يو وار قرآن ختمول سنت دى. د قوم د کسالت (سستی) له امله يو وار ختم نه پرېښوول کېږي. د قوم د سستی له امله په ناسته کي درود نه پرېښوول کېږي.

همدا ډول سبحانک اللهم او درکوع او سجدي تسبيحات نه پرېښوول کېږي، تر درود وروسته دعا (اللهم ربنا) پرېښوول کېږي. بنه دا ده چي لنډه دعا وسي تر څو سنت پر ځاى سي. د تراويحو قضا نه په جماعت نه يوازي راگرځول کېږي.

د مسافر لمونځ

اللَّهُ جَلَّ وَجَلَّ وَيَلِي دِي: وَإِذَا ضَرَبْتُمْ فِي الْأَرْضِ فَلَيْسَ عَلَيْكُمْ جُنَاحٌ أَنْ تَقْصُرُوا مِنْ

الصَّلَاةِ [النساء: ۱۰۱]

کله چي تاسي په مخکه کي سفر کوي، پر تاسي گناه نسته چي لمونځ لنډ کړي.

بخاري او مسلم له انس رضي الله عنه څخه روايت کړي دى وايي: خَرَجْنَا مَعَ رَسُولِ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ

عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مِنْ مَدِينَةِ إِثْبَانَ إِلَى مَكَّةَ فَكَانَ يُصَلِّي رَكَعَتَيْنِ رَكَعَتَيْنِ حَتَّى رَجَعْنَا إِلَى الْمَدِينَةِ.

ترجمه: مور د رسول ﷺ سره له مدینې څخه مکې ته ولاړو، رسول ﷺ تر هغه مهاله لمونځ دوه رکعته کوی ترڅو بیرته مدینې ته راوگرځېدو.

د هغه سفر چي لمونځ پکښې لنډېږي او د روژې د میاشتي روژې نه پکښې نیول کېږي کمه اندازه ئې داده چي د کال په لنډو ورځو کې په پیاده تگ سره د درو ورځو مسافه وي، که څوک دغه ټاکلې مسافه په یوه ساعت کې پرې کړي د ساري په توگه په ریل گاډۍ یا طیاره کې دغه مسافه ژر ووهي حکم نه بدلېږي، لمونځ لنډېږي.

پر مسافر د لمانځه لنډول واجب دي، که لمونځ بشپړ کړي گناه کاره دی. مسافر به د ماپښین، مازینگر او ماخستن فرض لمونځ لنډوي، دغه لمونځونه به د څلورو فرضو رکعتو پر ځای دوه فرض رکعته کوي. د سهار او ماښام لمونځ بشپړ ادا کېږي.

د سفر د نیت د سهې کېدو شرطونه

د سفر د نیت سهې کېدو له پاره درې شرطونه ضروري دي:

۱. هغه څوک چي د سفر نیت لري بالغ به وي. که کوچنی وو د لمانځه لنډول باندي واجب نه دي.

۲. د سفر نیت لرونکی به په خپل سفر کې خپلواک وي، که د بل داسي چا تابع وي چي د سفر نیت ئې نه وي کړي د لمانځه لنډول باندي واجب نه دي. همدا وجه ده چي که مېرمن د سفر نیت ولري مېړه ئې ونه لري د مېرمنې نیت اعتبار نه لري ځکه مېرمن د مېړه تابع ده. همدا ډول خادم او دده سردار هم دغه حالت لري. همدا ډول که د پوځ قوماندان د سفر نیت ونه لري د پوځیانو نیت اغېز نه لري، ځکه پوځیان د خپل قوماندان تابع وي.

۳. د سفر مسافه به د درو ورځو د پیاده تگ څخه کمه نه وي^(۲۸).

^(۲۸) د سفر مسافه اووه اويا کېلو متره گنل سوې ده.

څه مهال لمونځ لنډېږي؟

لمونځ هغه مهال لنډېږي چي مسافر له كلي څخه ووزي له اباديو تېر سي. همدا ډول هغه مهال لنډېږي چي له ښاره او د ښار له څنډو ووزي تش د سفر په نيت لمونځ نه لنډېږي.

هغه مهال لمونځ نه لنډېږي چي دى له كوره ووزي خو له ښاره او د ښار له څنډو تېر سوي نه وي.

په هر سفر كې لمونځ لنډېږي فرق نه كوي كه سفر د حج، عمرې او جهاد او تجارت له پاره وي كه د غلا له پاره وي.

كه مسافر لمونځ څلور ركعته بشپړ كړ، د لومړيو دوو ركعتو وروسته كينېناستى لمونځ ئې روا دى. دوه وروستي ركعتونه نفل گرځي. خودا ډول لمونځ مكروه دى ځكه سلام له خپله ځايه وځنډېدى. كه څلور ركعته وكړي د دوو لومړيو ركعتو وروسته ئې ناسته نه وه كړې، لمونځ روا نه دى ځكه زموږ پر مسلك د لمانځه لنډول واجب دي اختياري نه دي.

د لنډولو موده

مسافر دي تر هغه مهاله لنډ لمونځ لنډ كوي تر څو بيرته راگرځي ښار ته ننوزي. كه په بل ښار او كلي كې د پنځلسو ورځو يا ډېرو ورځو نيت وكړي لمونځ به پوره كوي. كه تر پنځلسو ورځو كم نيت وكړي لمونځ به لنډ كوي. كه نيت ونه كړي همدا سي بې نيته څو كلونه پاته سي لمونځ به لنډ كوي.

په مقیم پسي د مسافر اقتداء کول

په مقیم پسي د مسافر اقتداء روا ده، خلور رکعت به پوره کوي. د امام متابعت به کوي. په مسافر پسي د مقیم اقتداء روا ده.

کله چي مسافر دوه رکعتونه ادا کړي مناسبه ده چي تر سلام گرځولو وروسته ووايي: خپل لمونځ بشپړ کړئ زه مسافر یم. بڼه داده چي دا خبره تر لمانځه مخکي او وروسته وکړي.

کله چي مقیم مقتدی پورته سي غواړي چي خپل لمونځ بشپړ کړي په ولاړه کي دي قرائت نه وایي بلکي بې له قرائت نه دي خپل لمونځ پوره کړي.

که په سفر کي خلور رکعتیزه لمونځ قضا سو قضا ئې دوه رکعت راگرځول کېږي فرق نه کوي که قضا په سفر کي راگرځوي که په خپل کور او د اقامت په ځای کي حکم یو دی.

که د اقامت په ځای کي خلور رکعتیزه لمونځ پاته سو قضا ئې خلور رکعت راگرځول کېږي فرق نه کوي که قضا ئې په سفر کي راگرځوي که د اقامت په ځای کي وي حکم یو دی.

د وطن ډولونه او احکام

اصلي وطن په اصلي وطن له منځه ځي.

که یو سړي خپل اصلي وطن پرېښووي بل وطن ته ولاړی هغه ئې د ځان له پاره وطن وگرځاوه، وروسته د یوه کار له پاره خپل پخواني وطن ته ولاړی لمونځ به لنډ کوي، ځکه اوس د ده له پاره وطن نه بلل کېږي.

د موقتي اوسېدنې وطن د موقتي اوسېدنې په وطن له منځه ځي.
 د موقتي اوسېدنې وطن هغه مهال هم له منځه ځي چې سړی ځني مسافر سي.
 اصلي وطن هغه دی چې د تل له پاره ئې د اوسېدنې له پاره وټاکي فرق نه کوي
 که واده پکښې وکړي که نه. د اقامت وطن (د موقتي اوسېدنې وطن) هغه ځای دی
 چې د پنځلسو ورځو يا زياتو نيت پکښې ولري.

د ناروغ لمونځ

الله جل جلاله ويلى دي: لَا يُكَلِّفُ اللَّهُ نَفْسًا إِلَّا وُسْعَهَا [البقره: ۲۸۶]

الله نفس يوازي په هغه څه مكلف گرځوي چې وس ئې ولري.

رسول ﷺ عمران بن حصين رضي الله عنه ته وويل: صَلِّ قَائِمًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ

فَقَاعِدًا فَإِنْ لَمْ تَسْتَطِعْ فَعَلِي الْجَنْبِ تُوْمِيءُ أَيَّمَاءُ^(۳۱).

لمونځ په ولاړه کوه، که طاقت ونه لرې په ناسته ئې کوه، که طاقت ونه لري پر اړخ
 ئې کوه، اشاره کوه.

لمونځ نه پاته کېږي د ناروغۍ پر مهال هم نه پرېښوول کېږي، که څوک ناروغه
 وي طاقت نه لري چې لمونځ په ولاړه وکړي لمونځ دي په ناسته وکړي خو سجده او
 رکوع به کوي.

که د سخت درد او ستونزي له امله مريض درېدلای نه سي لمونځ دي په ناسته
 وکړي، رکوع او سجده دي کوي که د ناروغ سره بېره وي که لمونځ په ولاړه وکړم
 ناروغي به مي بيرته راوگرځي، يا به ناروغي نوره سخته سي يا به مي په ځنډه

^(۳۱) رواه ابو داؤد.

روغتيا په برخه سي لمونځ دي په ناسته وکړي.

که څوک رکوع او سجده نه سي کولای په اشاره دې کوي، څوک چې رکوع او سجده په اشاره کوي د سجدې اشاره دي تر رکوع کښته کوي. که ئې کښته نه کړي لمونځ ئې روانه دی.

روانه ده چې د سجدې له پاره يوشمې مخ ته راپورته کړي، که څوک په ناسته لمونځ نه سي کولای پر شادي پرېوزي پښې دي د قبلې خواته وغځوي، زنگڼونه دي ودروي سر دي پر بالښت کښېږدي چې مخ ئې د قبلې طرف ته سي رکوع او سجده دي په اشاره کوي.

يا دي پر اړخ پرېوزي رکوع او سجده دي په اشاره کوي، هغه اشاره د رکوع او سجدې ځای نيسي چې په سر سره وي، که په سترگو، وروځو او زړه سره وي لمونځ سټي نه دی. که څوک د سرد اشارې وس ونه لري يوه ورځ او شپه دي لمونځ وځنډوي.

کله چې روغ سي قضا دې راوړي که تريوې شپې او ورځي زيات لمونځونه قضا کړي بيرته راگرځول نه غواړي.

که څوک بې هوښه، يا لېونی سو، بې هوښی او لېونتوب يې تر پنځه لمونځو په زياته موده يا تر دې لږ وخت ونيوی کله چې سم سي د لمونځونو قضا دي راوړي. که سړی لمونځ په ولاړه پيل کړ وروسته له درې دو څخه عاجزه سو که د ناستي وس ولري په ناسته دي لمونځ وکړي. که د ناستي وس ونه لري پر شادي پرېوزي لمونځ دي په اشاره وکړي.

د قضايي لمونځو قضا او پرل

اللّٰهُ جَلَّالٌ وَّيَلِيٌّ دِي: إِنَّ الصَّلَاةَ كَانَتْ عَلَى الْمُؤْمِنِينَ كِتَابًا مَّوْقُوتًا ﴿١٣﴾ [النساء: ١٠٣]

رښتيا لمونځ پر مومنانو پر ټاکلي وخت فرض دی.

واجبه ده چي لمونځ په خپل وخت کي ادا سي.

بې له عذره روانه ده چي لمونځ له خپل وخت څخه وځنډول سي. که د عذر له امله څوک له خپل وخت څخه لمونځ وځنډوي کله چي عذر پورته سي د دغه لمانځه قضا راگرځول واجب ده. د سنت او نفلي لمونځو قضا يوازي هغه مهال راگرځول کېږي چي يو وار پيل سي وروسته فاسد کړل سي دا مهال قضا راوړل واجب ده. که سهار مهال سنت او فرض دواړه پاته سي تر زوال مخکي د دواړو قضا راوړل کېږي.

که د سهار سنت يوازي پاته سي قضا ئې نه راوړل کېږي. د وخت د لمانځه او قضايي لمانځه تر منځ ترتيب واجب دی. تر قضايي مخکي د وخت لمونځ کول روا نه دي.

خپله د قضايي لمونځو تر منځ هم ترتيب واجب دی. د ماپښين قضايي لمونځ د سهار تر قضايي لمانځه مخکي نه ادا کېږي. د فرضو او وترو تر منځ هم ترتيب واجب دی؛ د وترو تر منځه د نن سهار قضايي فرض نه ادا کېږي.

دغه پورتنی ترتيب هغه مهال واجب دی چي د قضايي لمونځو شمېر شپږو ته نه وي رسېدلی. که د قضايي لمونځو شمېر تر شپږو کم وي بايد د ادا کولو پر مهال ترتيب په پام کي ونيول سي، د ساري په توگه: لومړی د سهار، بيا د ماپښين، بيا د مازيگر، بيا د ماښام وروسته د ماڅستن قضا راوړل سي.

دلاندي درو شيانو څخه په يوه شي ترتيب له منځه ځي:

لومړی: له وترو چپه که د قضايي لمونځو شمېر شپږو ته پورته سي.
دوهم: کله چي د وخت د تنگي له امله د وخت د لمانځه د قضا کېدو بېرته وي.
درېم: کله چي قضايي لمونځ ئې هېروي د وخت لمونځ ادا کړي.

که شپږم لمونځ و تروي پر ده لازمه ده چي دنن سهار تر فرضو مخکي د تپري شپې د وترو قضا راوگرځوي.

کله چي د قضايي لمونځو شمېر شپږ سي ترتيب له منځه ولاړ سي، کله چي د ځينو قضايي لمونځو قضا راوړله سوه شمېر ئې تر شپږو کم سو بيرته ترتيب نه راگرځي، ځکه ترتيب له منځه تللی دی. که سړي د وخت لمونځ ادا کړ قضايي لمونځ ئې په ياد وو د وخت لمونځ ئې سهي نه دي.

خو دا موقوف فساد دی که ئې پنځه لمونځونه تر قضايي مخکي ادا کړه او قضايي لمونځ ئې په ياد وو د پنځم لمانځه د وخت په تېرېدو سره موقوف فساد له منځه ځي. پنځه ادا سوي لمونځونه د فرضو پر ځای درېږي.

که د پنځم لمانځه د وخت تر تېرېدو مخکي قضايي لمونځ ادا سو، فرض له منځه ځي، ټوله لمونځونه نفل گرځي، پر ده لازمه ده چي د دې پنځو ادا سوو لمونځو قضا راوگرځوي.

کله چي قضايي لمونځونه زيات سي تعين ته اړتيا ده. که تعين ورته ستونزمن وي داسي نيت به کوي چي د لومړي قضايي دی، دا دوهم قضايي ۸، دا دريم دی همداسي تر پايه پوري.

فرضي لمونځ په جماعت سره نيول

يو سړي په يوازي توگه فرضي لمونځ شروع کړی وو، سجده ته نه وو تللی جماعت ودرېدی. سړي دي خپل لمونځ پرېږدي په ولاړه دي سلام وگرځوي په امام پسي دي اقتداء وکړي.

که سړي د سهار يا د ماښام لمونځ شروع کړی وو سجده ئې کړې وه جماعت

و درېدی خپل لمونځ دي پرېږدي په امام پسي دي اقتداء وکړي.

که سړي څلور رکعتيزه لمونځ شروع کړي وو يو رکعت ئې کړي وو يو بل رکعت دي هم ورسره يو ځای کړي بيا دي سلام وگرځوي په امام پسي دي ودرېږي فرض لمونځ دي د امام سره بشپړ کړي. مخکني دوه رکعتونه نفل گرځي.

کله چې ده په څلور رکعتيزه لمانځه کې درې، رکعته بشپړ کړي وي، څلورم رکعت دي هم بشپړ کړي، وروسته که د ماپښين او ماخستن لمونځ وي د امام سره دي لمونځ ادا کړي د نفلو نيت دي وکړي، که د مازيگر لمونځ وي نيت دي نه کوي ځکه مازيگر تر فرضو وروسته نفل نسته.

کله چې د جمعې په ورځ امام د خطبې له پاره راووزي سړي د سنتو نيت کړي وي، دوه رکعته دي پوره کړي کله چې د جمعې فرض ادا کړي وروسته دي دغه څلور رکعته سنت راوگرځوي.

که يو چا د ماپښين په سنتو شروع کړې وه بيا جماعت ودرېدی نو دوه رکعته دي پوره کړي سلام دي وگرځوي، په امام پسي دي اقتدا وکړي او تر فرضو وروسته دي د پوره سنتو قضا راوړي.

کله چې سړي مسجد ته ورسې جماعت ودرېدی ځان دي په بل شي نه بوختوي، په جماعت کې دي ورسره داخل سي يوازي د سهار په سنتو ځان بوختولای سي. که مسجد ته ننوتی د سهار جماعت ودرېدی سنت دي له مسجد څخه دباندې وکړي يا دي د مسجد په يوه کونج کې ادا کړي دا هغه مهال که دده غالبه گومان وو چې فرض لمونځ په جماعت رسولای سم.

که د فرضي لمانځه پر قضا کېدو يا د جماعت په تېرېدو بېرېدی سنت دي پرېږدي. که چا خپل امام د رکوع په حالت کې ورساوه دغه رکعت ئې رسولې دي. که مقتدي رکوع ته تللی نه وو امام سر راپورته کړ دغه رکعت له مقتدي څخه

تېر دي.

که په مسجد کي اذان و سو تر اذان وروسته له مسجد څخه وتل تر هغه مهاله مکروه کار دی. تر څو دلته لمونځ کوي.

که دغه سړی په بل مسجد کي موذن يا امام وي بيا وتلای سي. که سړي يوازي لمونځ کړی وو اوس د ماپښين يا ماخستن جماعت ودرېدی د نفلو په نيت دي لمونځ ورسره ادا کړي دباندي وتل ورته مکروه دي.

که ده لمونځ کړی وي اوس د سهار يا د مازيگري يا د ماښام جماعت ودرېدی پروانه لري چي له مسجد څخه ووزي.

د روژې او لمانځه فديه

که ناروغ د هغه لمونځو د کولو واک پيدا کړ چي ځني قضا سوي وه فرق نه کوي که دغه واک د اشاره کولو پر ډول وي. اوس تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فديې ورکولو وصيت به کوي.

که ناروغ د هغه روژو د نيولو وس پيدا کړ چي ځني قضا سوي دي اوس تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فديې وصيت به کوي، که وتر ځني قضا سوي وي اوس ئې د قضا راوړلو وس پيدا کړ خو تر قضا راوړلو مخکي مړ سو پر ده لازمه ده چي د فديې وصيت وکړي.

د مړي ولي به فديه د ميراث له يوې دريمي څخه ورکوي د لمانځه فديه د هروخت پر سر نيمه پيمانه (نژدې ۱۸۰۰ گرامه) غنم يا پوره پيمانه اوربشي دي يا ئې قيمت دی.

د روژې فديه د هري ورځي پر سر نيمه پيمانه غنم، يا پوره پيمانه اوربشي دي

يا ئې قيمت دی.

روا ده چي د ټولو لمونځو فديه يوه فقير (بې وزلي) ته ورکړي، روا ده چي د ټولو روژو فديه يوه فقير ته ورکړي.

خوپه يوه ورځ د قسم فديه تر نيمي پيماني غنموزيات يوه فقير ته نه ورکول کېږي، که مړي وصيت نه وي کړی اوس د مړي خپلوان د ځانه فديه ادا کړه د قبلېدو اميد ئې سته.

ولي ته روا نه ده چي د مړي د قضايي روژو پر ځای روژې ونيسي. لمونځونه هم نه سي کولای. که ناروغ دومره وس پيدا نه کړ چي لمونځ په اشاره سره وکړي او په داسي حال کي مړ سي چي لمنځونه ئې قضا کړي وي باندي لازمه نه ده چي د فديې وصيت وکړي.

لمونځونه که لږ قضا سوي وي که ډېر قضا سوي فرق نه کوي. که د روژو د نيولو وس پيدا نه کړي مړ سي همداسي ده. روژې که ډېرې وي که لږ وي فرق نه کوي حکم يودئ.

که مسافر په سفر کي مړ سو پر ده لازمه نه ده چي د خپلو روژو وصيت وکړي.

د سهوي سجدي احکام

که د يو چا څخه د لمانځه رکن (داخلي فرض) پاته سي لمونځ سهي نه دئ بيرته راگرځول غواړي. د سهوي په سجده علاج نه کېږي، فرق نه کوي که رکن په قصدي توگه پاته سوی وي که په سهوه پاته سوی وي.

که څوک واجب کار په قصدي توگه پرېږدي گناه کار دئ، لمونځ ئې فاسد دئ بيرته راگرځول غواړي. د سهوي په سجده علاج نه کېږي.

که واجب کار په سهوه پاته سي د سهوي سجده باندي واجب ده د سهوي علاج

په دغه سجده کېږي.

د سهوي سجده په لاندې صورتو کې لازمېږي:

۱. که د فرضو په دوو لومړيو يا يوه رکعت کې په سهوه الحمد لله ځني پاته سي، که د نفلو او وترود ټولو رکعتو څخه په هريوه کې پاته سي همداسي ده.
۲. که د فرضو په دوو لومړيو رکعتو کې قرائت پاته سو په دوو وروستيو رکعتو کې ئې ووايه هم د سهوي سجده لازمه ده.
۳. که د فرضو په دوو لومړيو رکعتو کې ئې د الحمد لله سره يو ځای سورت ونه وايه، که د نفلو او وترود ټولو رکعتو څخه په هريوه کې ئې سورت د الحمد لله سره ملگري نه کړ همداسي ده.
۴. که په يوه رکعت کې دوه واړه الحمد لله ووايي د سهوي سجده لازمه ده ځکه سورت له خپله ځايه وځنډېدی.
۵. که يوه سجده وکړي وروسته ولاړ سي بل رکعت وکړي په دغه کېدونکي رکعت کې ئې دوې سجده وکړي وروسته ئې پاته سوې سجده وکړه لمونځ سهي دی خود سهوي سجده واجب ده.
۶. که په درې رکعتيزه، يا څلور رکعتيزه لمانځه کې لومړۍ ناسته پرېږدي فرق نه کوي که دغه پرېښوول سوې ناسته د فرضي لمانځه وي که د نفلي لمانځه وي د سهوي سجده لازمه ده، که په فرضي لمانځه اوله ناسته په هېره سره پرېږدي دريم رکعت ته ولاړ سي نو لمونځ دي پوره کړي سجده سهوه دي وکړي ځکه چي واجب ناسته ئې پرې ايښې وه.
۷. که په سهوه التحيات پاته سو.
۸. که په وتر وکړي د دعا قنوت تکبير پاته سو.
۹. که تر رکوع مخکې د دعا قنوت (اللهم انا) ويل پاته سو.

۱۰. که امام په پتو لمونځو کي په زوره قرائت ووايه.

۱۱. که امام په زوره لمونځو کي کرار قرائت ووايه.

۱۲. که په لومړۍ ناسته کي ترالتحيات زاید شي لکه درود او نور ووايي، یاد

يوې سجدي په اندازه چپ کښېني. په دې ټولو صورتو کي د سهوي سجده

لازمه ده.

هغه څه چي د سهوي په سجده پوري اړه لري

د امام په سهوه سره د سهوي سجده پر امام او مقتدي دواړو لازمه ده. که مقتدي په امام پسي ولاړ وي سهوه سي د سهوي سجده نسته، که امام سلام وگرځاوه مقتدي خپل پاته رکعتونه پوره کول پکښي سهوه سو د سهوي سجده باندي سته:

که امام سهوه سو د سهوي سجده ئې کول پر مقتدي لازمه ده چي د امام پيروي وکړي. که پر سړي د سهوي سجده لازمه وه په قصدي توگه ئې پرېښوول گناهکار دي، لمونځ به بيرته راگرځوي.

که د سړي څخه د لمانځه ډېر واجب کارونه پاته سوه د سهوي يوه جوړه سجده کفايت کوي.

له چا څخه که لومړۍ ناسته په سهوه پاته سوه، که سيده درېدلی نه وو بيرته دي ناستي ته وگرځي. که ولاړی ته نژدې وو بيا دي د سهوي سجده وکړي، که ناستي ته نژدې وو سجده نسته کښېني دي.

که د سړي څخه په نفلي لمانځه کي لومړۍ ناسته په هېره پاته سوه بيرته دي کښېني، که څه هم ولاړ سوی وي په آخر کي دي د سهوي سجده وکړي. که د سړي

څخه وروستی ناسته پاته سوه ودرېدی که ئې د دغه رکعت چي ورته ولاړ سوی دی سجده نه وه کړې بیرته دي راوگرځي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي.

که د سړي وروستی ناسته هېره سوه ولاړ سو د دغه رکعت چي پیل کړی ئې دی سجده ئې وکړه فرضي لمونځ ئې نفل گرځي، مناسبه ده چي بل رکعت هم ورسره یو ځای کړي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي وروسته دي خپل فرضي لمونځ راوگرځوي.

که سړی په وروستی ناسته کي کښېناستی التحیات ئې وویل ده گومان وکړ چي دا لومړی ناسته ده ولاړ سو بیرته دي راوگرځي التحیات دي دوهم وار نه وایي. که یو چا په قصدي توگه د لمانځه څخه د وتلو په موخه سلام وگرځاوه د سهوي سجده باندي پاته وه ترڅو په بل کار اخته سوی نه وي د سهوي سجده دي وکړي. که یو سړي څلور رکعتیزه لمونځ کاوه ده گومان وکړ چي لمونځ بشپړ سو سلام ئې وگرځاوه، وروسته پوه سو چي ده دوه رکعتونه کړي دي خپل لمونځ ته دي دوام ورکړي په پای کي دي د سهوي سجده وکړي.

د سهوي سجده د کولو ډول

پر چا چي د سهوي سجده لازمه وي کله چي په وروستی ناسته کي له التحیات څخه فارغه سي راسته خوا ته دي یو سلام وگرځوي بیا دي الله اکبر ووايي د لمانځه غوندي دوې سجده دي وکړي بیا دي کښېني هر ورو دي التحیات ووايي، پر رسول ﷺ دي درود ووايي.

د ځان له پاره دي دعا وکړي بیا دي سلام وگرځوي لمونځ پای ته ورسېدی. که تر لومړي سلام مخکي د سهوي سجده وکړي، لمونځ سهي دی خو تنزیهي مکروه دی.

د سهوي سجده څه مهال له منځه ځي؟

۱. د جمعې په لمانځه کي چي ډېر خلک حاضر وي د سهوي سجده نسته، ځکه پر خلکو اشتباه راځي.
۲. د اختر په لمانځه کي چي ډېر خلک حاضر وي د سهوي سجده نسته.
۳. که د سهار په لمانځه کي تر سلام وروسته لمر راوختي د سهوي سجده نسته.
۴. که د مازيگر تر سلام وروسته لمر سور سو د سهوي سجده نسته.
۵. که تر لمانځه وروسته داسي شي منځته راغي چي د لمانځه سره ټکر لري لکه په سهوه خبري کول د سهوي سجده نسته، په دغه ټولو مواردو کي د لمانځه بيرته راگرځول نه دي واجب.

په شک سره څه مهال لمونځ له منځه ځي څه مهال نه ځي؟

- که سړي د لمانځه په منځ کي د رکعتو په شمېر کي شکي سي، د لومړي وار وو چي شک ورپېښ سوی وو، لمونځ سهي نه دی بيرته دې راوگرځوي.
- که سړي تر سلام وروسته شکي سي لمونځ سهي دی. که سړي تر سلام وروسته په يقيني توگه باور ولري چي په لمانځه کي ځيني رکعتونه پاته سوي دي که ئې تر سلام وروسته بل منافي کار نه وي کړی خپل لمانځه ته دي دوام ورکړي. که ئې منافي کار (چي د لمانځه سره ټکر ولري) تر سره کړی وي لمونځ دي له سره راوگرځوي.
- که سړي ته ډېری وخت شک پېښېدی، شکي کېدل ئې عادت گرځېدلي وه، پر خپل غالب گومان دي عمل تر سره کړي، که غالب گومان ونه لري بيا دي کم ته

اعتبار ورکړي، تر هغه رکعت وروسته دي کښېني چي دی ئې وروستی بولي. د سهوي سجده دي وکړي.

د تلاوت د سجدې احکام

په لاندې درو شيانو کي که يو پېښ سو د تلاوت سجده سته:

لومړی: کله چي د سجدې ايات ولوستل سي تلاوت کوونکی که ئې واورې که نه سجده باندي لازمه ده، که د سجدې ايات يو حرف د مخکي يا وروستي کلمې سره يو ځای کړي هم سجده سته.

دوهم: کله چي د سجدې ايات واورې فرق نه کوي که ئې د اورېدلو قصد درلودی که نه سجده سته.

دریم: که سړي په هغه امام پسي اقتداء وکړه چي د تلاوت ايات ئې لوستی وي، فرق نه کوي که مقتدي ايات اورېدلی وي که نه د تلاوت سجده لازمه ده. پر بيده، لېوني، کوچني او کافر د تلاوت سجده نسته، پر هغه بنځي هم نسته چي د حيض او نفاس په ناروغۍ کي وي، که مقتدي د سجدې ايات ولوستی پر مقتدي او امام دواړو سجده نسته.

که سړي د سجدې ايات له طوطي څخه واورېدی سجده نه لازمېږي. که د سجدې ايات له راډيو او ټيپ څخه واورېدل سو سجده نسته، د تلاوت سجده ځيني مهال وخت ولري په سمدستي توگه واجب نه وي، ځيني وخت په سمدستي توگه واجب وي که له لمانځه څخه دباندې د سجدې ايات وويل سو. سمدستي سجده کول لازمه نه ده.

ځنډول ئې روا دي خو تنزيهي مکروه والی لري. که د سجدې ايات په لمانځه

کي وويل سو سملاسي سجده باندي لازم ده ځنډ به نه کوي.

د تلاوت او سجدي تر منځ به دومره وخت ځنډ نه کوي چي درې اياتونه پکښي لوستل کېدلای سي، که د سجدي او د سجدي تر منځ تر دريو اياتو د ويلو زيات وخت تېر سو نو د سملاسي حکم له منځه ځي.

که د تلاوت سجده ونه کړي فوراً رکوع ته لاړ سي او په رکوع کولو کي د سجدي نيت ولري کفايت کوي. که د تلاوت وروسته سملاسي د لمانځه سجدي ته ولاړ سي هم کفايت کوي فرق نه کوي که د تلاوت د سجدي نيت ولري که ئې ونه لري.

که د سجدي ايات په لمانځه کي ووايي يو گړی وروسته د لمانځه رکوع يا سجدي ته ولاړ سي، د تلاوت د سجدي له پاره کفايت نه کوي. د لمانځه په جريان کي به بله سجده د تلاوت له پاره کوي.

که لمونځ پای ته ورسوي سجده ونه کړي له لمانځه دباندې به د تلاوت سجده نه کوي ځکه وخت ئې تېر سو.

که د لمانځه له پاره سلام وگرځوي په بل کار اخته سوی نه وي د تلاوت د سجدي قضا راگرځولای سي.

هغه څه چي د تلاوت په سجده پوري اړه لري

که امام او مقتدي له هغه چا څخه د سجدي ايات واورېدی چي د دوی سره په لمانځه کي شريک نه وي دوی دي هغه مهال سجده وکړي چي لمونځ پای ته ورسوي.

که د لمانځه په منځ کي سجده وکړي سهي نه ده خو په دغه سجده سره ئې لمونځ نه فاسدېږي.

که سڙي له امام څخه د سجده ايات واورېدی وروسته ئې په امام پسي اقتداء وکړه، امام سجده ته تللی نه وو نو راغلی کس دي د امام سره سجده ته ولاړ سي.

که يو سڙي له امام څخه د سجده ايات واورېدی وروسته ئې هغه مهال اقتداء پسي وکړه چي امام په دغه رکعت کي سجده کړې وه نو راغلی کس د سجده رسوونکی گڼل کېږي، بله سجده باندي نسته.

که سڙي د لمانځه دباندې د سجده ايات ووايه سجده ئې ونه کړه اوس په لمانځه کي ئې بيا هغه ايات دوهم وار تلاوت کړ، سجده ئې وکړه، دغه سجده د دواړو له پاره کفايت کوي، دا هغه مهال که ځای بدل سوی نه وي (دواړه تلاوتونه پريوه ځای سوی وي). که يو سڙي پريوه ځای څو واره د سجده ايات مکرر ووايه يوه سجده کفايت کوي.

که يو سڙي يو وار د سجده ايات ووايه ځای ئې بدل کړ بيا ئې ووايه دوې سجده باندي سته. د يوې خوني کونجان د يوه ځای حکم لري، خونه که غټه وي که کوچنۍ وي حکم يودئ.

د مسجد کونجان د يوه ځای حکم لري، مسجد که لوی وي که کوچنی وي حکم يودئ.

که اورېدونکي ځای بدل کړ مکرري سجده باندي لازمي دي.

که ويونکي ځای بدل کړي نه وي حکم نه بدلېږي. مکروه ده چي يو څوک هغه

سورت ووايي چي د سجده ايات پکښي سته خود سجده ايات پرېږدي.

که اورېدونکي د سجده له پاره تيار نه وي ښه داده چي: ويونکي د سجده

ايات کرار د ځان سره ووايي.

د تلاوت سجدي د کولو ډول

د تلاوت سجده دا ډول کېږي، چي:

د دوو تکبیرونو په منځ کي دي يوه سجده وکړي.

يو الله اکبر دي هغه مهال ووايي چي تندي پر محکمه ايزدي بل الله اکبر دي د سر را پورته کولو پر مهال ووايي. د الله اکبر د ويلو پر مهال دي لاسونه نه پورته کوي، تر سجدي وروسته التحيات او سلام نسته. د تلاوت سجده يو رکن لري، چي تندي پر محکمه ايسوول دي که ناروغ وي بيا دي اشاره وکړي.

د تلاوت د سجدي له پاره دواړه الله اکبر سنت دي.

بڼه دا ده چي سپړی ودرېږي بيا د تلاوت سجده وکړي د سجدي د سهي کېدو شرطونه هغه دي چي د لمانځه له پاره وو.

دومره ده چي لومړی الله اکبر د لمانځه له پاره شرط وو. د سجدي له پاره شرط نه دي.

د تلاوت سجده د قران شريف په څوار لسو ځايونو کي واجبېږي:

۱. الاعراف سورت.

۲. النحل سورت.

۳. مريم سورت.

۴. الفرقان سورت.

۵. الم السجده سورت.

۶. الانشقاق سورت.

۷. الرعد سورت.

۸. الاسراء سورت.

۹. الحج سورت.

۱۰. النمل سورت.
 ۱۱. ص سورت.
 ۱۲. النجم سورت.
 ۱۳. حم السجدة سورت.
 ۱۴. العلق سورت.

د جمعې لمونځ

الله ﷻ ويلي دي: إِذَا نُودِيَ لِلصَّلَاةِ مِنْ يَوْمِ الْجُمُعَةِ فَاسْعَوْا إِلَىٰ ذِكْرِ اللَّهِ

وَذَرُوا الْبَيْعَ ذَالِكُمْ خَيْرٌ لَكُمْ إِنْ كُنْتُمْ تَعْلَمُونَ [الجمعة: ۹]

ژباړه: كله چي د جمعې په ورځ د لمانځه له پاره اذان وسي د الله ﷻ يادوني ته لار سئ بيع پرېږدي، دا ستاسي لپاره خير دي كه چيري تاسي پوهېږي.

رسول ﷺ ويلي دي: مَنْ تَوَضَّأَ فَحَسَنَ التَّوَضُّؤَ ثُمَّ أَتَى الْجُمُعَةَ فَاسْتَمَعَ وَانصَتَ غُفِرَ لَهُ مَا بَيْنَهُ وَبَيْنَ الْجُمُعَةِ وَ زِيَادَةُ ثَلَاثَةِ أَيَّامٍ وَمَنْ مَسَّ الْحَصَى فَقَدْ لَغَا.

ترجمه: څوك چي بنه اودس وكړي بيا د جمعې لمانځه ته ولاړ سي خطبې ته غوږ ونيسي. چپ كنبېنئ د دوو جمعو تر منځ گناه وربخښل كېږي درې ورځي نوري ورسره جمع كېږي.

او داغه رنگه رسول الله صلي الله عليه وسلم فرمايي: مَنْ تَرَكَ ثَلَاثَ جُمُعٍ

تَهَاوَنًا طَبَعَ اللَّهُ عَلَىٰ قَلْبِهِ.

ترجمه: رسول الله ﷺ ويلي دي: څوك چي د بې پروايي پر ډول درې جمعې

لمونخ پر پردي الله جل جلاله به ئي پر زره مهر ولگوي.

خو که شوک کوچنی دبري سره واروي دغه بخسینه ئي له لاسه ووته، د جمعې لمونخ دوه رکعتہ دي په لور او از، د جمعې لمونخ په مستقل ډول عيني فرض دي. د ماپسین د لمانخه بدل نه دي خو که د چا شخه د جمعې لمونخ پاته سي په عوض کي ئي د ماپسین خلور رکعتہ لمونخ کېږي.

د جمعې د لمانخه د فرض کیدو شرطونه

دلاندې شرطو د موجودیت پر مهال د جمعې لمونخ فرض کېږي:

۱. نارینه به وي پر بنخي د جمعې لمونخ نسته.
 ۲. ازاد به وي، پر مړي د جمعې لمونخ نسته.
 ۳. د بنار او د بنار د خنډو اوسېدونکی به وي، پر مسافر او کلیوال د جمعې لمونخ نسته.
 ۴. روغ به وي پر ناروغ د جمعې لمونخ نسته.
 ۵. ډاډمن به وي پر هغه چا د جمعې لمونخ نسته چي د ظالم له ظلم شخه پټ وي.
 ۶. لیدونکی به وي پر پرانده د جمعې لمونخ نسته.
 ۷. د تلووس به لري پر هغه چا د جمعې لمونخ نسته چي پر پښو نه سي تللای.
- پر هغو کسانو چي د جمعې لمونخ فرض نه وي که ئي ادا کړي لمونخ ئي سهي دي د ماپسین لمونخ ئي له ذمې اوږي، بلکي د دوی له پاره د جمعې لمونخ مستحب دي. بنخه دي د ماپسین لمونخ په کور کي ادا کړي حکه جماعت ته وتلای نه سي.

د جمعې د لمانځه د سهې کېدو شرطونه

د جمعې لمونځ هغه مهال فرضېږي چې لاندې شرطونه موجود سي:

۱. ښار يا د ښار څنډې به وي، په کليو کې د جمعې لمونځ نسته. روا ده چې په يوه ښار او د ښار په څنډو کې ډېر ځايونه د جمعې لمونځ اداسي.
۲. د جمعې لمانځه ته به پاچا يا د ده نايب حاضر سوی وي.
۳. د جمعې لمونځ به د ماښام په وخت کې وي مخکې او وروسته روانه دي.
۴. خطبه، د ماښام په وخت کې به تر لمانځه مخکې خطبه ويل سوې وي، د خطبې اورېدو له پاره به کم تر کمه دوه کسان موجود وي چې د جمعې د لمانځه له پاره ضروري دي.
۵. عامه اجازه به موجوده وي هر څوک به د ورتلو اجازه لري په هغه سرای کې د جمعې لمونځ روانه دي چې دروازه ئې قلف سوې وي.
۶. د جمعې لمونځ به په جماعت سره ادا سوی وي، په انفرادي ډول روانه دي کم تر کمه به له امامه چپه درې کسان موجود وي. که مسافر يا ناروغ د جمعې د لمانځه امامت وکړي سهې دي.

د خطبې سنتونه

لاندې کارونه په خطبه کې سنت دي:

۱. خطبه ويونکي به له مردارې او بې اودسې څخه پاک وي.
۲. د خطبه ويونکي عورت به پټ وي.
۳. تر خطبې مخکې به يو وار خطيب پر منبر کښېښي.

۴. موذن به د خطیب په مخکي اذان کوي.
۵. خطبه به په ولاړه وايي.
۶. د خطبې په پيل کي به د الله جَلَّالَهُ حَمْدٌ وایي.
۷. د الله جَلَّالَهُ ستاينه به په هغه ډول کوي چي الله جَلَّالَهُ ئې وړدی.
۸. په خطبه کي به دوه شهادته (اشهد ان لا اله الا الله - او - اشهد ان محمداً عبده ورسوله) وایي.
۹. په خطبه کي به درود وایي.
۱۰. په خطبه کي به د وعظ خيري کوي کم تر کمه يو ايات دي پکښې ووايي.
۱۱. د دوو خطبو په منځ کي به يو وار سپکه ناسته کوي.
۱۲. د دوهمي خطبې په پيل کي به هم حمد او ثنا وایي پر پیغمبر ﷺ به درود وایي.
۱۳. په دوهمه خطبه کي به د مومنانو له پاره دعا کوي.
۱۴. خطبه به په لوړ آواز وایي ترڅو ناست خلک ئې واورې.
۱۵. خطبه دي ډېره نه اوږدوي د طوال المفصل سورت په اندازه دي خطبه اوږده کړي.

هغه څه چي د جمعې په لمانځه پوري اړه لري

تر لومړي آذان وروسته به بيع پرېږدي د جمعې لمانځه ته به ځي، کله چي خطیب د خطبې له پاره راووزي بيا لمونځ او خبري او د سلام جواب ورکول روانه دي، همدا ډول تريچي کوونکي ته يرحمک الله نه سي ويل کېدلای.

خطیب ته مکروه ده چي خطبه اوږده کړي.

خطیب ته مکروه ده چي د خطبې يو سنت پرېږدي.

کوم شوک چي د خطبې اورېدو ته حاضر سوی وي، خوراک، چنباک، شاوخوا کتل ورته مکروه دي. خطیب چي منبر ته پورته سي ناستو خلکو ته دي سلام نه وایي. شوک چي د التحیات پر مهال یا ئې د سهوي د سجدي پر مهال لمانحه ته حاضر سي، د جمعي لمونخ ئې رسولی دی دوه رکعتونه دي پوره کړي. معذوره او بنديانو ته مکروه ده چي د جمعي په ورځ په بناړ کي د ماپنين لمونخ په جماعت ادا کړي.

د اختر و نو احکام

ابو داود په خپل کتاب کي د انس رضي الله عنه حديث را نقل دی. انس رضي الله عنه وويل:
 عَنْ أَنَسٍ قَالَ قَالَ قَدِمَ النَّبِيُّ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ الْمَدِينَةَ وَلَهُمْ يَوْمَانِ يَلْعَبُونَ فِيهِمَا فَقَالَ مَا هَذَانِ الْيَوْمَانِ؟ قَالُوا كُنَّا نَلْعَبُ فِيهِمَا فِي الْجَاهِلِيَّةِ فَقَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ قَدْ أَبْدَلَكُمْ اللَّهُ بِمِثْلِ خَيْرٍ مِنْهُمَا يَوْمَ الْأَضْحَى وَيَوْمَ الْفِطْرِ.

رسول صلی الله علیه و آله مدینې منورې ته راغی د مدینې اوسېدونکو د وې ورځي درلودې په دغه ورځو کي دوی لوبي کولې.

رسول صلی الله علیه و آله وويل: دا د وې څنگه ورځي دي؟

د مدینې اوسېدونکو ورته وويل: په دغو ورځو کي موږ د جاهليت په زمانه کي لوبي کولې.

رسول صلی الله علیه و آله ورته وويل: الله جل جلاله تاسي ته د دې ورځو په بدل کي د وې نورې گټورې ورځي درکړي دي یوه د کوچني اختر بله د لوی اختر ورځي دي.

د ډوډو اخترو لمونځونه واجب دي، د اختر لمونځ دوه رکعتونه دي، قرائت پکښي په زوره ويل کېږي، هغه مهال ادا کېږي چې لمړيوه نېزه راپورته سي، د اختر په لمانځه کې تکبيرونه سته د زايد تکبيرونو په نوم يادېږي، درې تکبيرونه په لومړي رکعت کې تر سبحانک اللهم وروسته ويل کېږي، درې تکبيرونه په دوهم رکعت کې تر رکوع مخکې ويل کېږي تر لمانځه وروسته خطبه ويل کېږي.

د اختر لمونځ پر چا واجب دی؟

د اختر لمونځ پر هغه چا واجب دی چې د جمعې لمونځ باندي فرض وي. نو په دې ډول د اختر لمونځ پر روع نارينه چې آزاد وي، مقيم وي، په سترگو ليدلای سي، د خطر بېره ورسره نه وي د تللو وس ولري واجب دی. پر بنځه، ناروغ، مريي، مسافر، پانده او بېرېدونکي باندي د اختر لمونځ نسته، همدا ډول که څوک د تللو وس ونه لري د اختر لمونځ باندي نسته.

پر کومو کسانو چې د اختر لمونځ نه وي که ئې ادا کړ لمونځ ئې روا دی.

د اختر د لمانځه دروا کېدو شرطونه

د اختر لمونځ هغه مهال روا کېږي چې لاندي شرطونه پوره وي:

۱. سړی په ښار او د ښار په شاوخوا کې وي.
۲. پاچا يا د پاچا ځايناستی به حاضر وي.
۳. عامه اجازه به وي (يعني عام او خاص به کولای سي چې د اختر په لمانځه کې گډون وکړي).
۴. لمونځ به په جماعت سره وي. د جماعت له پاره کفايت کوي چې د امام سره يو بل سړی جوړه سي.

۵. لمونخ په خپل وخت کي وي، د اختر د لمانځه وخت هغه مهال پیلېږي چي لمړيوه نېزه راپورته سي، د زوال تر وخته دوام کوي، د اختر لمونخ به له خطبې روادئ خو مکروه دئ. که خطبه تر لمانځه مخکي وويل سي لمونخ روادئ خو مکروه دئ.

د کوچني اختر دورځي غوره کارونه

د کوچني اختر په ورځ لاندې کارونه مستحب (غوره) دي:

۱. د ورځي په سباوون (سپېدو) کي دي له خوبه وينس سي.
۲. د سهار لمونخ دي د کلي په مسجد کي ادا کړي.
۳. مسواک دي ووهي.
۴. غسل دي وکړي.
۵. په خپلو کاليو کي دي تر ټولو بڼه کالي واغوندي.
۶. خوشبويي (عطر) دي استعمال کړي.
۷. عيدگاه ته تر تلو مخکي دي خوراک وکړي.
۸. که سرسايه باندي واجبه وي عيدگاه ته تر تلو مخکي دي سرسايه ادا کړي.
۹. د خپل وس سره سم دي نور خيراتونه وکړي.
۱۰. خوښي دي ښکاره کړي، په غورېدلي مخ دي د خلکو سره ملاقاتونه وکړي.
۱۱. عيدگاه ته دي پلي (پياده) ولاړ سي، په تيت برغ دي الله اکبر وايي. کله چي عيدگاه ته ورسېدي الله اکبر دي پرېږدي.
۱۲. له عيدگاه څخه دي پر دوهمه لاره راسي، د اختر تر لمانځه مخکي په خپل کور او عيدگاه کي نفلي لمونخ کول مکروه دي. کله چي د اختر لمونخ ادا سي په عيدگاه کي نفلي لمونخ مکروه دئ په کور کي مکروه نه دئ.

د اختر د لمانځه دا دا کولو ډول

کله چې ته وغواړې چې د اختر لمونځ ادا کړې، د امام سره ودرېږه د اختر د لمانځه نیت وکړه. د امام د متابعت نیت وکړه. لومړی الله اکبر (تحريمه الله اکبر) ووايه، بيا سبحانک اللهم ووايه، بيا د امام سره يو ځای درې واړه الله اکبر ووايه. د هر وار الله اکبر سره لاسونه تر غوږونو پورې پورته کړه، بيا چپ سڅه، امام اعوذ بالله او بسم الله قرار (پټ) وايي وروسته په لور بڼغ الحمد لله (فاتحه سورت) او يوبل سورت وايي.

بنه دا ده چې امام په لومړي رکعت کي سورت الاعلى ووايي. بيا د امام سره يو ځای رکوع او سجده وکړه، د اختر د لمانځه رکوع او سجده له نورو څخه فرق نه کوي. کله چې د امام سره يو ځای دوهم رکعت ته پورته سوې، ته چپ سڅه، امام په کښته او از بسم الله وايي بيا په لور آواز فاتحه سورت او يوبل سورت وايي، بنه دا ده چې امام په دوهم رکعت کي سورة الغاشيه ووايي، کله چې امام له قرائت څخه فارغه سي امام الله اکبر وايي، ته هم الله اکبر ووايه، لاسونه تر غوږو پورې پورته کړه، امام درې واړه الله اکبر وايي ته ئې هم ورسره ووايه، هر وار لاسونه تر غوږو پورې پورته کوه، رکوع او سجده وکړه دا لمونځ لکه نور ورځني لمونځونه پوره کړه. کله چې امام له لمانځه څخه فارغه سي امام دوې خطبې وايي.

په دغه خطبو کي دي خلکو ته د کوچني اختر احکام وښيي، په دوهم رکعت کي که زائد تکبيرونه تر قرائت مخکي وويل سوه، لمونځ روا دى، خو بنه دا ده چې قرائت تر تکبيرونو مخکي سي. که عذر موجود وي روا ده چې د اختر لمونځ دوهمي ورځي ته وځنډوي.

که د یو چا څخه د اختر لمونځ قضا سي د امام سره یو ځای ئې ادا نه کړ قضا باندي نسته، ځکه د اختر لمونځ بې له جماعته روانه دی.

د لوی اختر دورځي احکام

د لوی اختر د ورځي احکام د کوچني اختر د ورځي غوندي دي. د لوی اختر لمونځ د کوچني اختر غوندي ادا کېږي، خو بڼه دا ده چې د لوی اختر په ورځ دي خوراک د اختر تر لمانځه وروسته وکړي او پرلاري دي په لوړ آواز الله اکبر وایي او حطیب دي د لوی اختر په خطبه کې د اختری (قربانی) او د تشریق د تکبیرونو په هکله خلکو ته ښوونه وکړي.

که عذر موجود وي روا ده چې د لوی اختر لمونځ دوهمي او دریمي ورځي ته وځنډوي.

واجبه ده چې د عرفات د ورځي د سهار تر لمانځه وروسته یو ځلي تشریق تکبیرونه ووايي، بیادي تر هر فرضي لمانځه وروسته دغه تکبیرونه د اختر د څلورمې ورځي د مازیگر تر لمانځه پوري په پرله پسې توګه ووايي، فرق نه کوي که سړي په جماعت لمونځ ادا کړي وي که په یوازي توګه، مسافروي که مقیم وي، نارینه وي که ښځینه وي کلیوال وي که ښاري وي، د ټولو له پاره دغه تکبیرونه واجب دي.

د لمر او سپوږمۍ د تورېدو لمونځونه

بخاري له ابوبکر الصديق رضي الله عنه څخه روايت كړى دى چې: خسفت الشمس علي عهد رسول الله فخرج يجر رداءه حتي انتهى الي المسجد وثاب الناس اليه فصلي بهم ركعتين فانجلت الشمس فقال ان الشمس والقمر آيتان من آيات الله وانهما لا يخسفان لموت احد و لا لحياته ولكن يخوف الله بهما عباده فاذا كان ذلك فصلوا حتي ينكشف ما بكم.

د رسول ﷺ په زمانه كې لمر ترنځي ونياوو (تور سو). رسول ﷺ راووتې د وېته ئې پسي كښېدله (پټو)، تر څو مسجد ته ننوتى خلك هم باندي راټول سول. رسول ﷺ د دوى سره دوه ركعتو لمونځ وكړ، لمر روښانه سو.

رسول ﷺ وويل: لمر او سپوږمۍ د الله د قدرت نخښي دي، د چا د مړيني په وجه نه تورېږي، د چا د زېږېدو په وجه نه تورېږي، بلكي الله ﷻ د دوى په واسطه خپل بندگان بېروي، كله چې دا ډول پېښه وسي تر هغه لمونځ كوى چې دوى روښانه كېږي.

كله چې لمر ترنځه ونيسي سنت ده چې دوه يا څلور ركعتو لمونځ په جماعت ادا سي. د لمر د تورېدو له امله جماعت موكد سنت دى. د سپوږمۍ د تورېدو له امله جماعت سنت نه دى. بلكي هر سړى دي جلا جلا لمونځ وكړي. د لمر د تورېدو د لمانځه له پاره اذان، اقامت او خطبه نسته، بلكي يوازي دي دومره ووايي: الصلوة جامعة، لمونځ كېدونكى دى.

د امام له پاره سنت دي چې قرائت، ركوع او سجده د لمر د تورېدو د لمانځه پر مهال اوږد كړي. كه امام وپېرېدى (چې پر خلكو به دروند سي) نو اوږده دعا دي وكړي، ناست خلك دي امين ووايي، تر څو په دې ډول لمر روښانه سي.

د استسقاء لمونځ

روي ابو داود في سننه عن عبدالله بن عباس ان النبي صلي في
الاستسقاء ركعتين كصلاة العيد.

ابو داود له عبدالله بن عباس رضي الله عنه ثخه روايت كړې دى، چي: رسول ﷺ د
استسقاء لمونځ د اختر د لمانځه غوندي دوه ركعته وكړ.

استسقاء دا ده چي بندگان له الله جل جلاله ثخه د سختي اړتيا پر مهال اوبه (باران)
وغواړي.

ثابته ده چي رسول ﷺ استسقاء كړې ده، په استسقاء كي ئې دعا وكړه، د
امام اعظم رحمته الله عليه پر مسلك د استسقاء لمونځ په جماعت نه ادا كېږي.

ياران (امام ابو يوسف رحمته الله عليه او امام محمد رحمته الله عليه) وايي امام دي خلكو ته دوه
ركعته لمونځ په جماعت ادا كړي، قرائت دي په زوره پكښي ووايي، تر لمانځه
وروسته دي دوي خطبې ووايي، ښه خبره دا ده چي له ابادو كورو ثخه دباندې درې
ورځي مسلسل د استسقاء لپاره ووهي.

ښه دا ده چي خلك پياده، په زړو كالو كي چي پينې ولري په ډېري عاجزۍ په
كښته سرونو ووزي.

ښه دا ده چي هره ورځ مخكي تر وتلو خيرات وكړي، ښه دا ده چي خلك روژې
ونيسي. استغفار دي ډېرواوي.

بند داده چي خلک د خانو سره حیوانان، بوډاگان او کوچنیان وباسي. امام دي
د دعا پر مهال مخ د قبلې خوا ته کوي. لاسونه دي پورته کوي. مقتديان دي په
ناسته امین ووايي، مخونه به ئې د قبلې لوري ته وي.

امام به په خپله دعا کي دا الفاظ وایي:

اللَّهُمَّ اسْقِنَا، غَيْثًا مُغِيثًا نَافِعًا غَيْرَ ضَارٍ، عَاجِلًا غَيْرَ أَجَلٍ، اللَّهُمَّ اسْقِ
عِبَادَكَ وَبَهَائِمَكَ وَأَنْشُرْ رَحْمَتَكَ وَأَحْيِي بَلَدَكَ الْمَيْتَ. اللَّهُمَّ أَنْتَ اللَّهُ لَا إِلَهَ
إِلَّا أَنْتَ الْغَنِيُّ وَنَحْنُ الْفُقَرَاءُ أَنْزِلْ عَلَيْنَا الْغَيْثَ وَاجْعَلْ مَا أَنْزَلْتَ لَنَا قُوَّةً وَ
بَلَاغًا إِلَى حِينٍ.

ژباړه: اې الله! موږ په باران اوبه کړه، په گټور باران چي ضررمن نه وي.
سملاسي وي، وخت پکښې نه وي.

اې الله خپل بندگان او حیوانان اوبه کړه، خپل رحمت وغورځوه، خپل مړ بنار
ژوندي کړه.

اې الله! ته الله يې له تا چپه بل معبود نسته، ته غني يې موږ اړمن يو. پر موږ باران
واوروه، په اورېدلي باران موږ ته قوت راکړه، موږ تر وخت پوري ورسوه. آمین.

د جنازي ڪتاب

ڇوڪ چي مري بايد ڇه ورسره وسي؟

رسول ﷺ ويلي دي: قَالَ رَسُولُ اللَّهِ صَلَّى اللَّهُ عَلَيْهِ وَسَلَّمَ مَنْ كَانَ آخِرُ
كَلَامِهِ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ دَخَلَ الْجَنَّةَ. رواه ابوداؤد

د چا چي وروستي خبره لا اله الا الله وي جنت ته به ولا ڀسي.

پر ڪوم چا چي د مرگ نخبني بنڪاره سي، سنت ڪاردي چي پر راسته اڀخ ئي پري
باسي، مخ ئي د قبلي لوري ته ڪري، دا هم روا ده چي پر شائي پري باسي، پنبئي ئي د
قبلي لوري ته وغوروي، سردې لڙپور ته ڪري، ترڇو مخ ئي د قبلي خواته سي.

پر ڪوم چا چي د مرگ نخبني بنڪاره سي، بنه دا ده چي دوې د شهادت ڪلمې
ورته ونبودل سي، د ده په مخ کي وويل سي، د بنووني ڊول ئي دا دي چي:

ڪلمې په داسي ڊول ورته وويل سي چي مڙ ڪڀونڪي ڪس ئي واوري. د ويلو
امر دي نه ورته ڪوي، ڇڪه داسي نه چي مڙ ڪڀونڪي ڪس ووايي: نه ئي وايم چي
بيا بدگوماني منڃته راسي. ڪوم ڇوڪ چي د ژوند په اخيرو شيبو کي وي بايد هغه
ڪسان ورته را حاضر ڪرل سي ڪوم چي پر ده گران وو او مينه ئي ورسره درلوده.

بنه دا ده چي د ده په وڀاندي يسين سورت وويل سي، په حديث کي راغلي دي
چي د هر ناروغ په مخ کي چي يسين سورت ولوستل سي، هر ورو به او به سوي مڙ

سي (تڙي به نه وي). اوبه سوي به په قبر کي داخل سي. د قيامت په ورځ به اوبه سوي راپورته سي.

تر غسل مخکي به په مړي څه کوي؟

کله چي سړي مړ سي بڼه داده چي زامي ئې وتړل سي. د تړلو ډول ئې دا دئ چي په يوه رښکي دي زامي د سر خوا ته وتړل سي، سترگي دي پټي کړل سي.

څوک چي دده سترگي پټوي دا الفاظ دي ووايي:

بِسْمِ اللَّهِ وَ عَلَى مِلَّةِ رَسُولِ اللَّهِ، اللَّهُمَّ يَسِّرْ عَلَيْهِ أَمْرَهُ، وَ سَهِّلْ عَلَيْهِ مَا بَعْدَهُ وَأَسْعِدْهُ بِلِقَاءِكَ وَ اجْعَلْ مَا خَرَجَ إِلَيْهِ خَيْرًا مِمَّا خَرَجَ مِنْهُ.

ژباړه: د الله په نوم، د رسول ﷺ پر دين، اې الله! دده کار اسانه کړه، ده ته وروستي پېښي اسانه کړه. ده ته ستاد ليدو نېکمرغي ورپه برخه کړه. ده ته تر هغه ځای چي دي ځني راغلي دي هغه ځای گټور کړه چي دي ورته راغلي دي. پرنس دې دروند شي کښېښوول سي ترڅو ونه پرسېږي.

لاسونه دې د اړخو سره اوږده کښېښوول سي، پر سينه دې لاسونه نه ورايږدي. تر غسل ورکولو مخکي دده په وړاندي د قرآن لوستل مکروه دي، دا هغه مهال که لوستونکي مړي ته نژدې ناست وي، که ليري وي بيا پروا نه لري. بڼه داده چي خلک دده په مړيني خبر کړل سي.

بڼه داده چي د ښخولو، کفن او غسل ورکولو کار ئې ژر وکړل سي.

مړي ته د غسل وړ کولو حکم

مړي ته غسل وړ کول پر ژوندیو خلکو کفایي فرض دی.

کله چې ځیني کسان غسل وړ کړي د پاته خلکو ذمه فارغه ده. که هیچا غسل ورنه کړ، ټوله گناه کاره دي د لاندې شرطو پر مهال غسل وړ کول فرض دی:

۱. مړی به مسلمان وي، کافر ته غسل وړ کول فرض نه دی.

۲. دا چې د مړي سر او د بدن نیمي یا له نیمي زیاته حصه به له منځه نه وي تللي.

۳. مړی به داسي وژل سوی کس نه وي چې د کلمې د لوړوالي له پاره وژل سوی وي. ځکه دغه ډول شهید ته غسل نه وړ کول کېږي. بلکي د خپلو وینو او کالیو سره یو ځای دفن کېږي.

۴. مړی به داسي یوه ټوټه زېږول سوې غوښه نه وي چې بدني جوړښت ئې پوره نه وي. که ماشوم ژوندی وزېږیدی او از ئې واورېدل سو، یا ئې حرکت ولیدل سو غسل وړ کول ئې واجب دي. د حمل موده که ئې پوره وي که نه وي فرق نه کوي. که ماشوم مړ وزېږیدی بدني جوړښت ئې پوره وي غسل وړ کول کېږي.

د غسل وړ کولو ډول

مړی پر هغه تخته ایښوول کېږي، چې درې واړه خوشبویی پر کارول سوې وي. عورت ئې له نو (نامه) څخه تر زنگانه پوري پټېږي، بیا ئې کالي ایستل کېږي. بیا د لمانځه غوندي اودس وړ کول کېږي. دومره چې خوله او پزه ئې نه پرېول کېږي، بلکي خوله او پزه ئې په لاندې ټوکر مسح کېږي. وروسته هغه اوبه پر اچول کېږي چې طبعي بوټي او گلان پکښې اچول سوي وي.

که طبعي بوټي او گلان نه وي په خالصو اوبو غسل وړ کول کېږي. د مړي سر

او ښیره دي په خطمي او صابون پرېولي، بیا دي مړی پر چپه اړخ پرېباسي او به دي باندي واچوي، دومره او به چي لاندي برخي ته ئې ورسېږي، بیا دي په راسته اړخ پرېباسي دومره او به دي باندي واچوي چي لاندي برخي ته ئې ورسېږي.

بیا دي راپورته کړي پر نس دې کرار لاس تېر کړي که څه شي ووتی هغه دي پرېولي غسل دي له سره نه راگرځوي، بیا دي په یوه ټوټه ټوکر کي وپېچي، پر ښیره او سر دي خوشبويي استعمال کړي. د سجدې پر غړو دې کافور وکاروي. د مړي نوکان او ورېښتان دي نه پرې کوي، د مړي ورېښتان او ښیره دي نه ښوونځوي، که سړی پیدا نه سو ښځه خپل مېړه ته غسل ورکولای سي، که ښځه پیدا نه سوه سړی خپلي مېرمني ته غسل نه سي ورکولای، بلکي په ټوکر کي دې وپېچي. سړي ته روا ده چي کوچني هلک او نجلی ته غسل ورکړي، ښځي ته روا ده چي کوچني هلک او نجلی ته غسل ورکړي.

مړي ته د کفن ورکولو احکام

پر مسلمانانو کفایي فرض د چي مړي ته کفن ورکړي که ځينو کسانو کفن ورکړد ټولو ذمه فارغه ده. که هیچا ور نه کړ ټوله گناهکار دي. د کفن کمه اندازه چي مړي ته د هغه په ورکولو سره د مسلمانانو له ذمې څخه کفایي فرض اوږي، هغه ده چي د مړي ټول بدن پټ کړي. د مړي کفن د ده له خپل هغه سوچه مال څخه ورکول کېږي چي د بل چا حق اړه پوري ونه لري.

که مړي مال نه درلودی کفن ئې پر هغه چا لازم دی چي د ده نفقه باندي لازمه وي. که مړي داسي څوک نه درلودی چي د ده نفقه باندي لازمه وي بیا له بیت المال څخه کفن ورکول کېږي.

که مسلمانانو بیت المال نه درلودی، یا بیت المال موجود وو خو هغه ته رسېدنه ممکنه نه وه بیا پر هغه مسلمانانو کفن ورکول لازم دي چي وسئې ولري.

د کفن ډولونه

د کفن له پاره درې ډولونه دي:

۱. سنت کفن

۲. کفایي کفن

۳. اړین کفن

سنت کفن د نارینه وو له پاره یو قمیص، بل لنگ، بله ډوپته ده. د نارینه له پاره کفایي کفن یو لنگ بله ډوپته ده، تردې کموالی مکروه دی.

د نارینه له پاره اړین کفن هغه ټوټه ټوکر دی چي په سملاسي توګه موجود وي فرق نه کوي که یوازي شرم خای (عورت) پټ کړي. بڼه داده چي کفن له سپین پنبې ټوکر څخه وي لنگ به د سر له کله ګي څخه تر پښو (قدمو) پوري وي، ډوپته به تر لنگ یو شرعي ګزاوږد وي، قمیص به له غاړې څخه تر قدمو پوري وي، قمیص به لستونې نه لري.

نارینه ته د کفن ورکولو ډول

نارینه ته د کفن ورکولو ډول دا دی چي لومړی لفافه هواره کړل سي، وروسته لنگ باندي وغورول سي، وروسته قمیص باندي کښېښوول سي بیا مړی باندي پرېباسي قمیص باندي واغوستل سي بیا د لنگ چپه خوا باندي راواړوي.

بيادي لنگ د راسته خوا باندي راواړوي، وروسته دوپته له چپې خوا باندي واچول سي وروسته د راستې خوا څخه باندي واچول سي، د کفن سر او پای وتړل سي ترڅو له مړي څخه جلا نه سي.

د بنځي له پاره سنت کفن لنگ، دوپته، پورني، يو توتو ته توکر دی. د بنځي له پاره کفایي کفن يو لنگ، يوه دوپته، بل پورني دی. اړين کفن د بنځي له پاره دادی چي: موجود توکر ورکړل سي، بڼه داده چي توکر له سينې څخه تر ورنو پوري اوږد وي. روا ده چي دغه توکر له سينې څخه تر نامه پوري وي.

بنځي ته د کفن ورکولو ډول

بنځي ته د کفن ورکولو ډول دادی چي لومړی دوپته بيا لنگ وروسته قميص وغورول سي قميص په واغوستل سي، ورپسې د دوي کوچی سي پر قميص سربېره پر سينه کښېښوول سي، وروسته پورني پر سر کښېښوول سي، پورني دې پر سر نه ورپېچي، نه دې غوته کوي.

بيا لنگ له چپې خوا باندي راواړوي، وروسته دې له راسته خوا څخه باندي راواړوي. بيا دې سينه د توکر په ټاکلي توتې وتړي بيا دي دوپته باندي راواړوي.

د جنازې د لمانځه احکام

مړي ته لمونځ ورکول پر مسلمانانو کفایي فرض دی. که ځينو کسانو د جنازې لمونځ ورکړد پاتو ذمه فارغه ده، که ټولو ورنه کړ ټوله گناهکاره دي. پر هغه چا د جنازې لمونځ واجب دی چي فرضي لمونځ باندي فرض وي، خود

مړي په مړيني به خبر وي، که خبر نه وي باندي واجب نه دی. د جنازې په لمانځه کي دوه رکونونه (داخلي فرضونه) سته:

لومړی: ثلور واره الله اکبر ويل. هر الله اکبر د یوه رکعت حکم لري.
دوهم: ولاړه، بې له عذره د جنازې لمونځ په ناسته روانه دی.

د جنازې د لمانځه شرطونه

د جنازې لمونځ هغه مهال روادی چي لاندي شرطونه موجود وي:

۱. مړی به مسلمان وي، کافر ته د جنازې لمونځ نه ورکول کېږي.
۲. مړی به پاک وي حکمي او حقيقي مرداري به باندي نه وي، تر غسل ورکولو مخکي لمونځ نه ورکول کېږي.
۳. مړی به حاضر وي، غایب ته د جنازې لمونځ نه ورکول کېږي.
۴. مړی به د لمونځ کوونکو دمخ خواته وي که شاته پروت وي لمونځ سهي نه دی.
۵. مړی به پر مخکه پروت وي، که مړی پر هغه کت پرت وي چي کت پر مخکه ولاړ وي هم لمونځ روادی. خو هغه مهال روانه دی چي پر حیوان باروي، یا د خلکو پر اوږو پروت وي. که د یو عذر له امله پر حیوان یا د خلکو پر اوږو پروت وي بیا روادی.

د جنازې د لمانځه سنتونه

د جنازې په لمانځه کي لاندي کارونه سنت دي:

۱. امام به د مړي د سينې پر برابري درېږي. مړی که نروي که بنځه وي فرق نه لري.

۲. تر لومړي الله اکبر وروسته سبحانک اللهم ویل کېږي.

۳. تر دوهم الله اکبر وروسته درود ویل کېږي.

۴. تر دریم الله اکبر وروسته مړي ته دعا کېږي.

که مړی لوی نارینه یا ښځینه وي داسي دعائي کوي:

اللَّهُمَّ اغْفِرْ لِحَيِّنَا وَمَيِّتِنَا، وَشَاهِدِنَا، رَغَائِبِنَا وَصَغِيرِنَا وَكَبِيرِنَا، وَذَكَرِنَا
وَأُنثَانَا. اللَّهُمَّ مَنْ أَحْيَيْتَهُ مِنَّا فَأَخِيهِ عَلَى الْإِسْلَامِ، وَمَنْ تَوَفَّيْتَهُ مِنَّا فَتَوَفَّهُ عَلَى
الْإِيمَانِ.

ژباړه: اې الله، زموږ مړي او ژوندي وښځينه، زموږ حاضر او غايب وښځينه،

زموږ لوی او کوچنيان وښځينه:

زموږ نر او ښځه وښځينه، اې الله په موږ کي چي څوک زېږي پر اسلام ئې

وزېږوه، په موږ کي چي څوک مړي پر ايمان ئې مړ کړه.

که مړی کوچنی وي بيا داسي دعا ويل کېږي:

اللهم اجعله لنا فرطاً واجعله لنا اجراً و ذخراً واجعله لنا شافعاً مشفعاً.

اې الله! دی زموږ له پاره مخکښه وگرځوه، دی زموږ له پاره اجر او ذخيره

وگرځوه، دی زموږ شفاعت کوونکی وگرځوه، او شفاعت ئې ومنه.

که نجلی مړه وي دا دعا کېږي:

اللهم اجعله لنا فرطاً واجعلها لنا اجراً و ذخراً واجعلها لنا شافعةً و مُشَفَّعةً.

تر څلرم الله اکبر وروسته دي سلام وگرځوي د اول تکبير ماسوا په نورو

تکبيرونو کي دي لاسونه نه پورته کوي، لمونځ دي پای ته ورسوي، ښه دا ده چي

لمونځ کوونکي درې صفونه، يا پنځه يا اووه او داسي نور طاق صفونه جوړ کړي.

هغه څه چې د جنازې په لمانځه پورې اړه لري

که د مړي خپلوان (ولي) د جنازې لمونځ ورکړي بيرته نه راگرځول کېږي. که مړی بې له لمانځه دفن سو (بنځ کړل سو) د جنازې لمونځ قبر ته ورکول کېږي، دا هغه مهال که مړی پرسېدلی نه وي که په يو وار ډېرې جنازې حاضرې سوې، بڼه دا ده چې هر يوه ته جلا لمونځ ورکول سي.

دا هم روا ده چې ټولو ته په يو وار لمونځ ورکول سي، که امام ټولو جنازو ته په يو وار لمونځ ورکاوه، مړي دي د مخ په خوا کي په اوږد صف کي کښېږدي لومړی دي د نارينه وويي دي د کوچنيانو وروسته دي د ښځو جنازې کښېښوول سي.

کوم کوچنی چې د زېږون پر مهال ژوندی وي (وروسته مړ سي) نوم پر ايسوول کېږي، لمونځ ورکول کېږي. که د زېږون پر مهال ژوندی نه وي، نوم نه پر ايسوول کېږي، لمونځ نه ورکول کېږي.

بلکي غسل ورکول کېږي په يوه ټوټه ټوکر کي پېچل کېږي فن کېږي، بې له عذره مړي ته په هغه مسجد کي لمونځ ورکول مکروه دي چې جماعت پکښې کيږي. که د عذر له امله وي پروا نه لري.

که سړي امام د دوو تکبيرونو تر منځ ورساوه، انتظار دي وکړي، کله چې امام بل تکبير ووايه راغلی کس دي لمونځ ورسره پيل کړي، په پای کي دي تېر سوي تکبيرونه او نور راوگرځوي، خو دغه تېر سوي شيان به د جنازې تر پورته کېدو مخکي راگرځوي، که سړي امام تر لومړي الله اکبر وروسته ورساوه، په لمانځه دي پيل وکړي، دوهم تکبير ته دي انتظار نه کوي، که سړی د جنازې لمانځه ته هغه مهال حاضر سو چې څلور تکبيرونه تېر سوي وه، سلام پاته وو، د جنازې لمونځ

خني تېر دئ برخه دي پکښي نه اخلي.
 څوک چي ځان ووژني غسل ورکول کېږي لمونځ ورکول کېږي، هغه چا ته
 لمونځ نه ورکول کېږي چي په قومي شخړو کي وژل سوی وي، يا ئې خپل مور او
 پلار په ظلم وژلي وي، يا ئې لار نيولې وي د لار نيولو پر مهال ووژل سي.

د جنازې د لمانځه ډول

د جنازې د لمانځه ډول دا دئ چي امام دي د مړي د سينې پر برابرې ودرېږي،
 مقتديان دي تر شا صف جوړ کړي هريو دي د جنازې د فرضي لمانځه نيت وکړي او
 دا چي دا لمونځ د الله له پاره دئ مقتدي دي د دې نيت تر څنگ د امام د متابعت
 نيت هم وکړي.

بيا دي لاسونه پورته کړي لومړی الله اکبر دي ووايي، وروسته دي سبحانک
 اللهم ووايي. بيا دي دوهم الله اکبر ووايي، لاسونه دي نه پورته کوي، درود دي
 ووايي، بيا دي دريم الله اکبر ووايي، لاسونه دي نه پورته کوي، مړي او مسلمانانو
 ته دي دعا وکړي، بيا دي څلورم الله اکبر ووايي لاسونه دي نه پورته کوي سلام دي
 وگرځوي، يو وار دي راسته بيا چپه خواته سلام وگرځوي، امام دي الله اکبرونه په
 لور آواز ووايي، نور شيان (سبحانک اللهم، درود، مړي ته دعا) دي کرار ووايي،
 مقتديان دي ټول الفاظ کرار ووايي.

د جنازي دور لو احكام

پر مسلمانانو كفايي فرض ده چي مړي تر قبر پوري ورسوي، د مړي وړل عبادت دي. هر مسلمان بايد تلوار وکړي چي د مړي په وړلو کي ونډه واخلي، رسول ﷺ د سعد بن معاذ رضي الله عنه د جنازي په وړلو کي برخه واخيسته. سنت دا دى چي جنازه څلور کسه يوسي. د جنازي دهر وړونکي له پاره سنت دي چي څلوېښت گامه جنازه يوسي.

ښه دا ده چي جنازه دومره چابکه يووړل سي چي مړي له ځايه بې ځايه نه سي. ښه دا ده چي د جنازي تر شا سپري روان وي، مکروه ده چي د جنازي تر ايسنولو مخکي سپري کښېني.

د مړي د ښخولو احكام

سنت دي چي کم تر کم قبر د نيم قامت (کت) په اندازه ژور وکيندل سي، که تر نيم قامت زيات ژور وي ډېر ښه دى، ښه دا ده چي قبر ته لحد ورکول سي يوازي هغه مهال په منځ کي لحد غوندي کيندنه کېږي چي محکه سسته وي، مړي د قبلې له لوري قبر ته کښته کېږي.

څوک چي مړي قبر ته کښته کوي دا دعا دي وايي: بِسْمِ اللّٰهِ وَ عَلٰى مِلَّةِ

رَسُولِ اللّٰهِ.

ژباړه: د الله په نوم او د محمد ﷺ پر دين.

په قبر کي دي مړي پر راسته اړخ کړي تر څو مخ ئې د قبلې خواته سي، کله چي

مړی په قبر کې کښېښوول سو د کفن غوټې دي خلاصې کرل سي.
 که مړی ښځه وي، قبر ته د کښته کولو پر مهال دي پر قبر پرده وغورول سي،
 که نر وي پرده نه غواړي، مکروه ده چې لحد ته پخې څښتي، او لرگي کښېښوول
 سي، بلکې اومې څښتي او نلاندې ورته کښېښوول سي. که اومې څښتي او نلاندې
 نه وه بيا پخې څښتي او لرگي مکروه نه دي.

ښه داده چې حاضر خلک هر يو درې موټه خاوره قبر ته واچوي د لومړي موټ
 سره دي دا توري ووايي: مِنْهَا خَلَقْنَاكُمْ، له دې خاورو څخه مي تاسي پيدا کړي
 ياست.

د دوهم موټ سره دي دا توري ووايي: وَ فِيهَا نُعِيدُكُمْ. دې خاورو ته مو
 ورگرځوو.

د دريم موټ سره دي دا وایي: وَ مِنْهَا نُخْرِجُكُمْ تَارَةً أُخْرَى، له دې خاورې
 څخه مو بل وار راباسو.

وروسته دي خاورې باندي ور واچوي تر څو قبر ډک سي. قبر دي د اوبس د
 بوک غوندي جوړ کړي څلور کونجه دې نه جوړوي.

د زينت او فخر له پاره دي پر قبر ودانۍ نه جوړوي. د قبر د ټينگښت له پاره هم
 ودانۍ نه جوړول کېږي. مکروه ده چې مړی په خونه کې دفن کړل سي، ځکه په خونه
 کې دفن کېدل يوازي د پيغمبرانو خاصيت دی.

رواده که ضرورت وي ډېر مړي په يوه قبر کې ښخ کړل سي، که ډېر مړي په يوه
 قبر کې دفن کېدل ښه داده چې د دوو مړو تر منځ په خاورو فاصله راوستل سي.
 که په کښتۍ کې څوک مړ سي غسل او لمونځ ورکول کېږي په کفن کې پېچل
 کېږي بيا اوبو ته اچول کېږي.

دا هغه مهال که وچه ليري وي او د مري د خرابيدو بېره وي.
 بڼه دا ده چې مري په هغه ځای کې بنځ کړل سي چې پکښې مړ سوی دی.
 مکروه ده چې مري تريوه او دوه ميله ليري يووړل سي، که مري په قبر کې قبلې ته
 مخامخ نه وو ايسوول سوی اوس قبلې ته د مخامخ کولو له پاره قبر نه شنل کېږي.
 که مري پر چپه اړخ پرې ايستل سوی وي همداسي ده. که د بيت المال مال ورسره
 دفن سوی وي بيا شنل کېږي.

د قبرو د زيارت کولو احکام

نارینه وو ته مستحب دي چې د قبرو زيارت ته ولاړ سي. په اوسنی زمانه کې د
 بنځو له پاره قبرو ته د زيارت له پاره تلل مکروه دي. د قبر د زيارت کولو پر مهال
 بڼه دا ده چې یسن سورت ولوستل سي. په پښو سره پر قبرونو ختل مکروه کار دی
 او پر قبرو باندي خوب کول مکروه عمل دی دا هم مکروه ده چې له هديرې څخه
 درختي او واښه وشکول سي.

د شهيد احکام

الله جل جلاله ويلي دي: وَلَا تَحْسَبَنَّ الَّذِينَ قُتِلُوا فِي سَبِيلِ اللَّهِ أَمْوَاتًا بَلْ أحيَاءٌ عِنْدَ
 رَبِّهِمْ يُرْزَقُونَ ﴿١١٦﴾ فَرِحِينَ بِمَا آتَاهُمُ اللَّهُ مِنْ فَضْلِهِ، وَيَسْتَبْشِرُونَ بِالَّذِينَ لَمْ يَلْحَقُوا بِهِمْ
 مِنْ خَلْفِهِمْ أَلَّا خَوْفٌ عَلَيْهِمْ وَلَا هُمْ يَحْزَنُونَ ﴿١١٧﴾ ... [آل عمران: ١٦٩-١٧٠]

تاسي پر هغو کسانو د مړو گومان مه کوئ چې د الله په لاره کې وژل سوي دي،

دوی ژوندي دي د الله په وړاندي خواړه خوري، دوی په هغه څه سره خوښ دي چي الله دوی ته ورکړي او دوی زيري کوي پر هغه کسانو چي له دوی سره تراوسه لا يو ځای سوی نه وي چي پر دوی بېره او غم نسته.

رسول ﷺ ويلي دي: مَا مِنْ أَحَدٍ يَدْخُلُ الْجَنَّةَ يُحِبُّ أَنْ يَرْجِعَ إِلَى الدُّنْيَا وَأَنْ لَهُ مَا عَلَى الْأَرْضِ مِنْ شَيْءٍ غَيْرُ الشَّهِيدِ فَإِنَّهُ يَتَمَنَّى أَنْ يَرْجِعَ فَيُقْتَلَ عَشْرَ مَرَّاتٍ لِمَا يَرَى مِنَ الْكِرَامَةِ.»

ترجمه: هيڅوک نسته چي جنت ته ولاړ سي، خوښه ئې وي چي دنيا ته وگرځي يوازي شهيد هيله کوي چي دوهم وار دنيا ته ولاړ سي لس واره ووژل سي ځکه دی د شهادت درناوی وويني.

شهيد هغه مسلمان دی چي په ظلم ووژل سي، فرق نه کوي که دا وژنه په جنگ کي وي، که د ياغيانو له خوا وي که د قطاع الطريق (لارنيوونکو غلو) له خوا وي. شهيد درې ډوله دی:

۱. د دنيا او آخرت دواړو شهيد.

۲. يوازي د آخرت شهيد.

۳. يوازي د دنيا شهيد.

د دنيا او آخرت شهيد چي کامل شهيد گڼل کېږي هغه شهيد دی چي مسلمان وي، عاقل وي، بالغ وي، له جنابت څخه پاک وي، تر ټپي کېدو وروسته مړ سوی وي، تر ټپي کېدو وروسته ئې خوراک، چښاک او خوب کړی نه وي، تداوي ئې نه وي کړې، په داسي حال کي چي دی د هوبښ په حالت کي وي د يوه لمانځه پوره وخت باندي تېر سوی نه وي.

کامل شهيد ته غسل نه ورکول کېږي، په خپلو جامو کې پېچل کېږي، لمونځ ورکول کېږي د خپلو کاليو او وینو سره دفن کېږي. د ضرورت پر مهال ئې کالي زياتېږي او کمېږي^(۱۰).

مکروه ده چې ټولي جامې ئې ځني وکښل سي. د آخرت شهيد هغه څوک دی چې له اسلامه ماسوا په مخکنيو شرطو کې يو شرط پکښې کم وي^(۱۱).

په دنيا کې د شهيد معامله نه ورسره کېږي، خو په آخرت کې د شهيد غوندي اجر تر لاسه کولای سي. دوی ته غسل ورکول کېږي، کفن ورکول کېږي، لمونځ ورکول کېږي. د دنيا شهيد هغه منافق دی چې د مسلمانانو په صف کې ووژل سي، ده ته غسل نه ورکول کېږي، په خپلو کاليو کې پېچل کېږي د کامل شهيد غوندي لمونځ ورکول کېږي، ظاهر ته اعتبار ورکول کېږي.

^(۱۰) په کامل شهيد کې هغه کس داخل دی چې د خپل ځان، مال او عزت په دفاع کې ووژل سي خو شرط دا دی چې په تېره شی وژل سوی وي.

^(۱۱) په دې ډول شهيد کې هغه څوک داخل دی چې په اوبو کې ډوب سي، يا په اور و سوځل سي يا د علم په تلابن وتلي وي مړ سي، او يا په وبا مړ سي.

د روژې کتاب

الله ﷻ ويلي دي: يَا أَيُّهَا الَّذِينَ ءَامَنُوا كُتِبَ عَلَيْكُمُ الصِّيَامُ كَمَا كُتِبَ عَلَى

الَّذِينَ مِن قَبْلِكُمْ لَعَلَّكُمْ تَتَّقُونَ ﴿۱۸۳﴾ [البقره: ۱۸۳]

اې مومنانو! پر تاسي د پخوانيو غوندي روژه فرض سوې ده، تاسي تقوا وکړئ.

الله ﷻ ويلي دي: شَهْرُ رَمَضَانَ الَّذِي أُنزِلَ فِيهِ الْقُرْآنُ هُدًى لِّلنَّاسِ وَبَيِّنَاتٍ

مِّنَ الْهُدَىٰ وَالْفُرْقَانِ فَمَن شَهِدَ مِنْكُمُ الشَّهْرَ فَلْيَصُمْهُ

د روژې مياشت هغه ده چې قرآن پکښې نازل سوی دی، دا قران د خلکو لپاره هدايت او د هدايت نښانې او د حق او باطل په منځ کې جلا کوونکي دی، کله چې له تاسي څخه څوک د روژې مياشتې ته ورسېږي روژه دي پکښې ونيسي.

رسول ﷺ ويلي دي: بُنِيَ الْإِسْلَامُ عَلَىٰ خَمْسٍ شَهَادَةِ أَنْ لَا إِلَهَ إِلَّا اللَّهُ وَأَنَّ مُحَمَّدًا عَبْدُهُ وَرَسُولُهُ وَإِقَامِ الصَّلَاةِ وَإِيتَاءِ الزَّكَاةِ وَالْحَجِّ وَصَوْمِ رَمَضَانَ متفرع عليه اسلام پر پنځو شيانو بنا دی:

[يو دا چې] دا شاهدي ادا کول چې د عبادت وړ يوازي الله دی محمد د الله

رسول دی .

لمونخ کول، زکات ورکول، حج کول او د روژې په میاشت کې روژه نیول.
 ټول امت اتفاق لري چې د روژې په میاشت کې پر مکلف کس روژه نیول فرض
 عین ده، په دې هکله هیڅوک مخالفت نه لري. روژې تخ په عرب صوم وایي صوم
 په لغت کې ځان ساتلو ته وایي

په شریعت کې روژه داده چې له خوراک، چسناک او جماع څخه د سپېدو له راختلو
 څخه تر لمر لوېدو پوري ډډه وسي. او د روژې نیت به ئې کړي وي.

روژه پر چا فرض ده؟

د روژې ادا او قضا پر هغه چا فرض ده چې لاندې شرطونه پکښې جمع وي:

۱. لوی وي، پر کوچني روژه فرض نه ده.
۲. مسلمان وي، پر کافر روژه فرض نه ده.
۳. عاقل وي، پر لهوني فرض نه ده.
۴. په اسلامي هیواد کې وي، یا په کفري هیواد کې وي خود روژې په فرضیت
 خبروي.

د روژې ادا پر چا فرض ده؟

۱. د روژې ادا پر مقیم فرض ده پر مسافر ادا نسته.
۲. پر روغ فرض ده، پر ناروغ فرض نه ده.
۳. له حیض او نفاس څخه به ښځه پاکه وي، پر حیض او نفاس لرونکي ښځي
 ادا نسته، بلکې روژه ورته روانه ده.

د لاندې شرطو پر مهال ادا سهي کپري

روژه هغه وخت سهي کپري چي لاندې شرطونه موجود سي:

۱. هغه وخت چي د روژې نيولو نيت ئې کړي وي، کله چي د نيت د سهي کېدو وخت داخل سي^(۱).
۲. بنځه به په حيض او نفاس کي نه وي.
۳. روژه نيونکي به اوس سمدستي په خوراک، چنباک او جماع بوخت نه وي.
۴. د روژې د سهي کېدو له پاره شرط نه دئ چي له جنابت څخه به پاک وي.

د روژې ډولونه

روژه شپږ ډوله ده:

۱. فرض
۲. واجب
۳. سنت
۴. مستحب
۵. مکروه
۶. حرامه

(۱) د روژې د مياشتې روژه او نفلي روژې نيت تر لمر لوېدو وروسته بيا د ورځي تر نيمې لږ مخکي پوري، د هغه قضائي روژې نيت چي د روژې د مياشتې قضائي وي، په ټوله شپه کي سهي دئ، د سپېدو تر راپورته کېدو وروسته نيت سهي نه دئ. د کفارې او نفلي روژې يواځي د شپې نيت سهي کېدای سي، د ورځي ئې نيت روانه دئ.

د روژې د مياشتي روژه فرض ده.

واجب روژه درې ډوله ده: د نفلي روژې قضا راوړل، نذري روژه، او د كفارې روژه.

د كفارې روژه په لاندي صورتو كې لازمېږي:

بې له عذره د روژې په مياشت كې د ورځي پر مهال روژه په قصدي توگه ماتول. په قصدي توگه د روژې په مياشت كې د ورځي له خوا جماع كول.

د خپلي بڼخي سره ظهار كول،

قسم باندي او بڼتل،

د احرام پر مهال ځيني حرامي كړني تر سره كول.

په خطا سره قتل كول.

سنت روژه د عاشورا روژه ده، خونهمه، يا يوولسمه روژه به ورسره جوړه كوي.

لاندي روژې مستحب دي:

۱. په هره مياشت كې درې ورځي روژه نيول، ورځي ټاكلي نه دي.

۲. د مياشتي د ديارلسمي، خوارلسمي او پنځلسمي ورځي روژه نيول.

۳. په هره هفته كې د دوشنبې او پنجشنبې روژه نيول.

۴. د كوچني اختر په مياشت كې شپږ روژې نيول.

۵. دهغه چاله پاره چې حج ته تللی نه وي، د عرفات د ورځي روژه نيول.

۶. د داود عليه السلام غوندي روژه نيول، هغه داسي چې يوه ورځ روژه ونيسي بله

ورځ ئې ونه نيسي. دا ډول روژه د الله جل جلاله ډېره خوښه ده.

لاندي ډول روژه مکره ده:

۱. يوازي د عاشورا په ورځ روژه نيول.

۲. يوازي د شنبې په ورځ روژه نيول.

۳. دوې ورځي پرله پسې روژه نيول چې ماښام روژه ماته نه كړي.

لاندي روژي حرامي دي:

۱. د کوچني اختر په ورځ روژه نيول.

۲. د لوی اختر په ورځ روژه نيول.

۳. د تشریق په ورځو کي چي د لوی اختر د میاشتي یوولسمه، دوولسمه او دیارلسمه ده روژه نيول.

د روژې د نیت وخت

بې له نیته روژه سهي نه ده.

د نیت ځای زړه دی.

د روژې نیت له شپې څخه بیا د ورځي تر نیمي لږ مخکي سهي کېږي. دا هغه مهال چي د روژې د میاشتي روژه ادا کوي، یا معین نذر پر ځای کوي یا نفلي روژه نیسي.

د روژې د میاشتي روژه په مطلق نیت^(۴۲) او د نفل په نیت دواړو سهي کېږي. معین نذر په مطلق نیت او د نفل په نیت دواړو سهي کېږي. د روژې د میاشتي د قضا راوړلو له پاره د نیت تعین او د شپې له خوا نیت کول ضروري دي. همداسي د نفلي روژې د قضا راوړلو، د کفارې روژې او مطلق نذر له پاره د نیت تعین او د شپې له خوا نیت ضروري دی.

^(۴۲) مطلق نیت دا دی چي د روژې نیت وکړي، واجب، فرض او نفل تعین نه کړي دا هم تعین نه کړي چي دا روژه د روژې د میاشتي روژه ده.

د میاشتی لیدل څنگه ثابتېږي؟

رسول ﷺ ویلي دي: صُومُوا لِرُؤْيَتِهِ وَأَفْطِرُوا لِرُؤْيَتِهِ فَإِنْ غَمَّ عَلَيْكُمْ فَأَكْمِلُوا عِدَّةَ شَعْبَانَ ثَلَاثِينَ يَوْمًا. رواه البخاري.

د میاشتی په لیدو روژه نیسئ، د میاشتی په لیدو روژه ماتوی، اختر جوړوی. که میاشت په (گردونو کي) پته سوه، د شعبان د میاشتی دېرش ورځي پوره کړئ.

د روژې میاشت په لاندې دوو شیانو کي په یوه ثابتېږي:

لومړی: د میاشتی په لیدلو سره.

دوهم: د برات په پوره کېدلو سره (دا هغه مهال که میاشت ونه لیدل سي) که یوه سړي او یوې ښځې د میاشتی د لیدلو خبر ورکړ منل کېږي، دا هغه مهال که د روژې له پاره وو.

خو د اختر له پاره د دوو نارینه وو یا د یوه نارینه د دوو ښځینه وو شاهدي اړینه ده. دا هغه مهال که په اسمان کي گرد او غبار وو. که گرد او غبار نه وي بیا د روژې او اختر دواړو له پاره د داسې ډلي شاهدي په کار ده چي د درواغو احتمال پکښې له منځه تللی وي. د نورو میاشتو په هکله د دوو عادلو نارینه وو، یا د یوه نارینه او دوو ښځو شاهدي کفایت کوي، خو پر دوی به د قذف حد عملي سوی نه وي.

کله چي د میاشتی لیدل په یوه ځای کي ثابت سي، د نورو ځایو پر او سپدونکو هم روژه فرضېږي، دا هغه مهال چي د دوی په ګاونډ کي وي او مطلع (د میاشتی ښکاره کېدو ځای) ئې سره یو وي او په واجبوونکي ډول د میاشتی د لیدو خبر ور ورسېږي.

که یو سړی په یوازې توګه د روژې میاشت ولیده ده شاهدي نه منل کېږي خو
دی به یوازې روژه نیسي.

که د اختر میاشت وويني، شاهدي ئې نه منل کېږي، خو دی به روژه نیسي اختر
به نه جوړوي.

د شک په ورځ روژه نیول

د شک ورځ هغه ورځ ده چې د برات نهه ویشت ورځي پوره سي، میاشت ونه
لیدل سي معلومه نه وي چې میاشت راختلې ده که نه؟ د فرض په نیت د شک روژه
مکروه ده، که د نفل او فرض په منځ کې شکمن وي هم مکروه ده.

که یوازې په یقیني توګه د شک په ورځ نفلي روژه ونیسي پروا نه لري، که
څوک د روژې او اختر په منځ کې شکمن وي روژه ئې سهي نه ده.

مفتي ته په کار ده چې عامو خلکو ته ووايي چې: نژدې تر غرمې پوري انتظار
وکړئ (شی مه خورئ) د روژې نیت مه کوئ، که د روژې معلومات ونه سو بیا
خوراک وکړئ، که سړي د شک په ورځ د نفلو په نیت روژه نیولې وه وروسته معلومه
سوه چې د دغه ورځي روژه ده دغه روژه د فرضي ځای نیسي قضا باندي نسته.

هغه شیان چې روژه نه ماتوي

لاندي شیان روژه نه ماتوي:

۱. په هېره خوراک کول.
۲. په هېره چبناک کول.

۳. په هېره جماع کول.
۴. چي خان او ورېښتان غور کړي.
۵. که سترگي توري کړي.
۶. که وينه وکارې.
۷. چي د يو چا غيبت وکړي.
۸. چي د خور لو نيت ئې کړی وي خوشی ونه خوري.
۹. که ئې په خوله گرد ننوتی فرق نه کوي که د ژرندي گرد وي.
۱۰. که ئې په خوله په غير قصدي توگه دود ننوتی.
۱۱. که ئې په خوله مچ ننوتی.
۱۲. که جنابت ورپېښ سو. که ټوله ورغ پر جنابت پاته سي هم روژه نه فاسدېږي، خو دغه کار تحريمي مکروه دی ځکه فرضي لمونځ پکښې پاتېږي.
۱۳. که په وياله کي غوټه (ډوب) سو غوږو ته ئې اوبه ننوتې.
۱۴. که پزي ته گړنگ داخل سو وروسته ئې کش کړه تېر ئې کړه.
۱۵. که قی ورغلی خو بيرته په غير قصدي توگه وگرځي لږ او ډېر يو حکم لري.
۱۶. قصدي قی ووهي په تشه خوله يو څه په غير قصدي توگه ځني تېر سي.
۱۷. په غابښو کي ئې تر نخود لږشی بند وي اوس ئې تېر کړي.
۱۸. د يوې کونجدي په اندازه شی و خوري په ستوني کي ئې خوند معلوم نه سي.
۱۹. په ستنې سره روژه نه ماتېږي ستن که په رگ کي ولگول سي که په غوښه کي وي يو حکم لري.
۲۰. که لرگی په غوږ کي ووهي خيره په راو کارې پروا نه لري، که دا عمل څو څو واره تکرار کړي هم پروا نه لري.

څه مهال قضا او كفاره دواړه لازمېږي؟

په لاندې صورتو کې كفاره او قضا دواړه لازمېږي:

۱. کله چې داسې شې وڅوري چې طبع لېوالتيا ورته ولري او د نس شهوت پر ځای کېږي.
۲. کله چې د شرعي عذره چپه دوا وڅوري.
۳. کله چې روژه لرونکي کس اوبه يا بل مشروب وچېني.
۴. کله چې روژه لرونکي کس جماع وکړي.
۵. کله چې د باران څاڅکي تېر کړي.
۶. کله چې غنم وڅوري په غابنوئې وژووي.
۷. کله چې د غنم دانې ژوندي تېري کړي.
۸. کله چې د کونجدي دانې وڅوري.
۹. کله چې مالگه وڅوري.
۱۰. کله چې چلم او سگرېټ وڅکوي.
۱۱. کله چې د خاورو د خوړلو عادت ولري خاوره وڅوري. که عادت ونه لري بيا كفاره باندي نسته.

د كفارې د وجوب شرطونه

دلاندې شرطو پر مهال كفاره لازمېږي:

۱. د روژې د ادا پر مهال خوراک، چنباک کول، که د روژې په مياشت کې نه وي كفاره نسته، همداسې که ادا نه وي قضا راگرځوي كفاره نسته.

۲. چي خوراک، چبناک په قصدي توگه وي، که په هېره وي کفار نهسته.
۳. خوراک، چبناک په تېروتنه نه وي، که سړي گومان کاوه چي شپه پاته ده خوراک او چبناک ئې وکړ وروسته معلومه سوه چي سپيدې راپورته سوي دي کفار باندې نهسته.
۴. خوراک او چبناک ته اړ سوي نه وي که ورته اړ سوي وو کفار باندې نهسته.
۵. که خوراک او چبناک ته اړ ايستل سوي نه وو، که د بل له خوا اړ ايستل سوي وو کفار باندې نهسته.

د کفارې بيان

کفار په لاندي ډولونو ادا کېږي:

لومړی: مړی آزادول، کافر او مسلمان دواړه کفایت کوي.
 دوهم: پرله پسې دوې میاشتي روژه نیول په منع کي به روژه نه خوري، په داسي وخت کي به د کفارې روژې نیسي چي په دغو شپتو ورځه کي به د اختر او د تشریق ورځي نه وي.

دریم: شپته مسکینانو ته میانه خواړه ورکول.

کفار په لور ترتیب ادا کېږي. که چا د مړي د آزادولو وس نه درلودی، دوې میاشتي پرله پسې روژه دي ونیسي، که څوک د روژې نیولو وس ونه لري شپته مسکینانو ته دي خواړه ورکړي، دومره خواړه چي دوه وخته بڼه په ماړه سي، د مسکینانو په ډله کي به داسي څوک نه وي چي پرده ئې نفقه لازمه وي لکه مور او پلار، مېرمن او نور. که ئې مسکینانو ته غله ورکول نو هر مسکین ته دي نیمه پیمانہ غنم یا اوږه ورکړي یا دي قیمت ورکړي، یا دي پوره پیمانہ اوربشي، یا

خرما ورکړي، يا دي د دوی قیمت ورکړي^(۱).

څه مهال قضا بې له کفارې لازميږي؟

په لاندې صورتو کې روژه فاسدېږي، ~~تفاهات~~ لازميږي کفار نهسته.

۱. کله چې روژاتي د شرعي عذر له امله روژه ماته کړي، مسافر سي، يا ناروغ

سي، يا حيض او نفاس، لپوتتوب او بېهوشي ورپېښه سي.

۲. روژاتي داسي شي و خوري چې په عادت کې د خوړلو له پاره نه وي لکه د

شرعي عذر پر مهال دوا خوړل، وچ او لاندې اوږه خوړل، په يو وار ډېره مالګه

خوړل، پنبه خوړل، کاغذ خوړل، د خرما مند که خوړل، خټي خوړل چې د خټو

د خوړلو عادت ونه لري.

۳. کله چې روژاتي لاندې شيان تېر کړي: کوچنۍ ډبره، اوسپنه، سره او سپين

زر، ژړ او نور قضا سته کفار نهسته.

۴. کله چې روژاتي د بل چا له خوا خورک، چيناک ته اړ ايستل سي او خورک

او چيناک وکړي.

۵. کله چې روژاتي خورک، چيناک ته اړ سي (مجبور سي)، خورک يا

چيناک وکړي.

۶. کله چې روژاتي تېروزي گومان وکړي چې شپه پاته ده يا لمر لوېدلی دی خو

وروسته معلومه سي چې شپه تېره سوې وه، يا لمر لوېدلی نه وو.

۷. کله چې خوله او پزه پرېولي او به ځني تېري سي.

۸. کله چې په قصدي توګه په ډکه خوله کې وګرځوي (خواګرځي وکړي).

(۱) پوره پیمانہ درې کيلو او شپيته گرامه، (۳۰۶۰) گرامه کېږي.

۹. کله چي د باران څاڅکي، يا د واورې ټوټه ئې خولې ته ولوېږي په غير قصدي توگه ځني تېرسي.
۱۰. کله چي د روژې مياشت نه وي سپرې خپله روژه فاسده کړي.
۱۱. څوک چي په قصدي توگه دود کش کړي.
۱۲. کله چي د غابنو په منځ کي پاته سوی شی چي د نخودو د دانې غوندي وي وڅوري.
۱۳. کله چي سپرې يو وار په هېره خوراک وکړي وروسته په قصدي توگه خوراک پسي وکړي.
۱۴. د روژې نيت ئې دورځي کړي وودشپې ئې نه وو کړي اوس ئې روژه ماته کړه.
۱۵. مسافر راغی مقيم سو يو وار ئې روژه ونيول وروسته ئې خوراک وکړ.
۱۶. مقيم سپرې روژه نيولې وه وروسته مسافر سو خوراک ئې وکړ.
۱۷. د روژې نيت ئې کړي نه وو خو ټوله ورځ ئې خوراک، چنباک ونه کړ.
۱۸. کله چي په غوږ کي اوبه يا دوا وڅخوي.
۱۹. کله چي په پزه کي دوا وڅخوي.
۲۰. کله چي پر هغه ټپ دوا واچوي چي په نس کي وي يا پر هغه زخم دوا واچوي چي په دماغ کي وي دوا نس ته ورسېږي. په دغو يادو سوو صورتو کي که روژه د روژې په مياشت کي فاسده سوه يوازي قضا سته کفار نه سته.

هغه څه چي دروژاتي له پاره مکروه دي

لاندي شيان دروژاتي له پاره مکروه دي بايد ډډه ځني وسي:
لومړی: بې له ضرورته د شي خوند څکل او ژوول.

ناري په خوله کي جمع کول بيا تېرول.
هر هغه کړنه چي دی کمزوری کوي لکه وينه کښل او نور.

هغه څه چي دروژاتي له پاره مکروه نه دي

لاندي کارونه په روژه کي مکروه نه دي:

لومړی: د برېتو او بيري غوړول.

دوهم: سترگي تورول.

دریم: د يخوالي له پاره لمبېدل.

څلورم: د يخوالي له پاره په لنډو جامو کي ځان پېچل.

پنځم: بې او داسه، پزه او خوله پرېولل.

شپږم: د ورځي په پای کي مسواک وهل بلکي د ورځي په پای کي مسواک د

ورځي د لومړيو غونډي سنت دی.

هغه څه چي دروژاتي له پاره مستحب دي

لاندي کارونه دروژاتي له پاره مستحب دي:

۱. پېشلمی کول.

۲. پېشلمی د شپې وروستی برخي ته ځنډول خو مناسبه ده چي تر سپېدو

(سباوون) څو دقیقې مخکي خوراک او چښاک ودرول سي.

۳. کله چي په يقيني توگه لمر ولوېږي، پر روژه مات دي تلوار کوي (ځنډ دي نه

کوي).

۴. تر سپیدو مخکي د جنابت له امله غسل کول تر خود عبادت له پاره تیاری و نیول سي.

۵. ژبه باید له درواغو، غیبت، چوغلگری، او بنکنځلو څخه بنده کړل سي.

۶. د روژې په میاشت کې باید په هر فارغه وخت کې د الله ذکر و سي د قرآن تلاوت او استغفار و سي.

۷. غوسه باید ونه کړل سي.

۸. له شهوتونو څخه باید لیري والي و سي فرق نه کوي که حلال شهوتونه وي.

هغه عذرونه چي د روژې ماتول روا کوي

اسلام فطري دين دى، انسان د وس سره سم مکلف گرځوي، الله جل جلاله مهربانه دى، که بنده عذر ولري ورته روا کړې ئې ده چي اوس روژه و خوري بل وخت ئې قضا راوگرځوي.

په لاندې صورتو کې روژه پرېښوول روا دي:

۱. د ناروغ له پاره، چي د تاوان بېره ولري، يا د ناروغۍ د ډېرښت احتمال موجود وي.

۲. که سړی په هغه سفر تلی چي لمونځ لنډ کوي.

۳. که سړی ډېر وړی يا تېرى سو، د ده غالب گومان وو که روژه ونه خورم مرم.

۴. اميد واري ښځي ته يا د دې په نس سوي کوچني ته که روژې تاوان کاوه.

۵. تي ورکوونکي ښځي ته کله چي د روژې نيول دې او د تي ماشوم ته تاوان کاوه.

۶. کله چي ښځي ته حيض او نفاس پېښ سي، بلکي دا وخت روژه ماتول واجب ده.

۷. هغه ٻوڊا ته چي د روڙي نيولو وس ونه لري، پر دغه ډول ٻوڊا قضا نسته بلڪي فديه سته.
۸. که سږي نفلي روڙه نيولې وه اوس ئې بې له عذره ماتولای سي بله ورځ به قضا راوړي.
۹. هغه چا ته چي د دښمن سره په جگړه بوخت وي، پر هر چا چي د روڙي قضا پاته وي بايد د قضا په راوړلو کي تلوار وکړي، خو که قضا وځنډوي هم روا ده، قضايي روڙي په پرله پسې او جلا ډول دواړو نيول کېدلای سي. که پر سږي قضايي روڙه پاته وي د روڙي مياشت راوړسږي د روڙي د مياشتي روڙه به مخکي نيسي، د ځنډ په وجه فديه باندي نسته.

خه وخت په نذر وفا کول واجب دي؟

- رسول ﷺ ويلي دي: مَنْ نَذَرَ أَنْ يُطِيعَ اللَّهَ فَلْيَطِعهُ وَ مَنْ نَذَرَ أَنْ يَعْصِيَهُ فَلَا يَعْصِيهِ. رواه البخاري.
- که چا د عبادت کولو په موخه نذر وکړ عبادت دي وکړي. که چا د گناه کولو په موخه نذر وکړ گناه دي نه کوي.
- کله چي درې شرطونه جمع سي په نذر وفا کول واجب گرځي:
- لومړی: کله چي نذر سوی کار په خپل جنس کي فرض ولري لکه لمونځ او روڙه چي نذر کړي.
- دوهم: کله چي نذر سوی کار په خپل ځان کي مقصود وي.
- دریم: کله چي تر نذر کېدو مخکي نذر سوی کار واجب نه وي.

همدا وجه ده چي د مريي آزادول، اعتكاف كول، لمونخ كول او روژه نيول سړي نذر كولاى سي.

خو اودس نذر كولاى نه سي، خكه اودس خاني مقصود والى نه لري، د تلاوت سجده نذر كولاى نه سي خكه هغه تر نذر مخكي واجب ده، د ناروغ پوښتني ته ورتلل نذر كېدلاى نه سي، خكه په خپل جنس كي واجب نه لري.

كه سړي د اختر د ورځي يا د تشریق د ورځي روژه نذر كړه نذر سهي دى، خو واجب ده چي په دغو ورځو كي به روژه نه نيسي، خكه روژه پكښې منع سوې ده، وروسته دي قضا راوگرځوي.

اعتكاف

اعتكاف دا دى چي سړي په هغه مسجد كي چي جماعت پكښې كېږي د اعتكاف په نيت خنډ وکړي (پكښې پاته سي).

اعتكاف درې ډوله دى:

لومړى: واجب، دا ډول اعتكاف هغه دى چي نذر سوى وي.

دوهم: موكد كفايي سنت، دغه اعتكاف د روژې د مياشتي په لسو وروستيو

ورځو كي دى.

درېم: مستحب، دا هغه اعتكاف دى چي نذر سوى نه وي او د روژې په

وروستيو كي نه وي.

د اعتكاف موده

د اعتكاف د ډولونو په اعتبار د اعتكاف موده فرق كوي، د نذر سوى

اعتكاف موده هغه ده چي ده بنوولې وي، د روژې د مياشتي اعتكاف لس

وروستی ورځي دي، دنفلي اعتكاف موده ټاڪلې موده نه لري خو يوه شپه ئې كمه موده ده.

اعتكاف يوازي په هغه مسجد كي سهي كېږي چي جماعت پكښې ادا كېږي، امام او مؤذن ولري.

بښځه به د خپلي خونې پر هغه ځاي اعتكاف كوي چي د لمانځه له پاره ئې ټاڪلې دي.

د نذري اعتكاف له پاره روژه ضروري ده.

د سنت او نفلي اعتكافونو له پاره روژه ضروري نه ده.

د اعتكاف فاسدوونكي شيان

په لاندي شيانو اعتكاف فاسدېږي:

لومړی: كله چي بې له عذره له مسجد څخه ووزي.

دوهم: كله چي حيض او نفاس ورپېښ سي.

درېم: كله چي جماع وكړي، يا په شهوت څوك مچ كړي يا لاس وروړي.

هغه عذرونه چي له مسجد څخه د وتلو له پاره روا كوونكي دي

د لاندي درو عذرونو له امله له مسجد څخه وتل روا كېږي:

لومړی: طبعي عذرونه لكه بولي، صحرا گڼت، لمبېدل، او نور، ځكه معتكف

اړ دي چي د انساني حاجت او د جنابت له امله د غسل كولو له پاره له مسجد څخه

ووزي خو يوازي د اړتيا په اندازه به دباندې پاته كېږي.

دوهم: د شرعي عذرو له امله لكه د جمعې د لمانځه له پاره دا هغه مهال كه د

اعتكاف په اوسني مسجد كي د جمعې لمونځ نه ادا كېدي.

دریم: د ضروري عذرونو له امله لکه پر خان بېرېدل پر خپل سامان بېرېدل او داسي نور.

که مسجد ونړېدی هم وتل روا دي، خو بل مسجد ته به سملاسي ځي هلته به د اعتکاف نیت کوي.

معتکف په مسجد کي خوراک، چنباک کولای سي، د خپلي اړتيا شيان رانيولای سي، خورانيول سوی شی به د رانيولو پر مهال مسجد ته نه دتنه کوي.

هغه څه چي د معتکف له پاره مکروه دي

لومړی: معتکف ته مکروه ده چي د سوداگری په نیت په مسجد کي د بيع عقد وکړي، که مبيعه حاضره کړي که نه فرق نه کوي حکم یو دی.

دوهم: معتکف ته مکروه ده چي د خپلي اړتيا شيان د عقد پر مهال مسجد ته حاضر کړي.

دریم: معتکف ته مکروه ده چي خبري نه کوي (گونگه روژه ونيسي). دا هغه مهال که چوپتيا عبادت وگڼي که ئې عبادت ونه گڼي بيا مکروه نه ده.

د اعتکاف کولو اداب

په اعتکاف کي لاندې کارونه مستحب دي:

لومړی: یوازي به گټوري خبري کوي.

دوهم: د خپل اعتکاف له پاره دي تر ټولو غوره مسجد انتخاب کړي، لکه د مکې د اوسېدونکي له پاره مسجد حرام، د مدينې د اوسېدونکي له پاره نبوي مسجد، د بیت المقدس د اوسېدونکي له پاره مسجد اقصی او مسجد جامع (چي د جمعې لمونځ پکښې ادا کېږي).

دریم: د قرآن په تلاوت، شرعي اذکارو، درودونو دي خان بوخت کړي، ديني کتابونه دي وگوري.

سرسايه

سرسايه واجب ده، سرسايه هغه شی دی چې مسلمان ئې له خپل مال څخه د خان پاکولو په موخه اړمنو ته ورکوي. تر څو د هغه جرم علاج وگرځي چې په روژه کي د بدو او بې گټو خبرو له امله ئې دی مرتکب سوی دی.

عبدالله بن عباس رضي الله عنه ويلي دي: **فَرَضَ رَسُولُ اللَّهِ زَكَاةَ الْفِطْرِ طَهْرَةً لِلصَّائِمِ مِنَ اللُّغُو وَالرَّفَثِ وَطَعْمَهُ لِلْمَسَاكِينِ**. رواه احمد.

رسول ﷺ سرسايه د روزاتي د پاک کولو په موخه واجب گڼلې ده، تر څو د بدو خبرو او بنکنځلو ناولتيا پرېمېنځي او د اړمنو له پاره يوه گوله ډوډی سي، سرسايه واجب ده.

سرسايه پر چا واجب ده؟

سرسايه پر هغه چا واجب ده چې لاندي شرطونه پکښې موجود وي:

۱. مسلمان وي، پر کافر سرسايه نسته.
۲. آزاد وي، پر مربي سرسايه نسته.
۳. د نصاب مالک وي، نصاب ده تر پورونو او ضروري اړتياوو زيات وي، که زيات نه وي سرسايه باندي نسته.

لاندي شيان په ضروري او اصلي اړتياوو کي داخل دي

۱. د اوسېدو ځای.

۲. د کور سامان.

۳. د اغوستو کالي.

۴. د سپرتياشي، موټر، موټرسايکل.

۵. هغه سامان آلات چي د کار کولو له پاره کار ځني اخلي (لکه کولنگ،

بېلچه، د کروندې ټکټر او نور).

د سرسايې د وجوب له پاره شرط نه دی چي پر نصاب کال تېر سي، که سړی تر

سپېدو مخکي د اختر په ورځ د نصاب مالک سي سرسايه باندي لازمه ده، د

سرسايې له پاره شرط نه دي چي مالک به عاقل او بالغ وي، بلکي کوچنی او

لېونی که د نصاب مالک وي سرسايه ئې ايستل کېږي.

سرسايه څه مهال واجبېږي؟

سرسايه د کوچني اختر په سهار د سپېدو (سباوون) د راختلو پر مهال

واجبېږي.

که سړی تر سپېدو مخکي مړ سي يا مسکين سي سرسايه باندي نسته، که تر

سپېدو وروسته کوچنی وزېږېدی يا کافر مسلمان سي يا سړی د نصاب خاوند سي

سرسايه باندي نسته، روا ده چي: سرسايه تر وخت مخکي او وروسته ادا سي.

خو بڼه دا ده چي تر عيدگاه، د اختر تر لمانځه مخکي ادا کېل سي. که سړي

سرسايه په روژه کي ادا کړه روا ده، بلکي فضيلت لري تر څو بې وزله مسکين د

اختر له پاره جامې او نوري اړتياوي پوره کړي، که سړی سرسايه د اختر تر لمانځه

وروسته ادا کړي مکروه ده.

د کوم چاله خوا سرسايه ادا کېږي؟

واجب ده چې سرسايه د خان له خوا او بې وزله کوچنيو اولادو له خوا ورکول سي. که کوچني اولادونه مال ولري، د دوی له خپل مال څخه ادا کېږي. که پلار د ځوانۍ پر ډول د دوی سرسايه ادا کړي روا ده، پر پلار لازمه نه ده چې د خپلو لوی اولادونو سرسايه ادا کړي که د ځوانۍ پر ډول ئې ادا کړي روا ده. که لوی اولادونه بې وزله له پوښيان وي بيا به پلار د دوی سرسايه ادا کوي.

د سرسايې اندازه

په نص کې د سرسايې په ضمن کې خلور شيان ياد سوي دي: غنم، اوربشي، خرما او اوڅکي.

يو سړی به د غنمو نيمه پيمانه (نژدې ۱۸۰۰ گرامه) غنم يا غنمين اوږه يا يوه پيمانه (نژدې ۳۶۰۰ گرامه) اوربشي، يا خرما يا اوڅکي په سرسايه کې ورکوي، که قيمت ورکړي هم روا ده.

که يو سړی نور حبوبات (غله دانه) لکه ماش، جواري او نور په سرسايه کې ورکړه قيمت ئې د غنمو يا اوربشو ټاکلي اندازې ته رسېدی کفايت کوي. سړی کولای سي چې هر ډول سکه (نقدي) په سرسايه کې ورکړي بلکې نقدي فضيلت لري ځکه د مسکين له پاره گټه لري.

يو سړی کولای سي چې د يوه کس سرسايه څو کسانو ته ورکړي. دا هم روا ده چې د ډېرو کسانو سرسايه يوه کس ته ورکول سي. هغه چا ته سرسايه ورکول کېږي چې زکات ورکول کېدلای سي، دغه کسان په آيات کې داسي بنوول سوي دي: انما الصدقات للفقراء... ربنيتيا زکاتونه يوازي د فقيرانو، مسکينانو او... له پاره دي دغه ډلي به وروسته په تفصيلي ډول وپېژنو انشاء الله.

د زکات کتاب

الله ﷻ ويلي دي: وَأَقِيمُوا الصَّلَاةَ وَآتُوا الزَّكَاةَ وَأَقْرِضُوا اللَّهَ قَرْضًا حَسَنًا

[المزمل: ۲۰]

لمونځ ادا کړئ، زکات ورکړئ الله ﷻ ته حسنه قرض ورکړئ، هغه ښکي چي تاسي د ځانو لپاره مخکي کړي وي هغه به د الله ﷻ سره تر لاسه کړئ، هغه ستاسي لپاره گټور دي او په اجر کي لوی دي.

الله ﷻ ويلي دي: وَالَّذِينَ يَكْتُمُونَ الذَّهَبَ وَالْفِضَّةَ وَلَا يُنْفِقُونَهَا فِي

سَبِيلِ اللَّهِ فَبَشِّرْهُمْ بِعَذَابٍ أَلِيمٍ ﴿٣٤﴾ يَوْمَ تُحْمَىٰ عَلَيْهَا فِي نَارِ جَهَنَّمَ فَتُكْوَىٰ بِهَا

جِبَاهُهُمْ وَجُنُوبُهُمْ وظُهُورُهُمْ هَذَا مَا كَنَزْتُمْ لِأَنْفُسِكُمْ فَذُوقُوا مَا كُنْتُمْ

تَكْتُمُونَ ﴿٣٥﴾ [التوبه: ۳۴-۳۵]

ژباړه: کوم کسان چي سره او سپين زر ذخيره کوي د الله ﷻ په لار کي ئې نه

لگوي پر هغوی د دردوونکي عذاب زېږی وکړه په هغه ورځ چي دغه خزانې په اور کي تودې کړل سي بيا د دوی تندي، اړخونه او شاوي داغ کړل سي، دا هغه څه دي چي تاسي ځانو لپاره ذخيره کړي وه. نو هغه څه وڅکي چي تاسي ذخيره کړي وه.

رسول ﷺ ويلي دي: مَنْ آتَاهُ اللَّهُ مَالًا فَلَمْ يُؤَدِّ زَكَاتَهُ مِثْلَ لَهُ مَالَهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ شُجَاعًا أَقْرَعَ لَهُ زَبِيَّتَانِ يُطْرَقُهُ يَوْمَ الْقِيَامَةِ ثُمَّ يَأْخُذُ بِلَهْرِمَتَيْهِ يَعْنِي بِشِدْقَيْهِ ثُمَّ يَقُولُ أَنَا مَالِكٌ أَنَا كَنْزُكَ ثُمَّ تَلَا { لَا يَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ } الْآيَةَ . رواه البخاري .

چاته چي الله ﷻ مال ورکړی وي زکات ئې ادا نه کړي مال ئې د قیامت په ورځ د پک مار په بڼه سي، دسترگو پر لوره برخه ئې دوه تور ټکي وي، سړی تر بار خوگانو ونيسي وايي: زه ستا خزانه يم، ته زما مالک يې.

وروسته رسول ﷺ دغه آیات تلاوت کړ: وَلَا تَحْسِبَنَّ الَّذِينَ يَبْخُلُونَ بِمَا أَتَاهُمْ مِنْ فَضْلِهِ... الْآيَةَ

پر هغو کسانو گومان مه کوی چي الله ﷻ د خپلي مهرباني په وجه مال ورکړی وي دوی بخيلي کوي...

زکات په لغت کي پاک کولو او ډېرولو ته ويل کېږي.

په شريعت کي مخصوص مال د خپلو شرطونو سره حقدارانو ته په ملکيت ورکولو ته زکات ويل کېږي.

زکات د اسلام مهم رکن دی، په دې ډول بې وزلي او بدبختي له منځه وړل کېږي، د خلکو تر منځ مينه او محبت منځته راځي.

د زکات د فرض کېدو شرطونه

دلاندې شرطو پر مهال زکات فرضېږي:

۱. اسلام، پر کافر زکات نسته، اصلي کافر او مرتد دواړه یو دي.
۲. آزادي، پر مریي زکات نسته.
۳. لوی والی، پر کوچني زکات نسته.
۴. عقل، پر لېوني زکات نسته،
۵. بشپړ ملکیت، بشپړ ملکیت دا دی چې مملوک مال دده په لاس کې وي، که سړی د شي مالک سي خو قبض کړی ئې نه وي لکه د بنځي مهر زکات باندي نسته. پر هغي بنځي زکات نسته چې مهر ئې تر لاسه کړی نه وي، پر هغه سړي هم زکات نسته چې مال ئې په لاس کې وي خو مالک ئې نه وي پور کړی ئې وي.
۶. مملوک مال به نصاب ته رسېدلی وي که نه وي رسېدلی زکات نسته. مال ته په کتو نصاب فرق کوي.
۷. مال به تر اصلي اړتیاوو زاید وي، همدا وجه ده چې د اوسېدو په کورونو، د اغوستو په کالیو، د کور په سامان، د سپرتیا په حیوان (موټر او موټرسایکل) او د استعمال په وسیله کې زکات نسته، په هغه سامان کې هم زکات نسته چې د کار له پاره کارول کېږي (لکه ټکټر، لاسي گاډی، د خراډی ماشین او نور). په علمي کتابو کې چې د سوداګرۍ له پاره نه وي زکات نسته، ځکه دا ټوله په اصلي اړتیاوو کې داخل دي.
۸. مال به له پوره فارغه وي. که پر سړي دومره پور باندي وي چې شته مال ټوله پکښې ځي زکات باندي نسته.

۹. مال به نما (دېرښت) کوي فرق نه کوي، که دېرښت حقيقي وي که حکمي وي، حکم يو دی. په پسو کې دېرښت او زياتوالی حقيقي دی، په سرو او سپینو زرو کې زياتوالی حکمي دی، زر که سیکې وي که لوبښي او زېورات وي حکم يو دی. په جواهر، قيمتي دېرو، ملغلرو، ياقوتو او نورو کې چې د سوداگری له پاره نه وي زکات نسته، حکه حقيقي او تقديري زياتوالی نه لري.

زکات څه مهال ادا کېږي؟

د زکات د ورکولو له پاره شرط دی چې قمري (سپوږمیز) کال به پر مال تېرېږي. مانا د کال په سر او پای کې به نصاب بشپړ وي. د کال په منځ کې د نصاب بشپړوالی شرط نه دی. که سړی د کال په سر کې د نصاب مالک سي، پوره يو کال نصاب پوره وو زکات واجب دی. که د کال په سر کې نصاب پوره وو، د کال په منځ کې کم سو، د کال په وروستيو کې بيرته نصاب پوره سو زکات واجب دی، که سړی د کال په سر کې د نصاب مالک سي د کال په اوږدو کې د مال له جنس څخه نور مال وگټي نوی گټل سوی مال د اصلي مال سره يو ځای کېږي. زکات پر ټوله مال واجب دی، فرق نه کوي که گټل سوی مال په سوداگری تر لاسه سوی وي، که په ميراث او سوغات تر لاسه سوی وي.

د زکات ورکړه څه مهال سهي کېږي؟

د زکات ورکړه هغه مهال سهي کېږي چې د ورکولو پر مهال د زکات نیت ولري. که وکیل د ورکولو پر مهال یا د زکات د جلا کولو پر مهال د زکات نیت ولري زکات

سهي ڏي. ڪه فقير ته ئي مال ورڪر نيت ئي نه درلودي وروسته ئي د زڪات نيت وڪر
 زڪات سهي ڏي خوش شرط ڏاڏي چي مال به د بي وزلي فقير په لاس ڪي پاته وي.
 د زڪات د سهي ڪڍو له پاره شرط نه ده چي فقير ده په نيت خبر وي چي راکرل
 سوي مال زڪات ڏي.

ڪه يو سري يوه مسڪين ته مال ورڪر ويل: ڏاڏالي او سوغات ڏي يا پور ڏي،
 خو په نيت ڪي ئي زڪات وو زڪات سهي ڏي، ڪه يو چا خپل ٽوله مال خيرات ڪر
 زڪات ئي له ذمي اوڀي، ڪه د مال يوه برخه له منڇه ولاڀه په هغه اندازو زڪات له
 منڇه ڇي، يو سري زر درهمه درلوده پنڇه ويشت درهمه زڪات باندي سته.
 خو ڪه دوه سوه درهمه له منڇه ولاڀه زڪات پنڇه درهمه ڪڀري.
 د يو چا پر مسڪين پور باندي وي اوس ئي د زڪات په نيت ورو بخڻي د زڪات
 ڇاي نه نيسي، ڇڪه مال په ملڪيت ورنه ڪرل سو، بي له تمليڪه زڪات سهي نه ڏي.

د سرو او سپينو زرو زڪات

په سرو او سپينو زرو ڪي هغه مهال زڪات سته چي نصاب ته ورسڀري. د سرو
 زرو نصاب شل مثقاله ڏي (د پنڇه اتيا گرامو سره مساوي ڏي).
 د سپينو زرو نصاب دوه سوه درهمه ڏي (د پنڇه سوه پنڇه نيوي گرامو سره
 برابر ڏي) ڇوڪ چي د نصاب مالڪ سي د سرو او سپينو زرو ڇنڇه دي دلسمي يوه
 ڇلورمه چي (يوه روپي په ڇلو پڻتور روپو ڪي ده). ربابسي.
 له شل مثقالو ڇنڇه نيم مثقال زڪات ورڪول ڪڀري، له دوه سوه درهمه ڇنڇه پنڇه
 درهمه زڪات ادا ڪڀري.
 هغه سره او سپينو زرو چي ڊپر صفانه وي د سوچه زرو حڪم لري دا هغه وخت ڪه

د زرو اړخ غالبه وي.

که د غشو (فضله موادو) اړخ ډېر وي بيا سره او سپين زرد عروضو (سامانو)

غوندي دي.

کله چې مال تر نصاب زيات سي هغه مهال زکات پکښې سته چې د نصاب

يوې پنځمي ته ورسېږي. دا د امام اعظم رحمته الله عليه مسلک دی.

د امام ابو يوسف رحمته الله عليه او امام محمد رحمته الله عليه مسلک دا دی چې: کوم مال چې

پر نصاب زيات سي يوه څلوېښتمه پکښې سته فرق نه کوي که يوې پنځمي ته

ورسېږي که نه، فتوا د دوی (امام ابو يوسف او امام محمد) پر مسلک ورکول

کېږي.

د سرو او سپينو زرو د نصاب مالک اختيار لري که د زرو يوه ټوټه په زکات کي

ورکوي، که رواجي قيمت ورکوي او که بل سامان او وزني او پيمانه ئې شي

ورکوي ټول سهي دي.

د سامان زکات

له سرو او سپينو زرو او حيوانانو چپه نور ټول اجناس عروض (سامان) گڼل

کېږي. په سامان کي هغه مهال زکات سته چې لاندي شرطونه موجود سي:

لومړی: د سامان د مالک سره به سامان د سوداگري په نيت وي.

دوهم: د سامان قيمت به د سرو يا سپينو زرو نصاب ته رسېږي. مسلمان

سوداگر به د کال په پای کي خپلو ټولو سوداگريزو شيانو ته حساب کوي که د بازار

د نرخ سره سم د دې شيانو قيمت نصاب ته ورسېدی زکات دي ادا کړي، که نصاب

ته ونه رسېدی زکات نسته، د دوکان سامان چې د سوداگري له پاره نه وي نه

پکښې حسابېږي. که سړي محکمه، حیوان یا بل غیر منقول مال درلودی اوس ئې د سوداگری نیت ورته وکړ هغه مهال ئې د زکات له پاره کال پیلېږي چي عملي سوداگری پیل کړي.

د پور زکات

د زکات په وړاندي پور درې ډوله دی:

لومړی: قوي (خواکمن) پور.

دوهم: منحنی پور.

دریم: کمزوری پور.

خواکمن پور هغه پور دی چي د پور یا د تجارتي مال په بدل کي پر سړي پاته سوی وي او پور وړي هم اقرار په کاوه فرق نه کوي که مفلسه وي. که پوره وړي انکار کاوه خو پور ورکوونکي شاهدان درلوده هم پور خواکمن دی.

که پور قوي وو پر پور ورکوونکي لازمه ده چي د خپل پور زکات ادا کړي. دا هغه مهال چي له پور څخه څلوېښت درهمه قبض کړي هر وار چي څلوېښت درهمه قبض کړي زکات به ادا کوي که کم وي زکات باندي نسته. دا د امام اعظم رحمته الله علیه مسلک دی.

امام ابو یوسف او امام محمد رحمته الله علیه وايي: په قبض سوي پور کي که لږ وي که ډېر وي زکات لازم دی.

په قوي پور کي د کال تېرېدل د نصاب د ملکیت له وخته څخه اعتبار لري، د پور د قبض له وخته څخه ئې نه لري د تېرو کلونو زکات باندي لازمېږي، خو هغه مهال چي یو وار پور قبض کړي.

منڃنی پور هغه پور دی چي د سوداگریز مال پور نه وي. بلکي د خپلو اصلي اړتیاوو (حوائج اصلیه وو) څخه ئې یو شی پلورلی وي لکه د اوسپدو کور، د اغوستو کالي او نور، پور د رانیوونکي پر ذمه پاته سوی وي، په منڃني پور کي هغه مهال زکات لازم دی چي پوره نصاب قبض کړي.

که پر پور وړي زر روپی پاته سي پور ورکوونکی دوه سوه درهمه ځني قبض کړي پنځه درهمه زکات باندي لازم دی، که تر نصاب کم قبض کړي زکات باندي نسته. داد امام اعظم رحمته الله علیه مسلک دی.

ياران (امام ابو يوسف رحمته الله علیه او امام محمد رحمته الله علیه) وايي: په قبض سوي کي که لږ وي که ډېر وي زکات سته.

په منڃني پور کي د کال تېرېدل د نصاب د مالک کېدو څخه پیلېږي د قبض له وخت څخه نه پیلېږي.

د تېرو کلونو زکات لازم دی خو ورکړه ئې هغه مهال لازمه ده چي قبض کړل سي. دريم کمزوري پور هغه دی چي د مال بدل نه وي لکه مهر، ځکه مهر د مال بدل نه دی، همداسي د خلع بدل د وصیت او سولي بدل.

په کمزوري پور کي هغه مهال زکات لازمېږي چي بشپړ نصاب قبض سي او د قبض له وخت څخه کال تېر سي، په کمزوري پور کي د تېرو کلونو زکات نسته.

د ضمار مال زکاة

ضمار مال هغه مال دي چي د تل لپاره په ملکیت کي وي خو تر لاسه کېدلای نه سي. که د یو سړي پر بل چا مال باندي وي خو ځني تر لاسه کولای ئې نه سي، شاهدان باندي تېرولای نه سي، خو وروسته ئې مال تر لاسه کړ، یا مال ځني ورک وو وروسته ئې پیدا کړ یا بل چا ځني غصب کړی وو، وروسته ئې ورکړ، یا

حکومت مال خني مصادره کر (خني وائي خيستی) وروسته ئي بيرته ورکړي يا ئي مال په دښت کي پت کړي وو اوس ئي خاي خني ورک وو، وروسته ئي پيدا کړ. په دغو ټولو صورتو کي د تېرو کلوزکات لازم نه دي.

هغه څوک چي زکات ورکول کېږي

الله ﷻ ويلي دي: إِنَّمَا الصَّدَقَتُ لِلْفُقَرَاءِ وَالْمَسْكِينِ وَالْعَمَلِينَ عَلَيْهَا وَالْمُؤَلَّفَةِ قُلُوبِهِمْ وَفِي الرِّقَابِ وَالْغَرَمِينَ وَفِي سَبِيلِ اللَّهِ وَأَبْنِ السَّبِيلِ فَرِيضَةً مِّنَ اللَّهِ وَاللَّهُ عَلِيمٌ حَكِيمٌ ﴿٦٠﴾ [التوبه: ٦٠]

زکاتونه يوازي د فقيرانو، مسکينانو، او هغو کسانو دي چي د زکات راتولو کار کوي او هغه کسان چي زړونه ئي رامات سي او هغه مريان چي خانونه په آزاد کړي او پوره وړو او د الله په لار کي مجاهدينو او مسافرو ته ورکول کېږي. دا د الله فرض دي الله د پوهي او حکمت څښتن دي.

په قرآن کي اته صنفه ياد سوي دي چي زکات ورکول کېږي. خو حضرت عمر رضي الله عنه له هغه چا څخه زکات راوگرځاوه چي د زړه جلب ولوله پاره ورکول کېدی. ځکه اسلام پياوړی سو اصحابو د ده دغه کار بد ونه باله، نو دغه راگرځونه په اجماع ثابته سوه.

اووه صنفه پاته سوه هغوی ته زکات ورکول کېږي، د هر صنف بشپړ بيان به وروسته راسي.

لومړی: فقير، هغه څوک دي چي تر نصاب کم مال ولري روا ده چي هغه چاته

زکات ورکړل سي چي تر نصاب لږ مال ولري فرق نه کوي که کسبکاره روغ سپری وي.
دوهم: مسکین، مسکین هغه څوک دی چي: هيڅ مال ونه لري.

دریم: عامل، عامل هغه څوک دی چي زکاتونه او عشرونه راټولوي، ده ته د خپل عمل په اندازه له زکات څخه مال ورکول کېږي.

څلورم: هغه مکاتب مريان دي چي د ځان ازادولو هڅه کوي دغه صنف په اوسني عصر کي نسته که فرضاً دغه صنف موجود سي زکات ورکول کېږي.

پنځم: پوروړي، دا هغه څوک دي چي پور باندي پاته وي خو د پور ورکولو وس ونه لري نصاب ونه لري. دغه ډول پوروړي ته زکات ورکول کېږي تر څو خپل پور ادا کړي دا تر هغه بڼه دی چي فقير ته ورکول سي.

شپږم: د الله په لار کي وتلي کسان، هغه څوک دي چي: د الله جَلَّالٌ عَزِيزٌ په لار کي د جهاد له پاره وتلي وي له خپلي کورنۍ څخه ليري وي. همدا ډول هغه حاجيان هم پکښې داخل دي چي د حج په نيت وتلي وي خو کعبې شريفې ته رسېدلي نه وي لگښت ئې خلاص سوی وي.

اووم: مسافر، مسافر هغه څوک دی چي په خپل وطن کي مال ولري خو اوس په سفر کي ئې مال خلاص سوی وي، زکات ورکول کېږي تر څو دی دومره وس پيدا کړي چي خپل وطن ته ځان ورسوي.

پر کوم سپري چي زکات فرض وي روا ده چي دغه ټولو صنفو ته زکات ورکړي.
دا هم روا ده چي يوازي يوه صنف ته ئې ورکړي.

هغه څوک چي زکات نه ورکول کېږي

۱. زکات کافر ته نه ورکول کېږي.
۲. شتمن ته زکات نه ورکول کېږي.
۳. کوچني چي شتمن وي (سرمایه داره وي) زکات نه ورکول کېږي.
۴. بني هاشمو (سیدانو) او د دوی ازاد سوو مریانو ته زکات نه ورکول کېږي.
۵. د نصاب مالک خپل پلار او نیکه ته زکات نه سي ورکولای.
۶. د نصاب مالک خپلو اولادونو، لمسیانو، ته زکات نه سي ورکولای.
۷. د نصاب مالک خپلي مېرمني ته زکات نه سي ورکولای. مېرمن خپل مېړه ته زکات نه سي ورکولای خو نورو قریبانو ته زکات ورکول غوره کار دی.
۸. د زکات په مال مسجد، مدرسه، پل او سرک نه سي جوړېدلای. مېرني ته کفن نه سي ورکول کېدلای، د مېرني پور نه سي په ادا کېدلای، ځکه په دغو ټولو صورتو کي تمليک نسته زکات بې له تمليک په روا نه دی. بڼه داده چي زکات خپلوانو ته ورکول سي وروسته همسایه گانو ته ورکول سي، مکروه ده چي یوه سړي ته پوره نصاب زکات ورکول سي. د ساري په توگه دوه سوه درهمه، یا شل مثقاله سره زریوه سړي ته په زکات کي ورکول سي، خو که داسي پوره وړي ته د پور د ادا کېدو لپاره تر نصاب زیات زکوٰة ورکړی چي تر نصاب ډېر پور دي پر باندي وي مکروه نه دی.
- مکروه ده چي بې له ضرورته زکات له یوه بڼاره بل ته یووړل سي، د قریبانو لپاره بل بڼاره ته د زکات نقلول مکروه نه دی او چي د بل بڼار خلک تر دې بڼار مسکینان او محتاجه وي زکات نقلول مکروه نه دی. که د یوه گټور او بڼه کار له پاره لکه د ديني مدرسو او نورو له پاره یووړل سي پروا نه لري.

د حج ڪتاب

الله ﷻ ويلي دي: وَلِلَّهِ عَلَى النَّاسِ حِجُّ الْبَيْتِ مَنِ اسْتَطَاعَ إِلَيْهِ سَبِيلًا وَمَنْ

كَفَرَ فَإِنَّ اللَّهَ غَنِيٌّ عَنِ الْعَالَمِينَ ﴿١٧﴾ [آل عمران: ٩٧]

د الله له پاره پر خلكو د ڪعبي حج سته پر هغه ڇا ڇي وس ئي ولري، ڪه ڇوڪ
ڪافر سي ربنيتيا الله نريو الو ته اڀ نه دي.

رسول ﷺ ويلي دي: مَنْ حَجَّ لِلَّهِ فَلَمْ يَرْفُثْ وَلَمْ يَفْسُقْ رَجَعَ كَيَوْمِ وُلِدَتْهُ

أُمُّهُ . متفق عليه

ڇوڪ ڇي د الله له پاره حج و ڪري بدي خبري ونه ڪري بد ڪارونه ونه ڪري، ڪله ڇي
ڪور ته ڪرڻي داسي به وي لڪه په هغه ورڇ ڇي مور زپڙولي وو.
حج په لغت ڪي لوي ڪار ته د هوڊ ڪولو په مانا دي.

په شريعت ڪي د مخصوصي خوني (ڪعبي) او نورو ليدلو ته په مخصوص په
وخت ڪي حج ويل ڪپري.

ٽول امت د حج پر فرضيت اتفاق لري هيڇوڪ اختلاف نه لري.

د حج د فرض کېدو شرطونه

حج په ژوند کې یو وار عیني فرض دی پر هر هغه نارینه او ښځینه فرض دی چې لاندې شرطونه ولري:

۱. مسلمان وي، پر کافر حج نسته.
۲. بالغ وي، پر کوچني حج نسته.
۳. عاقل وي، پر لهوني حج نسته.
۴. ازاد وي، پر مریي او مینځي حج نسته.
۵. وس به لري، د خپلي کورنۍ له پاره به تر بیرته راتلو پوري نفقه لري، د تگ او راتگ له پاره به خرڅه لري.

د حج د ادا کولو د واجبېدو شرطونه

هغه مهال د حج ادا کول واجب گرځي چې لاندې شرطونه موجود وي:

۱. په بدن به روغ وي، څوک چې شل وي، فلج وهلی وي، ډېر بوډا وي، د سفر وس ونه لري حج باندي نسته.
۲. حج ته د تلو مانع (خنده) ونه لري، پر بندي او هغه چا حج نسته چې له پاچا څخه بېرېږي.
۳. لار به خوندي وي، که لار خوندي نه وي حج باندي نسته.
۴. د ښځې له پاره به محرم یا مېړه موجود وي چې د حج په سفر کې د دې ملتیا وکړي ځوانه او سپین سرې یو حکم لري که مېړه یا محرم ونه لري پر ښځې

حج نسته^(۴۰).

۵. بنخه به په عده کي نه وي، که په عده کي وي حج باندي نسته.

د حج د ادا کولو د سهي کېدو شرطونه

د حج اداينه هغه مهال سهي کېږي چي لاندي شرطونه موجود سي:

لومړی: احرام، بې له احرامه حج نه ادا کېږي.

احرام د حج هغه نیت دی چي د تليبي د ويلو سره مل وي، احرام بايد د ميقات څخه وسي، نارينه دي کنډلي جامي وباسي او نا کنډلي جامې دي پر ځان وپيچي، ښه داده چي لنگ او دوپته پر ځان واچوي.

تليبه په دې ډول ويل کېږي: **لَبَّيْكَ اللَّهُمَّ لَبَّيْكَ لَبَّيْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ لَبَّيْكَ إِنَّ**

الْحَمْدَ وَالنَّعْمَةَ لَكَ وَالْمُلْكَ لَا شَرِيكَ لَكَ.

ژباړه: اې الله! خدمت ته دي حاضریم، خدمت ته دي حاضریم، خدمت ته دي حاضریم، ستا له پاره شریک نسته.

خدمت ته دي حاضریم، ستاينه او نعمت ستا له پاره دي، پاچهي ستا له پاره ده، ستا له پاره شریک نسته.

دوهم: خاص وخت، حج تر خپلو مخصوصو مياشتو پرته په نورو کي نه سهي کېږي.

د حج مياشتي يوه د کوچني اختر، بله د ميانۍ مياشت بله د لوی اختر د مياشتي لومړۍ لس ورځي دي (ټوله اويا ورځي کېږي). که څوک تر دغو مياشتو مخکي طواف او د صفا او مروا سعی وکړي نه سهي کېږي.

(۴۰) محرم د بنخي هغه خپلوانو ته ويل کېږي چي د نسب يا زوم والي له امله يا د رضاعت له امله ئې نکاح ورسره رواه نه وي، لکه اکا، ماما، دمپه پلار، زوی، لمسی، ورور، خور او يا دلور مېړه.

تر ټاکلو میاشتنو مخکې احرام روادئ خو مکروه دئ.

دریم: حج باید پر مخصوصو حیونو لکه عرفات، مسجد حرام او نورو وسي. د هغه چا حج سهې نه دئ چې عرفات ته تللی نه وي، که طواف زیارت ته ولاړ نه سي (طواف زیارت ونه کړي) حج سهې نه دئ.

د احرام تر لوځای

میقات - هغه ځای دئ چې هغه حاجیان چې له نورو حیونو څخه مکې ته د حج په نیت راځي بې له احرامه له دغه ځایه تېرېدلای نه سي. د محکي د څلورو خواوو له امله میقاتونه فرق کوي.

د یمنیانو او هنديانو له پاره میقات یلملم دئ^(۴۶)..

د مصریانو، شامیانو، غریبانو له پاره میقات الجحفة ده^(۴۷)..

د عراقیانو او د نورو شرقي هیوادونو له پاره میقات ذات عرق دئ^(۴۸)..

د مدینې د اوسېدونکو له پاره میقات ذوالحلیفه ده^(۴۹)..

د نجدیانو له پاره میقات قرن دئ^(۵۰)..

هر هغه څوک چې له دې ځایو څخه تېرېږي، د حج نیت ولري احرام باندي واجب دئ، ده ته روانه ده چې بې له احرامه تېر سي، د مکې د اوسېدونکو له پاره میقات خپله مکه ده فرق نه کوي که د مکې اصلي اوسېدونکي وي که اوس هلته اوسېږي.

^(۴۶) یلملم: د میم په سکون د دواړو لاملونو په زور د تهامة له غرونو څخه یو غردئ له مکې څخه دوه منزله لیري.

^(۴۷) الجحفة: د جیم په پېښ د حاء په سکون د یوه کلي نوم دئ له مکې څخه دوه منزله لېږي دئ.

^(۴۸) عرق: د عین په زیر د راء په سکون د یوه کلي نوم دئ له مکې څخه دوه منزله لېږي.

^(۴۹) ذوالحلیفه: د حاء په پېښ د لام په زور د بني چشم د اوبو ځای وو له مکې څخه دوه منزله لېږي.

^(۵۰) قرن: د قاف په زور د راء په سکون د یو غره نوم دئ، عرفات ته نژدې.

کوم کسان چي د مکې او ميقاتو تر منځ اوسېږي د هغوی له پاره زمين ميقات دی (زمين حل هغه ځای دی چي له مکې څخه د ميقاتو تر شا وي) دغه سړی به تر زمين حرم ها خواته يا له خپله کوره احرام تړي.

د حج ارکان - داخلي فرضونه

حج دوه رکنونه لري:

لومړی: د لوی اختر د میاشتي په نهمه ورځ به تر زوال وروسته بیا تر سپېدو پوري عرفات ته ورځي په دغه موده کي که یو گړی پر عرفات ودرېږي کفایت کوي.

دوهم: تر عرفات وروسته به پر کعبې شریفې اووه واره راگرځي (طواف به کوي) دغه طواف د طواف زیارت په نوم یادېږي. طواف افاضه هم بلل کېږي.

د حج واجبونه

د حج واجبونه ډېر دي:

۱. له ميقات څخه به احرام تړي.
۲. پر مزدلفه به یو څه وخت پاته کېږي.
۳. د مزدلفې وخت د لوی اختر په لومړۍ ورځ د سهار تر لمانځه وروسته بیا تر لمر راختمو پوري دی.
۴. طواف زیارت به د لوی اختر په ورځو کي کوي.
۵. د صفا او مروا تر منځ به اووه واره تگ راتگ کوي. پیل به له صفا څخه

کوي، پر مروا به ئې ختم وي.

۶. څوک چي دمکې اوسېدونکي نه وي طواف الصدر به کوي.
۷. تر هر طواف وروسته به دوه رکعته لمونځ کوي.
۸. دلوی اختر په ورځو کي به درې جمرات (شيطانان) ولي.
۹. دلوی اختر په ورځو کي به په حرم کي ورېښتان خړيي يا کوچني کوي.
۱۰. د طواف او صفا او مروا پر مهال به له جنابت او بې اودسۍ څخه پاک وي.
۱۱. له ممنوع شيانو څخه به ډډه کوي، گندلي کالي، د سر او مخ پتول، بنکار، وژل، بدي خبري او جنجال کول به پرېږدي.

د حج سنتونه

په حج کي ډېر سنتونه سته:

۱. د احرام له پاره لمبېدل يا اودس کول.
۲. نوی لنگ او دوپټه اغوستل، رنگ به ئې سپين وي. که نوي نه وي پرېولل سوي به وي.
۳. د احرام تر نيت وروسته به دوه رکعته لمونځ کوي.
۴. تلبیه به ډېره وايي.
۵. څوک چي دمکې اوسېدونکي نه وي طواف قدوم به کوي.
۶. کله چي په مکه کي وي طوافونه دي ډېر کوي.
۷. د طواف تر پيلېدو مخکي دي د دوپټې راسته څنډه تر راسته اړخ لاندي واروي تر څو راسته اوږه بنکاره سي.
۸. په لومړيو درو شوطو کي دي اوږې بنوروي گامونه دي لنډ اخلي.
۹. د صفا او مروا تر منځ دي د دوو شنو ميلانو تر منځ په ټولو اوو وارو کي په

منده حُغلي.

۱۰. د طواف د هر وار گرځېدو په پای کې دې حجر اسود مچوي يادي لاس وروړي.

۱۱. د اختر شپې دې په مني کې تېري کړي.

۱۲. د افراد حج له پاره دې هديه (ژوندي حيوان) د حان سره بوزي.

هغه څه چې په حج کې منع دي

لاندي کارونه د محرم له پاره روانه دي ډډه دي ځني وکړي، تر څو حج په بشپړه

توگه اداسي:

۱. جماع (جنسي مقاربت) او هغه څه چې سپری جماع ته هڅوي.

۲. ناروا کړنه.

۳. بنکنځل او جنجال کول.

۴. خوشبويي کارول.

۵. د نوکانو پرې کول.

۶. د نارينه وو له پاره گندلي جامې لکه قميص، پرتوگ، چپنه او موزه

اغوستل.

۷. سراو مخ پټول.

۸. د بنځي له پاره مخ او لاسونه پټول.

۹. د سر، بيري، تخرگونو، زيرناف (تر نامه لاندي) ورېښتان ليري کول.

۱۰. د بدن او ورېښتانو غوړول.

۱۱. د حرم د درختو او واښو پرې کول.

۱۲. د محکي وحشي حيوان بنکارول فرق نه کوي که غوښي ئې خوړل کېږي

که نه حکم يودئ.

د حجر اسود په مچولو دي طواف پای ته ورسوي. بيا دي دوه رکعت له مونځ وکړي.

دغه طواف د طواف قدوم په نوم يادېږي، دغه طواف سنت دی. بيا دي صفا ته ولاړ سي، د صفا غره ته دي پورته سي. کعبې ته دي مخامخ سي الله اکبر او لا اله الله دي ووايي، پر رسول ﷺ دي درود ووايي.

دعاوي دي وکړي، بيا دي راکبته سي، د مروا پر لور دي روان سي، مروا ته دي پورته سي، هغه کار چي په صفا کي ئې کړی وو دلته دې هم وکړي، يو شوط (دور) پوره سو. بيا دي صفا ته ولاړ سي بيرته دي مروا ته ولاړ سي، په دې ډول دي اووه نوبته پوره کړي. په هر وار کي دي د دوو شنو ميلانو تر منځ تلوار کوي.

کله چي د لوی اختر د مياشتي اتمه ورځ سي د سهار لمونځ دي په مکه کي وکړي بيا دي منی ته ولاړ سي هلته دي شپه تېره کړي، کله چي په نهمه ورځ لمر راپورته سي له منی څخه دي عرفات ته ولاړ سي، هلته دي پاته سي الله اکبر او لا اله الله دي ووايي. پر رسول ﷺ دي درودونه ووايي، دعاوي دي وکړي. تر زوال وروسته دي پاچا (يا د پاچا نايب) خلکو ته د ماپنين په وخت کي د ماپنين او مازيگر لمونځونه په جماعت ورکړي، يو اذان دوه اقامته دي وکړي، تر لمر لوېدو پوري دي په عرفات کي پاته سي بيا دي د مکې پر لاره روان سي، د اختر شپه دي په مزدلفه کي تېره کړي، پاچا (يا د پاچا نايب) دي د ماپنام او ماخستن لمونځونه په يوه اذان، يوه اقامت د ماخستن په وخت کي ادا کړي.

کله چي سپېدې راپورته سي د لوی اختر سهار سي، پاچا دي د سهار لمونځ په تاريخي کي ادا کړي. بيا دي پاچا (يا نايب) د خلکو سره يو ځای ودرېږي دعاوي دي وکړي بيا دي تر لمر راختلو مخکي د مزدلفې څخه ولاړ سي، کله چي وروستي څلي (لوی شيطان) ته ورسېږي په اوو کوچنيو ډبرو دې وولي د لومړي ويشتلو

سره دي تلبیه پرېږدي.

بیا دي پسه حلال کړي بیا دي سر و خړی، یا دي ورېښتان لنډ کړي، بیا دي د اختر په درو ورځو کې یو وار مکې ته ولاړ سي طواف زیارت دي وکړي، بیرته دي منی ته راوگرځي په منی کې دي واوسېږي، کله چې د اختر دوهمه ورځ سوه لمر تر سر و اوښتی، درې سره څلي (درې شیطانون) دي وولي.

لومړی دي هغه څلي وولي چې خیف مسجد ته نژدې دی په اوو کوچنیو ډبرو دې وولي، د هر وار ویشتلو سره دي الله اکبر ووايي، بیا دي ودرېږي دعا دي وکړي.

بیا دي منځنی څلي وولي هلته دي ودرېږي.

وروسته دي وروستی څلي وولي هلته دي نه درېږي.

کله چې د اختر دریمه سوه، لمر له سره و اوښتی، بیا دي درې سره څلي د تېر په څېر وولي. د شیطانونو د ویشتلو پر مهال دي په منی کې او سپړي، بیا دي مکې ته ولاړ سي یو گړی دي په المحصب کې پاته سي، بیا دي مکې ته داخل سي.

پر کعبه دي اووه واره راوگرځي اوږې دي نه بنوروي. وروسته دي صفا او مروا ته نه ځي دا طواف د طواف وداع یا طواف صدر په نوم یادېږي، تر طواف وروسته دي دوه رکعته لمونځ وکړي، بیا دي زمزم ته ورسې د زمزم اوبه دي په ولاري وچېښي.

بیا دي ملتزم ته ورسې الله ﷻ ته دي عاجزي وکړي، بېلابېلي دعاوي دي وکړي.

کله چې د کور اراده وکړي باید په لنډو سترگو د ژړا په حالت کې له مکې ووزي د کعبې پر جلاوالي دي ورته افسوس ودرېږي.

قران حج

قران په لغت کي د دوو شيانو يو عاى کوا، ته ويل کېږي.

په شريعت کي قران دا دى چي سړى له ميټات څخه د حج او عمرې دواړو نيت وکړي، زموږ پر مسلک قران حج تر تمتع حج فضيلت لري. تمتع حج تر افراد حج فضيلت لري.

د قران حج کوونکي به داسي دعا کوي: **اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْعُمْرَةَ وَالْحَجَّ فَيَسِّرْهُمَا لِي وَتَقَبَّلْهُمَا مِنِّي.**

اې الله! زه د عمرې او حج اراده لرم، دواړه راته اسانه کړه، دواړه راڅخه قبول کړه، بيا دي تلبيه ووايي.

کله چي مکې د قران حج کوونکى ورسې لومړى دي د عمرې طواف وکړي، په درو لومړيو شوطو (گرځېدو) کي دي اوږې وبنوروي، بيا دي دوه رکعته نفل د طواف وکړي، د صفا او مروا تر منځ به سفى کوي، د شنو ميلانو تر منځ به په ډېر تلوار حرکت کوي، اووه نوبته به پوره کوي، دا د عمرې افعال سوه، وروسته دي د حج په کارونو پيل وکړي، د حج له پاره دي د قدوم طواف وکړي. بيا دي په هغه ډول د حج اعمال تر سره کړي چي مخکي ئې تفصيل تېر سو.

کله چي د اختر په ورځ لوى شيطان وولي، د پسه ذبح باندي واجب ده. که د ذبح له پاره ئې حيوان پيدا نه کړ تر اختر مخکي دي درې روژې ونيسي، کله چي د حج له مناسکو څخه فارغه سي اووه روژې دي نوري ونيسي.

دى اختيار لري که پاته روژې په مکه کي نيسي که په خپل کور کي.

تمتع حج

تمتع حج دا دی چي سري يوازي د عمرې نيت وکړي. د احرام تر دوه رکعته لمانځه وروسته دي داسي ووايي: اللَّهُمَّ إِنِّي أُرِيدُ الْعُمْرَةَ فَيَسِّرْهُمَا لِي وَتَقَبَّلْهُمَا مِنِّي.

اې الله! زه د عمرې اراده لرم، راته اسانه ئې کړه، راڅخه قبوله ئې کړه. بيا دي تلبيه ووايي، کله چي مکې ته ولاړسي د عمرې له پاره دي طواف وکړي، د طواف په لومړيو کي دي تلبيه پرېږدي په درو لومړيو شوطو کي دي اوږې بنوروي بيا دي د طواف دوه رکعته لمونځ وکړي.

بيا دي د صفا او مروا تر منځ اووه شوطه سعي وکړي بيا دي سر و خريي يا دي ورېښتان لنډ کړي، په دې ډول له احرامه ووتی.

دا هغه مهال که ئې له ځانه سره هديه بېولې نه وه، که ئې هديه بېولې وه بيا نه وزي.

کله چي د مياشتي اتمه ورځ سي له حرم څخه دي د حج له پاره احرام وټري بيا دي د حج اعمال تر سره کړي، کله چي د اختر په لومړۍ ورځ وروستی څلی (لوی شيطان) وولي د پسه يا اوبني حلالول باندي لازمېږي. که ئې وس ونه لري درې ورځي تر اختر مخکي اووه ورځي وروسته به روژه نيسي.

که ئې درې ورځي روژه نيولې نه وه، د لوی اختر ورځ راوړسېده، هر ورو به پسه يا اوبن حلالوي. روژه کفايت نه کوي.

عمره

په ژوند کي يو وار عمره موکد سنت ده، دا هغه مهال که هغه شرطونه موجود وي چي د حج له پاره ضروري دي، عمره په ټول کال کي کېدلای سي. خود عرفات په ورځ، د لوی اختر په ورځ، د تشریق په ورځو کي د عمرې له پاره احرام تړل مکروه دي.

په عمره کي څلور افعال سته:

۱. احرام

۲. طواف

۳. د صفا او مروا تر منځ تگ کول.

۴. سر خریل یا کوچنی کول.

که څوک د عمرې اراده ولري، د حرم له مخکي څخه دي حلالی مخکي ته ولاړ سي، دا هغه مهال که عمره کوونکی د مکې اوسېدونکی وي یا اوس په مکه کي اوسېږي. څوک چي له مکې څخه دباندی ليري اوسېږي د عمرې له پاره دي له میقات څخه احرام تړي.

بیادي د عمرې له پاره طواف او د صفا او مروا تگ وکړي، بیادي د سر ورپښتان وخریي یا دې کوچنی کړي، ځان دي له احرامه خلاص کړي.

جنایتونه او سزاوي

جنایت هغه کړنه ده چي کول ئې منع وي.

جنایت دوه ډوله دی:

لومړی: د حرم په هکله جنایت.

دوهم: د احرام په هکله جنایت.

د حرم په هکله جنایت دا دی چي:

د حرم بنکار و وژني، یا ئې د وژلو اشاره و کړي، یا ئې نورو ته وښيي. یا د حرم درختي ته لاس واچوي (بناخونه ئې پرې کړي) یا ئې واښه پرې کړي.

دا جنایت دي محرم او غیر محرم دواړه ځني منع دي. که هر چا دغه جنایت تر سره کړ سزا باندي سته.

که یو چا د حرم د محکي وحشي حیوان بنکار کړ حلال ئې کړ، خوړل ئې روانه دي، مردار لابن گنل کېږي، فرق نه کوي که محرم ذبح کړی وي که غیر محرم.

که حلال سړی (غیر محرم) د حرم حیوان بنکار کړ، قیمت باندي لازمېږي، مسکینانو ته به ئې ورکوي. د قیمت پر ځای روژه کفایت نه کوي. که سړي د حرم واښه یا درختي پرې کړې قیمت باندي لازمېږي، محرم او غیر محرم یو حکم لري.

که د حرم واښه د خېمې د درولو له پاره یا د اور لگولو د ځای کیندلو له پاره پرې کړي پروانه لري ځکه له دې ډول تعرض څخه ډډه کول امکان نه لري.

د احرام په هکله جنایت دا دی چي: محرم د خپل احرام پر مهال هغه کار تر سره

کړي چي په حج کي منع دی، یا واجب کار پرېږدي.

د احرام په هکله جنایت شپږ ډوله دی:

لومړی: هغه جنایت دی چي په کولو سره ئې حج فاسدېږي، د پسه حلالول

کفایت نه کوي، روژه کفایت نه کوي، صدقه کفایت نه کوي، دا جنایت تر عرفات

مخکي جماع کول دي، که سړی تر عرفات مخکي جماع وکړي حج فاسدېږي.

پسه به ذبح کوي په راتلونکي کال کي به دوهم وار حج کوي.

دوهم هغه جنایت دی چي په کولو سره ئې د اوبس ذبح کول لازمېږي:

دا ډول جنایتونه دوه دي:

لومړی: که سړی تر عرفات وروسته تر سر خریلو مخکې جماع وکړي او بڼه به حلالوي که نه غوا به حلالوي.

دوهم: که طواف زیارت په جنابت وکړي همداسي ده.

دریم: هغه جنایت دی چې په کولو سره ئې د پسه یا اوبسي ذبح کول لازمېږي، دغه ډول جنایتونه لاندې ډولونه لري:

لومړی: داسي کړنه چې سړی جماع ته هڅوي، لکه په شهوت مچول، لاس وروړل.

دوهم: بې له عذره گندلي جامې اغوستل. بڼه به هغه جامې اغوندي چې

خوبسي ئې وي خو خپل مخ به په داسي ډول نه پټوي چې حجاب باندي موبنتلی وي.

دریم: کله چې د بيري او سر ورېښتان ليري کړل سي عذر موجود نه وي.

خلورم: کله چې محرم بشپړه ورځ خپل مخ پټ کړي.

پنځم: کله چې محرم په لوی بدني غړو کې یو غړی په پوره توگه خوشبویه

کړي، عذر موجود نه وي. د ساري په توگه ورون، پونډی، مړوند، مخ او سر

خوشبویه کړي، که یوه بشپړه ورځ خوشبویه کالي واغوندي همداسي ده.

شپږم: کله چې د یوه لاس یا پښې نوکان پرې کړي.

اووم: کله چې طواف الصدر پرېږدي.

خلورم: هغه جنایت دی چې په کولو سره ئې صدقه لازمېږي، که اندازه ئې

نیمه پیماننه غنم یا ئې قیمت دی، دا جنایت لاندې ډولونه لري:

لومړی: کله چې محرم د سر تريوې څلورمي کم سر، یا بیره وخریي.

دوهم: کله چې یو یا دوه نوکان پرې کړي د هر نوک په عوض کې نیمه پیماننه

غنم لازمېږي.

دریم: کله چې تريوه اندام کم خوشبویه کړي.

خلورم: کله چې تريوې ورځي کم گندلي یا خوشبویه کالي واغوندي.

پنځم: کله چي تريوي ورځي کم سر او مخ پټ کړي، که بهې اودسه طواف صدر وکړي همداسي ده.

اووم: کله چي په درو شيطانانو (خلو) کي يو تر اووه واره يوه ډبره کم وويشتل سي. پنځم ډول جنايت هغه دي چي په کولو سره ئې تر نيمي پيمانې کمه صدقه لازمېږي.

دا ډول جنايت دا دي چي شپږه يا ملخ ووژني يوه کمه اندازه صدقه به ادا کوي. که دوه دوه، يا درې درې ووژني يو موټ غنم دي په صدقه کي ورکړي. که تر دې زيات ووژني نيمه پيمانه غنم به صدقه کوي. شپږم ډول جنايت هغه دي چي په کولو سره ئې قيمت لازمېږي، دا ډول جنايت د مخکي (وچي) وحشي حيوان وژل دي، که محرم د وچي حيوان (چي دريابي نه وي) بنکار کړي يا ئې ذبح کړي يا د بنکار کولو اشاره وکړي يا ئې بل چاته خای وبنسي قيمت باندي لازمېږي، فرق نه کوي که د بنکار سوي حيوان غوښي خوړل کېدلې که نه حکم يو دی.

بنکار سوي حيوان ته به دوه عادلان قيمت ږدي. که د بنکار سوي حيوان قيمت د هديې قيمت ته ورسېدی محرم اختيار لري يا دي هديه رانيسي په حرم کي دې حلاله کړي يا دي خواړه رانيسي پر مسکينانو دې ووېشي، هر مسکين ته دي نيمه پيمانه ورکړي.

يا دي د هري نيمي پيمانې په عوض کي يوه روژه ونيسي. که ئې قيمت د هديې قيمت ته نه رسېدی، محرم اختيار لري يا دي خواړه رانيسي پر بې وزلو دې ووېشي، يا دي د هري نيمي پيمانې په عوض کي يوه روژه ونيسي. په ضرري خزندو لکه غالبوزي، لږمانو او نورو کي شی نسته، د مار، مورک، حمله کوونکي سپي په وژلو کي شی نسته.

هدیه

هدیه هغه حیوان دی چي حاجي ئې حرم ته بوزي، هدیه به هر و مرو پسه، غویی، یا اوبن وي. پسه دیوه کس له پاره کفایت کوي.

اوبن او غویی د اوو کسانو له پاره کفایت کوي، په دې شرط چي دیوه برخه به تریوې او وومي کمه نه وي.

هدیه به هم د اختري غوندي له عیبونو څخه سالمه وي. بزې به هر و مرو یو کلني وي، پسه به هر و مرو د شپږو میاشتو وي، خو غوبن به وي. غویی به هر و مرو دوه کلونه بشپړ کړي وي.

اوبن به هر و مرو پنځه کلونه بشپړ کړي وي، نفلي، د قران او تمتع هدیه د لوی شیطان تر ویشتلو وروسته ذبح کېږي د اختر درې ورځي ئې وخت دی. پاته هدیې ټاکلی وخت نه لري. هره هدیه په حرم کي ذبح کېږي.

سنت دی چي هدیې د اختر په ورځو کي په منی کي ذبح کړل سي. د هدیې څښتن ته روا ده چي د هدیې غوبني و خوري دا هغه مهال که نفلي، یا د قران او تمتع له پاره وو. بډای (شتمن) سپړی ئې هم خورلای سي.

که نفلي هدیه په لار کي هلاکه سي د هدیې څښتن دې غوبني نه خوري، بل شتمن دې هم نه خوري. بلکي دغسي حلال سوی دې پرېږدي، غاړه گۍ (د غاري تناو) دې په وینو وړولې.

د نذري هدیې خوراک د هدیې څښتن او بل بډای ته روا نه دی ځکه نذر صدقه ده، د مسکینانو حق دی، د جنایاتو هدیه د مالک او بل بډای له پاره روا نه دي، چي وئې خوري.

ځکه دا هدیه د حج دیوه کمی د پوره کولو له پاره ده.

درسول ﷺ د قبر لیدو ته ور تلل

رسول ﷺ ویلي دي: من زار قبري و جبت له شفاعتي. رواه طبراني.

څوک چې زما د قبر لیدو ته راسي دهغه له پاره زما شفاعت واجب دی.

رسول ﷺ ویلي دي: من حج البيت ولم یزرني فقد جفاني.

څوک چې د کعبې حج وکړي زما زیارت ته رانه سي زما سره ئې جفا وکړه.

په مستحباتو کې د رسول ﷺ زیارت تر ټولو ډېر فضیلت لري. الله جل جلاله چې

چاته د حج توفیق ورکړي مدینې منورې ته دي ولاړ سي، د رسول ﷺ زیارت دي وکړي.

کله چې د مدینې منورې نیت وکړي پر رسول ﷺ دي درودونه ډېر وایي کله

چې مدینې منورې ته نژدې سي غسل دي وکړي ځان دي خوشبویه کړي، بڼه کالي

دي واغوندي، تر څو د رسول ﷺ درنښت وسي.

لومړی دي په ډېرې آرامۍ او احترام نبوي مسجد ته ورسې، د مسجد په

احترام دي دوه رکعته لمونځ ادا کړي. دعاوي دي وکړي، بیا دي قبر ته ورسې. د

قبر په مخکي دي په ډېرې عاجزۍ او کامل ادب کښېني سلام دي ووايي، درود

دي ووايي، بیا دي هغه سلامونه ورسوي چې نورو کسانو د ده له پاره لېږلي وي،

بیا دي نبوي مسجد ته ولاړ سي، دومره لمونځ دي وکړي چې دی ئې غواړي، د

ځان، مور او پلار، او نورو مسلمانانو او هغو کسانو له پاره دي دعاوي وکړي چې

له ده څخه ئې غوښتنه کړې وي.

هله په مدینه کې دي خوشېې وکړي، د شپې له خوا دي ډېر عبادتونه وکړي،

د رسول ﷺ زیارت ته دي ډېر ورځي، تسبیحات او لاله الا الله محمد رسول الله،

استغفار دي ډېروايي.

بڼه دا ده چي جنت البقيع ته ورسې تر څو د اصحابو، تابعينو او صالحانو قبرونه وگوري.

بڼه دا ده چي تر څو په مدينه منوره کي وي لمونځ دي په نبوي مسجد کي کوي، کله چي وطن ته راگرځي بڼه ده چي له نبوي مسجد څخه په دوه رکعتو لمونځ سره رخصت واخلي.

د رسول ﷺ قبر ته دي ورسې سلام ووصلات دي ووايي، بيا دي د ژړا په حالت کي روان سي له رسول ﷺ څخه پر جلا کېدو دي افسوز کوي.

د اختري کولو کتاب

الله ﷻ ويلي دي: [فصل لربك وانحر] د خپل رب لپاره لمونځ وکړه، ذبح وکړه.
رسول ﷺ ويلي دي: « مَا عَمِلَ آدَمِيُّ مِنْ عَمَلٍ يَوْمَ النَّحْرِ أَحَبُّ إِلَيَّ
اللَّهِ مِنْ إِهْرَاقِ الدَّمِ إِنَّهَا لَتَأْتِي يَوْمَ الْقِيَامَةِ بِقُرُونِهَا وَأَشْعَارِهَا وَأَظْلَافِهَا وَإِنَّ
الدَّمَ لَيَقَعُ مِنَ اللَّهِ بِمَكَانٍ قَبْلَ أَنْ يَقَعَ مِنَ الْأَرْضِ فَطَبِّئُوا بِهَا نَفْسًا ». رواه
ترمذي.

د لوی اختريه ورځ داسي کار نسته چي د الله ﷻ دي تر اختري کولو ډېر
خوبښ وي.

د قيامت په ورځ به اختري د خپلو بنکرو، ورېښتانو او ښونگرو سره راسي
وينه ئې تر مخکي مخکي خپل ځای ته رسېږي نفس خوشبويه کوي.

رسول ﷺ ويلي دي: « مَنْ كَانَ لَهُ سَعَةٌ وَلَمْ يُضَحَّ فَلَا يَقْرَبَنَّ مُصَلَّاتَنَا ». رواه ابن ماجه

څوک چي وس ولري اختري ونه کړي زموږ عيدگاه ته دي نه راځي.

اضحيه د همزي په پېښ او زېر دواړو ويل کېږي، ياء په تخفيف او تشديد
دواړو ويل کېږي. هغه حيوان ته ويل کېږي چي د لوی اختريه ورځ قرباني سي. په
شريعت کي اضحيه هغه حيوان دی چي په مخصوص وخت کي د عبادت په نيت

حلال کړل سي.

د امام اعظم رحمته الله عليه پر مسلک اضحیه (اختری) واجب دی فتواد ده پر مسلک ده. امام ابو یوسف رحمته الله عليه او امام محمد رحمته الله عليه ئې موکد سنت گڼي.

اختری پر چا واجب دی؟

اختری پر هر هغه چا واجب دی چي لاندي شرطونه پکښې موجود وي:

۱. مسلمان به وي، پر کافر اختری نسته.
 ۲. ازاد به وي، پر مریي اختری نسته.
 ۳. مقیم به وي، پر مسافر اختری نسته.
 ۴. شتمن به وي (سرمایه به لري) پر بې وزلي (مسکین) اختری نسته.
- دا شرط نه دی چي پر نصاب به کال تېر سوی وي.
- بلکي کوم څوک چي مسلمان وي د لوی اختر په ورځ د نصاب مالک وي نصاب تراصلي اړتیاوو زیات وي اختری باندي واجب دی.

د اختری کولو وخت

د لوی اختر د میاشتي د لسمي ورځي له سپېدو څخه د اختری وخت پیلېږي بیا د دوولسمي ورځي تر لمر لوېدو پوري دوام کوي.

دومره ده چي د ښارونو او لویو کلیو او سپدونکي به د اختر تر لمانځه مخکي اختری نه حلالوي. د کوچنیو کلیو او سپدونکي چي په کلي کي ئې د اختر لمونځ نه کېږي کولای سي چي تر سپېدو وروسته دستي اختری ذبح کړي. ښه دا ده چي اختری د لوی اختر په لومړۍ ورځ ذبح سي بیا دوهمه وروسته دریمه ورځ فضیلت

لري.

بڼه داده چي اختري په خپل لاس ذبح كړل سي.

كه څوك حيوان په سمه توگه نه سي ذبح كولاى بيا دي له بل كس څخه مرسته وغواړي، خو مالک دي د ذبح پر مهال هلته حاضر اوسي.

بڼه داده چي اختري د ورځي له خوا ذبح كړي. كه ئې د شپې ذبح كړي روا ده خو مكروه ده.

كه د يوه سبب په وجه د اختر لمونځ بلي ورځي ته پرېښوول سو تر زوال وروسته د اختر ذبح روا ده.

كه په يوه ښار كې د اختر لمونځ څو ځايه كېدى روا ده چي اختري تر لومړي لمانځه وروسته ذبح كړل سي.

هغه حيوان چي د اختري له پاره كفايت كوي او هغه چي كفايت نه كوي

د اختر له پاره يوازي اوبښ، غويى، گامېښه، پسه او بوزه كفايت كوي، وحشي حيوان كفايت نه كوي.

مېړه د يوه، اوبڼه او غوا د اوو كسانو له پاره كفايت كوي.

كه په اوو كسانو كې د يوه شريك برخه تريوې اوومي $7/1$ كمه وي د ټولو له پاره كفايت نه كوي.

غوا، اوبڼه، گامېښه د اوو كسانو له پاره كفايت كوي، خو ټوله به د قربانى (اختري) نيت لري. كه د يوه د غوښو نيت وي د ټولو اختري روانه دى.

پر بوزې به يو كال تېر سوى وي په دوهم كال كې به داخله سوې بيا د اختري په

نیت ذبح کېدلای سي.

خو پسه به تر شپږو میاشتو او وینتی وي، دومره به چاغ وي چې دیوه کلن سره برابر وي.

د غوایي او گامېښي به دوه کلونه پوره وي، په دریم کې به داخل وي د اوبښ به پنځه کلونه پوره وي، په شپږم کال کې به داخل وي.

ښه داده چې کوم حیوان چې اختری کېږي باید چاغ او له عیبونو څخه روغ وي. که هغه حیوان اختری کرل سي چې پیدایشی ښکرونه ونه لري روادئ.

که ئې د ښکرو یوه برخه پرې سوې وي هم روادئ. که دومره په بېخ کې پرې سوي وي چې مغزو ته رسېدلي وي بیا روانه دئ.

که خصي (چې خایې ئې کښل سوي وي) اختری کرل سي روادئ، بلکې فضیلت لري ځکه غوښي ئې خوږې وي. که حیوان دومره لېونی وي چې څر کولای سي په اختري کې روادئ، که ئې څر کولای نه سو روانه دئ.

هغه حیوان په اختري کې روانه دئ چې دواړي سترگي ئې لید (دید) نه کوي. که ئې یوه سترگه ږنده وي هم روانه دئ. چې پښې ئې کېږي وي د ذبح ځای ته تللای نه سي هم روانه دئ.

که د حیوان درې پښې سمې وي یوه پښه ئې کږه وي پر مخککې ئې لگوي په اختري کې روادئ.

که حیوان دومره ډنگروي چې په هلوکي کې ئې مغز پاته نه وي روانه دئ. که ئې غوږونه یا لکۍ پرې وي روانه دئ. که ئې د غوږو او لکۍ ډېره برخه پرې وي روانه دئ. که ئې د غوږ یا لکۍ دوې دریمي پاته وي یوه دریمه ئې پرې وي روادئ.

که ئې غاښونه مات وي روانه دئ.

که ډېری غاښونه ئې پاته وي روادئ.
 که پيدايشي غوږونه ونه لري روانه دئ.
 که ئې د تيو سرونه پرې وي روانه دئ.

د اختري غوښي او پوستونه چاته ورکول کېږي؟

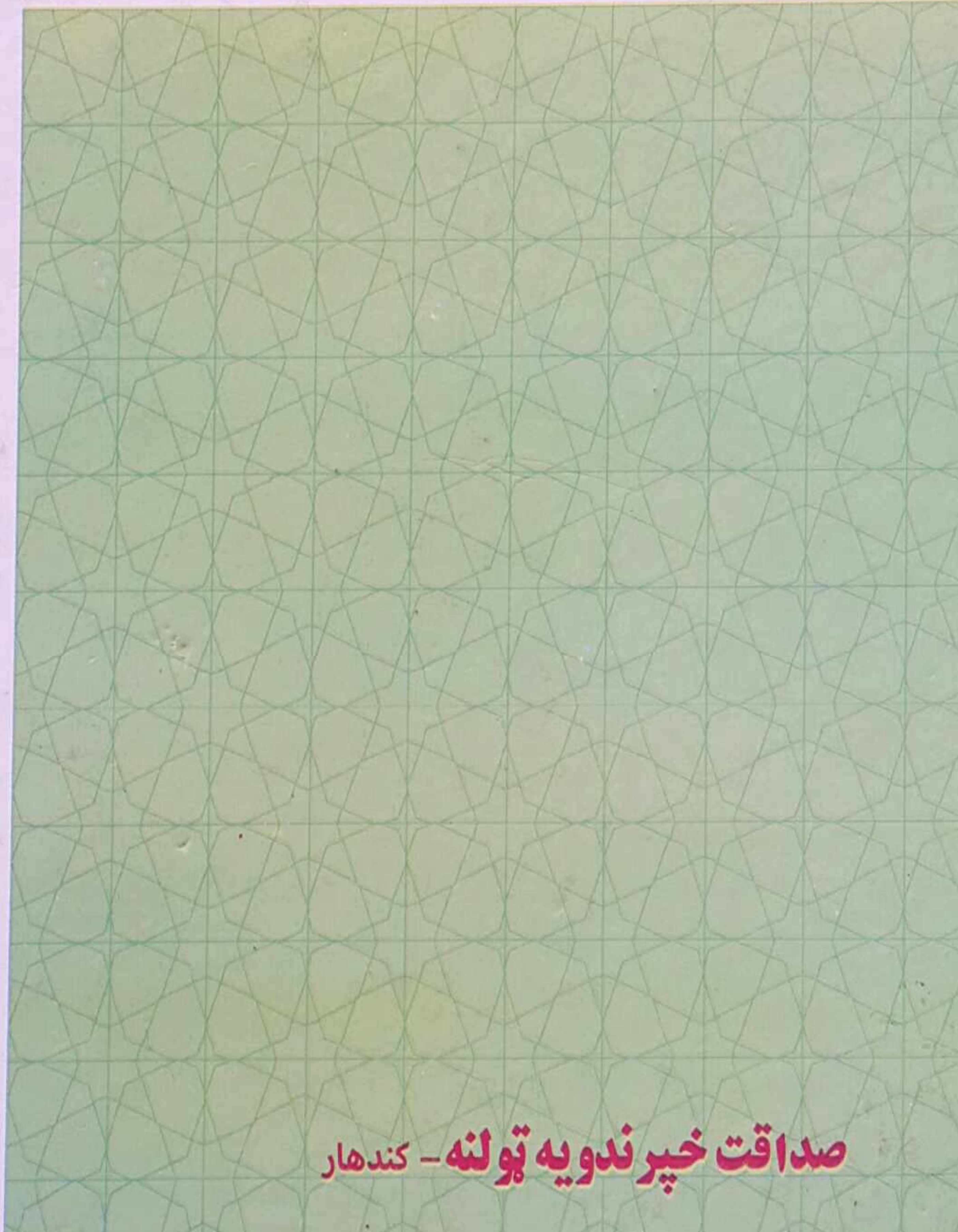
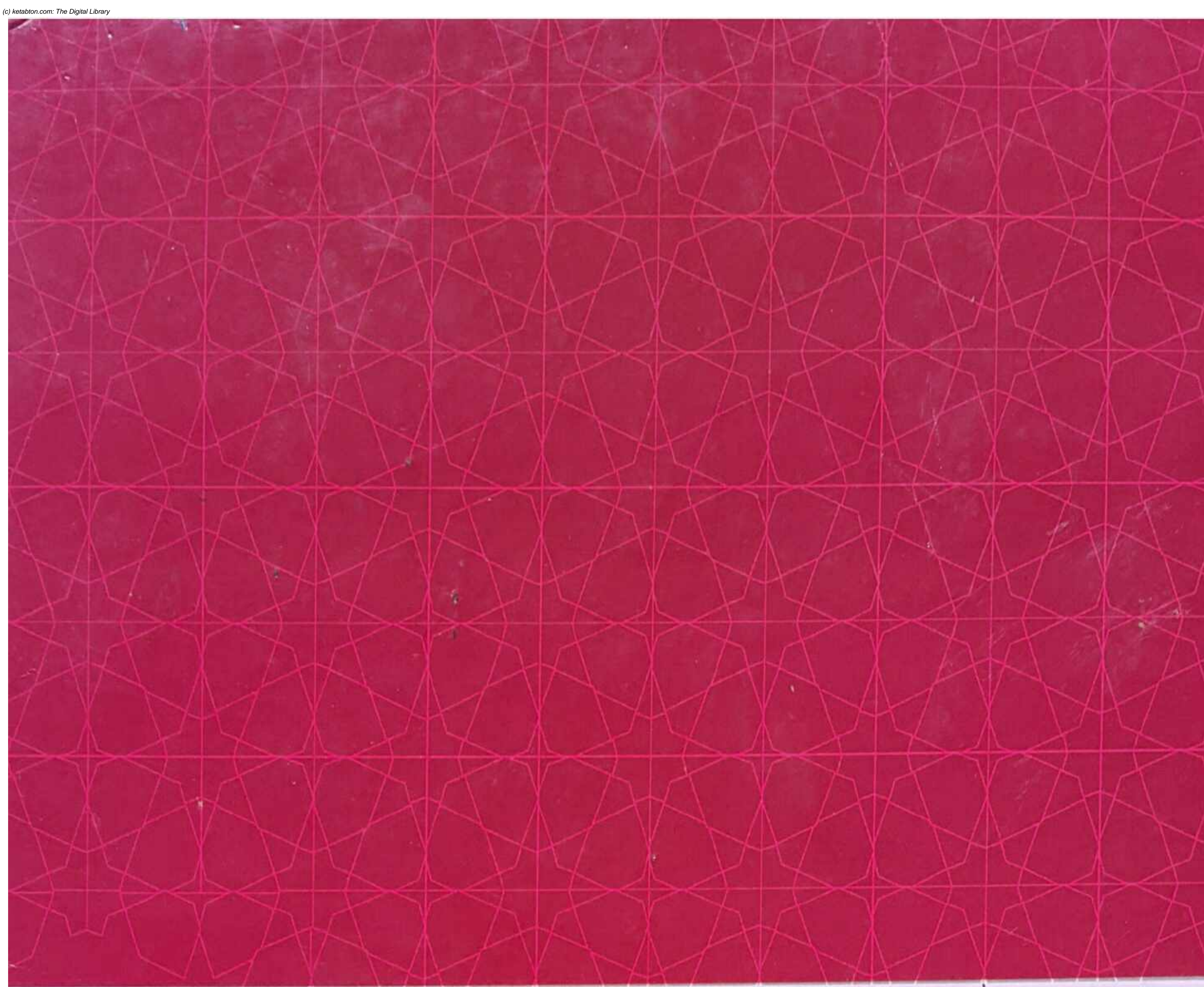
روا ده چې اختري کوونکی د خپل اختري غوښي وخورې، روا ده چې نورو مسکینانو او شتمنو ته ئې ورکړي.

ښه دا ده چې غوښي درې برخي کړل سي. يوه دريمه دې ووېشي، يوه دريمه دې د خپلي کورنۍ له پاره راوگرځوي. يوه دريمه دې خپلوانو او انډيوالانو ته ورکړي. که ټوله غوښي ووېشي ډېر فضيلت لري.

که ټوله غوښي د ځان له پاره راوگرځوي هم پروانه لري، که اختري نذر سوی وي ټوله غوښي به ووېشي خوراک ورته روانه دئ.

سړي ته روا ده چې د خپل اختري پوست د خپل کار له پاره وکاروي بل شتمن ته ئې هم ورکولای سي.

که ئې خرڅ کړي هر ورو به ئې ثمن خيراتوي. قصاب ته د اختري له غوښو څخه أجوره (مزدوري) نه ورکول کېږي، پوست هم نه ورکول کېږي.

صداقت خیر ندویہ ٹولنے - کندهار

**Get more e-books from www.ketabton.com
Ketabton.com: The Digital Library**